

Νιάουστα

ΤΡΙΜΗΝΙΑΙΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ ΝΑΟΥΣΑΣ

Έτος 30ο - ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ - ΙΟΥΝΙΟΣ 2007 - ΑΡ. ΤΕΥΧΟΥΣ 118-119 ΑΡΙΘΜ. ISSN 1106-2118

30

χρόνια

Νιάουστα

30 χρόνια Νιάουστα - 30 χρόνια Νιάουστα - 30 χρόνια Νιάουστα - 30 χρόνια Νιάουστα

Νιάουστα

Νιάουστα

Νιάουστα

ΝΙΑΟΥΣΤΑ

Η δράση, ο χαρακτήρας και το
παρουσιαστικό του Γερο-Καρατάσιου

Τό νερό από
ορεινές πηγές

Ενώ η πιστή
ανάγκη

του λαογραφικού
αποθέματος

Τι πρέπει να

Νιάουστα

20 χρόνια
Νιάουστα

ΝΙΑΟΥΣΤΑ

Περιεχόμενα:

Αναστάση Γκίκα: Μύθος και Πραγματικότητα.....	4
Λευκής Σαμαρά: Οι Βλάχοι του Βερμίου και ο "Σύλλογος Βλάχων Νάουσας".....	9
Κώστα Δ. Μπλιάτκα: Στη Νάουσα του 1944-47.....	19
Γιάννη Α. Καρατσιώλη: Στοιχεία για τη δράση Αγιορειτών της περιοχής μας.....	25
Παύλου Πυρινού: Τέσσερα έγγραφα (πρακτικά) για την αλληλοδιδασκτική Σχολή της Νάουσας.....	28
Νικολάου Ι. Σαμαρά: Στα νισιά της Σκουτίνας.....	32
Αλέξανδρου Οικονόμου: Διεθνές Φεστιβάλ Ταινιών φιλμ και βίντεο μικρού μήκους της Νάουσας.....	37
Νίκου Σπάρτη: Τρανή Ιβδουμάδα.....	52
Ελένης Μήτσιαλα - Ζεγκίνη: Λαογραφικό και εθνολογικό μουσείο Μακεδονίας - Θράκης.....	56
Σταύρου Σαμαρά: Η Φυσική στην υπηρεσία της Ανθρωπότητας.....	59
Σοφίας Λιγνού Καραγιαννοπούλου: Οι ανάγκες των παιδιών.....	65
Κων/νου Αν. Λαπατίτσα: Πολυπολιτισμική Εκπαίδευση στις σύγχρονες κοινωνίες.....	72
Δ.Κ. Στυλιανίδη & Α.Δ. Σιμόνη: Λίπη και λιπαρά οξέα στη διατροφή και την υγεία των ανθρώπων.....	77
Οι διευκρινήσεις του καθηγητού κ. Π. Φάκλαρη.....	82
Βλάση Ατζίδη: Σχετικά με το "νέο" βιβλίο Ιστορίας της 6ης δημοτικού.....	83

"ΝΙΑΟΥΣΤΑ"

ΤΡΙΜΗΝΗ ΠΕΡΙΟΔΙΚΗ ΕΚΔΟΣΗ
ΤΗΣ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ ΝΑΟΥΣΑΣ
"ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΣ ΜΙΧΑΗΛ Ο ΛΟΓΙΟΣ"

ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ - ΙΟΥΝΙΟΣ 2006

Ετος 30ο - Τεύχος 118-119

Αριθμός ISSN 1106 2118

ΙΑΡΥΤΕΣ:

Σύλλογος Αποφοίτων Νάουσας, (+)Οδυσσεύς Ντινόπουλος

ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ:

Λευκή Σαμαρά, Γιάννης Καρατσιώλης, Ελένη Μήτσιαλα - Ζεγκίνη, Αλέξανδρος Οικονόμου, Γιάννης Σπαρτής.

ΓΡΑΦΕΙΑ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΥ - ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΕΣ

-Δημοτική Βιβλιοθήκη Νάουσας

Διον. Σολωμού 3 Τ.Κ. 59200 ΝΑΟΥΣΑ

Τηλ. 2332024102

-Γκαρνέτα 17 τηλ. 2332022575 & 232026996

ΑΝΤΙΠΡΟΣΩΠΙΟΣ ΒΕΡΟΙΑΣ:

Γιάννης Καρατσιώλης - Γεωπόνος τηλ. 2331060331

ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΑ ΕΞΩΦΥΛΛΟΥ: Το "σπίτι" του συλλόγου Βλάχων Νάουσας

ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΗ ΣΕΛΙΔΟΠΟΙΗΣΗ:

Χρήστος Δ. Πρασκίδης τηλ. 2353024287

ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ

Αλκίτιζης Δημήτριος ΣΙΝΔΟΣ

Η συντακτική επιτροπή του περιοδικού δεν φέρει καμία ευθύνη για τα ενυπόγραφα κείμενα που δημοσιεύονται. Την ευθύνη φέρει ο υπογράφων το κείμενο

Σημείωμα της Σύνταξης

Ένα ακόμη διπλό (λόγω ατυχών συγκυριών) τεύχος του περιοδικού μας έχετε στα χέρια σας, με πλούσιο όμως και ποικίλο, όπως πάντα, περιεχόμενο. Το τεύχος αυτό είναι "σημαδιακό" γιατί μ' αυτό συμπληρώνονται ακριβώς τριάντα χρόνια συνεχούς έκδοσης και κυκλοφορίας του περιοδικού μας, που ξεκίνησε δειλά τα πρώτα του βήματα τον Σεπτέμβριο του 1977. Από το σημείωμα της Συντακτικής Επιτροπής του πρώτου εκείνου τεύχους (+ Οδ. Ντινόπουλος, Ελ. Μήτσιαλα, Ιωάν. Καρατσιώλης) αντιγράφουμε:

"Το τόλμημα ίσως ξαφνιάσει πολλούς... Γνωρίζουμε τα προβλήματα, τα έξοδα και τις "παγίδες" μιας έκδοσης. Πιστεύουμε όμως ότι θα τα ξεπεράσουμε..."

Είμαστε ένας από τους δεκάδες εκπολιτιστικούς και αθλητικούς συλλόγους της Νάουσας. Αποτελούμε ένα μικρό λιθαράκι στο εκπολιτιστικό οικοδόμημα. Φτάσαμε στην έκδοση της "Νιάουστας" γιατί κυρίως πιστεύουμε ότι ό,τι κι αν μείνει ΓΡΑΦΤΟ είναι κέρδος. Και ίσως ακόμη παρακινήσουμε μερικούς να γράψουν. Γιατί να το κρύβουμε; Όλοι σχεδόν οι Ναουσαίοι έχουμε το φόβο της "πέννας". Αν πετύχουμε αυτό, ίσως πετύχαμε το σκοπό μας...

Φιλοδοξούμε να δούμε στις σελίδες της "Νιάουστας" συνεργασίες όλων των τάξεων. Μικρών και μεγάλων. Όλων των συλλόγων. Με βασική προϋπόθεση, αυτό που θα γράψουν να αφορά την κίνηση, τη ζωή και τα προβλήματα αποκλειστικά και μόνο της Νάουσας.

Με τη σειρά μας υποσχόμαστε να γινόμαστε καλύτεροι από τεύχος σε τεύχος. Τις κρίσεις και τις παρατηρήσεις θα τις δεχόμαστε ευχάριστα, αναζητώντας από τις σελίδες αυτές τον ζωτικό διάλογο..."

Τα τριάντα χρόνια που πέρασαν από τότε και τα εκατόν δέκα εννιά τεύχη που είδαν το φως της δημοσιότητας δίνουν σαφή απάντηση στο αν εκείνη η πρωτοβουλία καρποφόρησε. Ο πλούτος του υλικού που δημοσιεύτηκε στις σελίδες του περιοδικού όλα αυτά τα χρόνια αποτελεί πλέον πολύτιμη παρακαταθήκη για τη μελέτη της τοπικής, και όχι μόνο, ιστορίας, οικονομίας, λαογραφίας, κοινωνίας και πολιτισμού. Οι καιροί αλλάζουν, οι άνθρωποι αλλάζουν το περιοδικό αλλάζει. Ο στόχος όμως παραμένει ίδιος με τον αρχικό: Να γινόμαστε καλύτεροι από τεύχος σε τεύχος. Και εδώ η βοήθεια και οι συνεργασίες όλων είναι απαραίτητες!

Η Σύνταξη

Διακίνηση περιοδικών

Εμβάσματα - συνδρομές:

Λευκή Σαμαρά

Γκαρνέτα 17 - τηλ. 2332022.575 - 2332026996

Δημοτική Βιβλιοθήκη Νάουσας

Σολωμού 2 τηλ. 2332024102

Ετήσια συνδρομή ιδιωτών	15
Λήμμοι - Κοινότητες - Συν/σμοί	30
Εξωτερικού δολλάρια	50

Το Κ.Κ.Ε. απαντά στο άρθρο του Βλ. Αγτζίδη

Μύθος και Πραγματικότητα

Σχετικά με την αντιδραστική προπαγάνδα περί “γενοκτονίας των Ποντίων επί Στάλιν”!..

του Αναστάση Γκίκα

Δρ. Πολιτικών Επιστημών

Συνεργάτη του Τμήματος Ιστορίας της ΚΕ του ΚΚΕ

Με αφορμή άρθρου του κ. Βλάση Αγτζίδη, που δημοσιεύθηκε στο προηγούμενο τεύχος του περιοδικού μας (αρ.τεύχους 117) το γραφείο τύπου της Κ.Ο. Κεντρικής Μακεδονίας του ΚΚΕ μας έστειλε για δημοσίευση, το παρακάτω ο κείμενο του συνεργάτη του Τμήματος Ιστορίας της ΚΕ του ΚΚΕ επί του οποίου “ασκεί κριτική” ο κ. Αγτζίδης

Τα τελευταία χρόνια φαίνεται να αναβιώνει συστηματικά στη χώρα μας μια φιλολογία περί “γενοκτονίας των Ποντίων επί Στάλιν”. Λέμε “αναβιώνει”, γιατί είναι γεγονός πως υπήρξε πληθώρα βιβλιογραφικής παραγωγής στο παρελθόν, η οποία, στρατευμένη στο κλίμα και τις σκοπιμότητες του “Ψυχρού Πολέμου”, υποστηρίζει πως η σοβιετική πολιτική των μερικών υποχωρήσεων έναντι των εθνοτήτων της δεκαετίας του 1920, αντικαταστάθηκε το αμέσως επόμενο διάστημα από μια πολιτική “εθνοκαθάρσεων”, “εθνικής τρομοκρατίας” και “αφομοίωσης” (ρωσοποίηση). Ωστόσο, από πιο πρόσφατες μελέτες, όπως πολλοί εκ των συγγραφέων τους με έκπληξη παραδέχονται, διαπιστώνεται μια “εντυπωσιακή συνέχεια στη σοβιετική προσήλωση γύρω από την ανάπτυξη των εθνοτήτων καθ’ όλη τη διάρκεια της Σταλινικής περιόδου και αργότερα”.(1)

Ενας εξ αυτών μάλιστα, ο Αμερικανός ιστορικός T. Martin, υποστήριξε πως καμιά άλλη χώρα δεν κατάφερε να προσεγγίσει ποτέ το εύρος των ευνοϊκών προγραμμάτων που εφάρμοσε η Σοβιετική Ένωση (“για πρώτη φορά στην παγκόσμια

ιστορία”) για την ανάπτυξη των εθνοτήτων. Η σοβιετική πολιτική προσανατολίστηκε γύρω από τη συστηματική προώθηση της ιδιαίτερης εθνικής ταυτότητας και της εθνικής συνείδησης μεταξύ των μη-ρωσικών λαών της ΕΣΣΔ. Αυτό επετεύχθη μέσω α) της δημιουργίας εθνικών περιοχών, με διευρυμένο καθεστώς αυτονομίας και αυτοδιοίκησης, και β) μιας δυναμικής προώθησης των ιδιαίτερων χαρακτηριστικών που στοιχειοθετούσαν μια δοσμένη εθνική - πολιτιστική ταυτότητα: Ήθη και έθιμα, γλώσσα, μουσεία, λογοτεχνία και ποίηση, κ.ά. (2)

Κατά τη δεκαετία του 1930, ελήφθησαν όντως μια σειρά μέτρων, των οποίων τα αίτια, ο χαρακτήρας και η έκταση έχουν διαστρεβλωθεί κατά το δοκούν, προκειμένου να στοιχειοθετηθεί η απαράδεκτη φιλολογία περί εθνοκαθάρσεων. Ας πάρουμε, λοιπόν, τα πράγματα από την αρχή.

Εφαλτήρια ενίσχυσης της αντίδρασης

Σε γενικές γραμμές, τα αίτια λήψης μιας σειράς μέτρων από τις σοβιετικές αρχές είχαν να κάνουν α) με τη διαπίστωσή τους, στις αρχές της

δεκαετίας του 1930, πως οι εθνικές οργανώσεις και θεσμοί (όπως οι αυτόνομες εθνικές περιοχές, τα εθνικά σχολεία, κλπ.), αντί να αποδυναμώσουν τις εθνικιστικές τάσεις στις περιοχές αυτές, μετατράπηκαν σε εφελθήρια για την ενίσχυσή τους. Αντί, λοιπόν, οι μορφές εθνικής (μειονοτικής), διοικητικής και πολιτιστικής αυτοδιάθεσης, που με τόσο επιμονή προώθησε το σοβιετικό κράτος, να οδηγήσουν “στην εξυπηρέτηση των πολιτιστικών συμφερόντων των λαών ...έδωσε νόμιμο πάτημα στους αντιπάλους της σοβιετικής εξουσίας για την οργάνωση της αντίδρασής τους”. (3)

β) Με την άνοδο του φασισμού στην Ευρώπη και τη διαπίστωση πως ένας δεύτερος ιμπεριαλιστικός πόλεμος ήταν αναπόφευκτος, οι αυξανόμενες ελαφές τμήματος της διασποράς με τις φασιστικές κυβερνήσεις του εξωτερικού, σε συνδυασμό με το ρόλο που έπαιξε ο αστικός εθνικισμός (ως “πέμπτη φάλαγγα”) κατά την ιμπεριαλιστική επέμβαση στην ΕΣΣΔ το 1919-1920, δημιουργήσε εύλογες ανησυχίες στη σοβιετική κυβέρνηση.

Υπονόμηση της σοβιετικής εξουσίας

Σε ποιο βαθμό είχε μερίδα των Ελληνοποντίων της Ρωσίας σχέση με τα παραπάνω; Ο ερευνητής Ιβάν Τσούχα, τον οποίο επικαλείται σχετικό άρθρο του “Ταχυδρόμου” (18/6/2005), αναφέρει πως “μια εκδοχή είναι ...η πληροφορία από την Αθήνα να μιλούσε για ενδεχόμενη αυτονομιστική κίνηση Ελλήνων που έμεναν στην περιοχή της Μαύρης Θάλασσας και δημιουργία ακόμη και ανεξάρτητου κράτους στο Νότο της ΕΣΣΔ. Πίσω από την κίνηση αυτή, σύμφωνα πάντοτε με τις ίδιες πηγές, βρίσκονταν Έλληνες που διατηρούσαν στενές σχέσεις με το φασιστικό καθεστώς του Ιωάννη Μεταξά... Είχε προηγηθεί η άρνηση του μεταξικού καθεστώτος να δεχτεί τον επαναπατρισμό αρκετών χιλιάδων Ελλήνων που ζούσαν στη Σοβιετική Ένωση, δίχως ωστόσο να έχουν πάρει σοβιετικά διαβατήρια”. (4)

Αυτή η εκδοχή φαίνεται να επιβεβαιώνεται ακόμα και από το αντι-κομμουνιστικό βιβλίο των Beck και Godin (ψευδώνυμα δύο Σοβιετικών συγγραφέων, που ήταν στη φυλακή την εποχή εκείνη στην ΕΣΣΔ), που δημοσιεύτηκε (για ευ-

νόητους λόγους) στις ΗΠΑ το 1951: “Ετυχε να είμαστε πολύ καλά πληροφορημένοι για τους Έλληνες αυτούς, επειδή ένας από μας μοιραζόταν το κελί με έναν άνθρωπο, που, σύμφωνα με δική του ομολογία, επρόκειτο να γίνει υπουργός Παιδείας στη σχεδιαζόμενη Μεγάλη Ελληνική Δημοκρατία, η οποία επρόκειτο να ιδρυθεί με ξένη - και ειδικά ελληνική - βοήθεια στη Νότια Ρωσία”. (5) Το ότι υπήρχαν στην Ελλάδα σύλλογοι Ελλήνων από τη Ρωσία (κυρίως πρώην κεφαλαιούχοι που είχαν χάσει τις περιουσίες τους με την Οχτωβριανή Επανάσταση) που διατηρούσαν καλές σχέσεις και ιδεολογική συμπάθεια/συγγένεια με το καθεστώς Μεταξά είναι γεγονός. Σε υπόμνημα του Σωματείου “Ελλήνων εκ Ρωσίας”, αναφέρεται πως ο εκποτισμός Ελλήνων έγινε με κριτήριο τις εθνικιστικές και αντικομμουνιστικές τους πεποιθήσεις. (6)

Ορισμένοι ερευνητές ισχυρίζονται πως η ύπαρξη υπονομευτικών ομάδων ανάμεσα στους Έλληνες -και γενικότερα - δεν ήταν τίποτε άλλο από χαλκευμένες κατηγορίες των αρχών. Και όμως, η ύπαρξη αυτών των ομάδων επιβεβαιώνεται και μέσα από τα επίσημα στοιχεία του Ελληνικού Κράτους. Ετσι, στην αίτηση του Αλεξίου Ελευθεριάδη προς τις προξενικές αρχές (22/9/1935), αναφέρεται χαρακτηριστικά: “Πλην εάν εγώ απηλλάγην εκ των δεινών της Κομμουνιστικής Ρωσίας υπάρχουν εκεί οικογένειαι υποφέρουσι τα πάνδεινα διότι είναι εχθροί του Κομμουνιστικού καθεστώτος. Οι άνθρωποι ούτοι υπό την ηγεσίαν μου κατ’ επανάληψιν εξεγεγερθέντες κατά τα έτη 1929 και ιδίως κατά τα έτη 1931-1932 έστρεψαν τα όπλα εναντίον των κομμουνιστών, πλην όμως δεν είχαν την τύχην να ιδούν τας προσπάθειάς των ευδοκιμούσας, βραδύτερον δε συνελαμβάνοντο μεθ’ εμού και εξορίζοντο εις τη Σιβηρίαν υποφέροντες τα μέγιστα υπό των κομμουνιστών”. (7)

Μέτρα με ταξικό προσανατολισμό

Αλλά και πάλι, στο επίκεντρο της έρευνας και των μέτρων που έλαβαν οι σοβιετικές αρχές, δεν περιελήφθησαν οι Έλληνες αδιακρίτως, όπως ισχυρίζονται μερικοί, αλλά συγκεκριμένα όσοι α) είχαν ταξικό συμφέρον να αλλάξει το κοινωνικο-

οικονομικό καθεστώς, β) δεν είχαν εκπληρώσει τις στρατιωτικές τους υποχρεώσεις και ούτε θα στρατεύονταν σε περίπτωση πολέμου, ή γ) σε περίπτωση εμπόλεμης κατάστασης θα ήταν σε θέση λόγω της επαγγελματικής τους κατάστασης να προκαλέσουν κάποιο σοβαρό πρόβλημα. Να σημειωθεί πως η ελληνική υπηκοότητα αποκτήθηκε είτε την περίοδο 1917-1920 (εποχή της εθνικιστικής - αυτονομιστικής εξέαρσης), είτε την περίοδο 1927-1931 από γαιοκτήμονες που έτσι εξαιρούνταν από την κολεκτιβοποίηση.

Ενδεικτικό του ταξικού προσανατολισμού των μέτρων που ελήφθησαν αποτελεί το γεγονός πως από τους Έλληνες που συνελήφθησαν από την ελληνική περιοχή, το 32% προερχόταν από τα κολχόζ (κατηγορούμενοι για σαμποτάζ), το 27% βρισκόταν σε εξειδικευμένες θέσεις, το 13% κατείχε διευθυντικές θέσεις, το 10% ήταν υπάλληλοι, το 6% εκπαιδευτικοί, ενώ μόλις το 3% ήταν εργάτες. (8)

Ένα επιπλέον πολύ σημαντικό στοιχείο που δεν πρέπει να αγνοηθεί είναι το ότι η επιλογή ατόμων, που κρίνονταν ύποπτοι, γινόταν κατά κύριο λόγο, όχι από τις σοβιετικές αρχές, αλλά από τα τοπικά εθνικά συμβούλια των ίδιων των Ελλήνων της ΕΣΣΔ. Υπήρχαν, βέβαια, και περιπτώσεις ανθρώπων που συνελήφθησαν μετά από κατηγορίες συντοπιτών τους, οι οποίοι - σύμφωνα πάντα με τους κατηγορούμενους - τους απέδωσαν διάφορες αβάσιμες κατηγορίες, εξαιτίας προσωπικών διαφορών, αντιδικιών, κλπ. Πολλοί από αυτούς στη συνέχεια αθωώθηκαν και κατάφεραν να αποκαταστήσουν την υπόληψή τους, λαμβάνοντας ακόμα και υπεύθυνες θέσεις στο σοβιετικό κράτος. (9)

Ένα επίσης σημαντικό στοιχείο, που δεν αναφέρεται πουθενά στη σχετική βιβλιογραφία, είναι το γεγονός ότι ένας μεγάλος αριθμός εξ αυτών που συνελήφθησαν την περίοδο 1937-1939 αφέθησαν ελεύθεροι μέσα σε σύντομο χρονικό διάστημα. Σύμφωνα με σχετική έκθεση της Ελληνικής Πρεσβείας στη Μόσχα, μόνο κατά το έτος 1938-1939 αποφυλακίστηκαν πάνω από 755 άτομα: αριθμός που εκτιμάται πολύ μεγαλύτερος από την ίδια την Πρεσβεία λόγω έλλειψης συνο-

λικής εικόνας. (10)

Όσον αφορά, τέλος, τα νούμερα που παρατίθενται γύρω από την έκταση των διώξεων, οι "εκτιμήσεις" ποικίλλουν. Ορισμένοι κάνουν λόγο ακόμα και για εκατοντάδες χιλιάδες εκτοπισμένων. Η μόνη σχετικά αξιόπιστη διασταύρωση που μπορούμε να κάνουμε εμείς είναι με τα στοιχεία που παρατίθενται από μια έρευνα με βάση τα επίσημα κρατικά αρχεία της ΕΣΣΔ και κάνουν λόγο για 2.610 Έλληνες εκτοπισμένους το 1942 (αριθμός που έπεσε στους 1.247 το 1947). (11) Από την άλλη μεριά, ο συνολικός αριθμός των μετεγκατεστημένων, σύμφωνα με τα αρχεία της KGB (αναφέρονται ως "ειδικοί μέτοικοι"), μέχρι το 1953 ανερχόταν σε 14.760. Η γεωγραφική κατανομή τους επίσης δείχνει ότι ελάχιστος αριθμός εξ αυτών εγκαταστάθηκε σε περιοχές της Σιβηρίας, ενώ η συντριπτική πλειοψηφία μεταφέρθηκε σε προάστια μεγάλων αστικών κέντρων (στις πόλεις Molotov, Sverdlovsk, ακόμα και στη Μόσχα). Σημειώτέον πως οι "ειδικοί μέτοικοι" αποζημιώνονταν για τις περιουσίες που άφηναν πίσω, ενώ το σοβιετικό κράτος εξασφάλιζε την επαγγελματική τους αποκατάσταση και προσέφερε μια ιδιαίτερα εκτενή σειρά διευκολύνσεων για την αγορά βασικών αγαθών (τους πρώτους μήνες η προμήθεια τροφίμων γινόταν δωρεάν), την αγορά ή οικοδόμηση οικιών, κλπ. (12) Η αφερεγγυότητα του ιδεολογήματος περί "μαζικών διώξεων" και "γενοκτονίας" αποδεικνύεται επίσης από τη συνεχόμενη αυξητική πορεία του συνολικού αριθμού των Ελλήνων στην ΕΣΣΔ, η οποία σε καμιά απολύτως περίοδο δεν παρουσιάζει μείωση ή στασιμότητα.

Η θέση και όχι η καταγωγή

Μια πρόσφατη έρευνα Αμερικανών ιστορικών στα κρατικά αρχεία της ΕΣΣΔ, που δημοσιεύτηκε στο American Science Review, προσέφερε πρόσθετο φως στην υπόθεση, αποδομώντας από τα θεμέλιά τους τις διάφορες "θεωρίες" περί εθνοκάθαρσης των μειονοτήτων στην ΕΣΣΔ. Η έρευνα αυτή κατέληγε συμπερασματικά πως η λεγόμενη "περίοδος της τρομοκρατίας" (αναφέρονται στην περίοδο 1936-1940) "στόχευε κυρίως στις ελίτ, παρά στις εθνικές ομάδες αυτές

καθαυτές”. Επηρέασε δηλαδή μέλη εθνοτήτων, τα οποία ανήκαν στη διοικητική και οικονομική ελίτ (και τα οποία αντιμετώπιζαν κατηγορίες διαφθοράς, κατάχρησης εξουσίας, κλπ.), λόγω της θέσης που κατείχαν και όχι εξαιτίας της καταγωγής τους.

Όσον αφορά τη διάρκεια των ποινών, το 1939, κατά τα τέλη, δηλαδή, της περιόδου του περιβόητου “μεγάλου τρόμου”, στο σύνολο των ποινών, μόλις το 0,1% των περιπτώσεων αφορούσαν κάθειρξη άνω των 10 ετών (το 4% αφορούσε κάθειρξη από 5 έως 10 έτη, και το 95,9% μέχρι 5 έτη). Όπως είδαμε, τα στοιχεία που παρουσίασε τότε η Ελληνική Πρεσβεία της Μόσχας στο υπουργείο των Εξωτερικών επιβεβαιώνουν τα παραπάνω ευρήματα.(13)

Στο σύνολό τους, τα δεδομένα που προέκυψαν από την εξέταση των κρατικών αρχείων της ΕΣΣΔ φαίνεται να υποστηρίζουν “την υπόθεση” που είχε ήδη αρχίσει να υποστηρίζεται από μεγάλη μερίδα της επιστημονικής κοινότητας “ενός προοδευτικά αντι-ελίτ προσανατολισμού της ποινικής πολιτικής” κατά τη δεκαετία του 1930 και έπειτα. Παράλληλα, οι συγγραφείς της μελέτης κατέληξαν πως οι “ισχυρισμοί ότι ο τρόμος έπεσε με ιδιαίτερο βάρος στις μη-ρωσικές εθνικότητες δεν προκύπτει από τα δεδομένα των έγκλειστων τη δεκαετία του 1930. Ο συνήθης ισχυρισμός ότι οι περισσότεροι εκ των κρατουμένων ήταν “πολιτικοί” επίσης φαίνεται αναληθής. Από την άλλη μεριά, τα νέα στοιχεία υποστηρίζουν την άποψη, στην οποία κατέληξαν και άλλες στατιστικές έρευνες και μελέτες άλλων τύπων, πως οι διώξεις στόχευαν τη σοβιετική ελίτ”. Και για να τεθεί η συζήτηση στη σωστή της βάση, αξίζει να σημειωθεί τέλος πως, σύμφωνα με την ίδια μελέτη, το ποσοστό των εγκλειστων στην ΕΣΣΔ το διάστημα 1936-1939, μια περίοδο έντονης ταξικής πάλης, ήταν χαμηλότερο του αντίστοιχου των ΗΠΑ τη δεκαετία του 1990 (2,4% έναντι 2,8%, αντίστοιχα).

“Καμιά δίωξη δεν υπήρξε...”

Οι οποιεσδήποτε ενέργειες από πλευράς σοβιετικού κράτους είχαν συγκεκριμένα αίτια και σκοπούς, που καθορίζονταν από επιλογές βασισμέ-

νες σε αντικειμενικές συνθήκες και τις ιστορικές εξελίξεις της εποχής. Εν τέλει αφορούσαν μια μικρή μερίδα των Ελλήνων στην ΕΣΣΔ. Τα στοιχεία των αρχειακών πηγών επιβεβαιώνουν και βιογραφικές καταθέσεις “αυτοπτών μαρτύρων”, οι οποίοι, στις επίμονες ερωτήσεις των ερευνητών για τις “διώξεις”, απαντούσαν ο ένας μετά τον άλλον: “Το 1939 που φύγαμε, από φόβο δε φύγαμε ...Ελεύθερα. Αν είχες διαβατήρια και άδεια από την Πρεσβεία πήγαινες στην Ελλάδα”, “Ήσαν πανελεύθεροι [οι Έλληνες]. Ελεύθεροι, δεν υπήρχε ουδεμία δέσμευση. Δηλαδή, ουδεμία πίεση”, “Καμιά δίωξη δεν υπήρχε, άνετα ζούσαμε”. Στην ερώτηση αν “κυνηγούσανε γενικά τους Έλληνες σαν εθνότητα”, μια επαναπατρισθείσα που ανήκε σε εύπορη οικογένεια απάντησε με ειλικρίνεια: “Οχι όλους, τους πλούσιους, τους ευκατάστατους”...(14)

Η πλειοψηφία του ελληνισμού στη Σοβιετική Ένωση απέδειξε έμπρακτα την εκτίμηση και αφοσίωσή της στο νέο κοινωνικοπολιτικό καθεστώς κατά τη διάρκεια του Δευτέρου Παγκοσμίου Πολέμου. Χιλιάδες Έλληνες πολέμησαν στην πρώτη γραμμή ενάντια στη φασιστική επίθεση και έδωσαν τη ζωή τους για την υπεράσπιση της σοσιαλιστικής τους πατρίδας. Ακόμα και σε περιοχές κατεχόμενες από τους ναζί, δεν ήταν λίγοι οι Έλληνες που έσπευσαν μαζικά να ενισχύσουν τις γραμμές των παρτιζάνων που δρούσαν στα μετόπισθεν.

Μαύρη προπαγάνδα για τη μαύρη αγορά

Ωστόσο, υπήρχαν και εξαιρέσεις. Τις εξαιρέσεις αυτές αφορούσαν και οι ενέργειες των σοβιετικών αρχών έναντι μιας μερίδας Ελλήνων την περίοδο 1946-1949. Οι διώξεις μερίδας ανθρώπων που ανήκαν σε μια σειρά μειονοτήτων, και που πραγματοποιήθηκαν κατά την περίοδο μετά τον πόλεμο είχαν πολύ διαφορετικά κριτήρια, τα οποία παραθέτονται σε σχετικά έγγραφα του Λαϊκού Επιτροπάτου Εσωτερικών Υποθέσεων: “Στην περίοδο της γερμανικής κατοχής σημαντικό μέρος του βουλγαρικού πληθυσμού συμμετείχε ενεργά στην εφαρμογή μέτρων για τη συγκέντρωση σιτηρών και τροφίμων για το γερμανικό στρατό...Σημαντικό μέρος των Ελλήνων, ιδιαίτε-

ρα στις παραλιακές πόλεις, με την εισβολή των κατακτητών ασχολούνταν με το εμπόριο και την ελαφριά βιομηχανία οι ...Εθνικές επιτροπές των Αρμενίων ...έκαναν προπαγανδιστική δουλειά για "Ανεξάρτητη Αρμενία". Ο συγγραφέας που παραθέτει και το παραπάνω ντοκουμέντο επιχειρεί στη συνέχεια να δικαιολογήσει τα αδικαιολόγητα, λέγοντας πως ήταν απόλυτα φυσιολογικό για μια μερίδα των Ελλήνων "αντί να πεθάνουν από την πείνα" να προτιμήσουν "να ασχοληθούν με το εμπόριο και την ελαφριά βιομηχανία". (15)

Ξεχνάει ίσως ότι τους αντίστοιχους ανθρώπους στην Ελλάδα τους καταδικάζανε ως συνεργάτες των κατοχικών δυνάμεων και τους εκτελούσαν επί τόπου (συγκριτικά, οι σοβιετικές αρχές υπήρξαν ομολογουμένως πολύ πιο επιεικείς, περιοριζόμενες στη μετεγκατάσταση μακριά από τις συνοριακές περιοχές ή τον εκτοπισμό τους). Για να μην αναλογιστούμε καν τι θα συνέβαινε, αν ο καθένας την εποχή αυτή λογάριζε μόνο την επιβίωσή του και δεν έκανε θυσίες για την απελευθέρωση του συνόλου: Ευτυχώς, η συντριπτική πλειοψηφία του ελληνικού, όπως και άλλων λαών, δε θεώρησε εκείνη τη στιγμή αυτή τη στάση δικαιολογημένη...

Η αναβίωση στην Ελλάδα μιας χρεοκοπημένης ψυχροπολεμικής φιλολογίας περί "εθνοκαθάρσεων επί Στάλιν" δεν μπορεί παρά να προβληματίσει ως προς τη σκοπιμότητά της. Διάχυτα διαποτισμένη με αντικομμουνιστικές εμπάθειες, ιστορικές ανακρίβειες και μεθοδολογικές "παρατυπίες", ξεπερνά τα όρια της αντεπιστημονικότητας, αγγίζοντας αυτά της μαύρης προπαγάνδας. Το ζήτημα του Ποντιακού Ελληνισμού στην ΕΣ-ΣΔ αναμφισβήτητα χρήζει εκτενέστερης ανάλυσης. Υποσχόμαστε να επανέλθουμε...

Παραπομπές:

1. Suny G. (1993) "The Revenge of the Past", Slezkine Y. (1994) "The USSR as Communal Apartment", στο *Slavic Review* 53, κ.α.
2. Martin T. (2001) "The Affirmative Action Empire" σελ. 13-18

3. Οπως πριν, σελ. 302-303
4. Βραδέλη Στ. (2005) "Οι διωγμοί των Ελλήνων επί Στάλιν", στον "Ταχυδρόμο", 18/6/2005, σελ. 40
5. Beck F. & Godin W. (1951) "Russian Purge and the Extraction of Confession" σελ. 140
6. Παυλίδη Ε. (1953) "Ο Ελληνισμός της Ρωσίας", σελ. 400 και 407
7. "Περί χορηγήσεως αδείας καθόδου εν Ελλάδι υπηκόων Ελλήνων διαμενοντών εν Ρωσία", Αρχείο ΥΠΕΞ, Φάκελος 45.5
8. Αγτζίδης Β. (2001) "Παρευξείνιος Διασπορά", σελ. 480
9. Μουρατίδου Β. (2001) "Εκατοντάχρονη Οδύσσεια", σελ. 210 και Μυστακόπουλος Β. (2003) "Ανθρωποι, Χρόνια, Γεγονότα", σελ. 59
10. Αρχείο ΥΠΕΞ, Φάκελος 43 (1940)
11. Pohl J. O. (1999) "Ethnic Cleansing in the USSR, 1937-1949" σελ. 123
12. Απόφαση Νο. 5859 της Κρατικής Επιτροπής Αμυνας 11/5/1994, Βιβλιοθήκη Κογκρέσου των ΗΠΑ
13. Getty J. A., Rittersporn, Zemskov V. N. (1993) "Victims of the Soviet Penal System in the pre-war Years: A First Approach on the Basis of Archival Evidence" στο *American Science Review*, 98 (4)
14. Ενδεικτικά: Ιστορικό Αρχείο Προσφυγικού Ελληνισμού, συνεντεύξεις P17, 18, 19, 20, 30, 47, 81
15. Κεσσίδης Θ. Χ. (1996) "Η ιστορική πορεία των Ελληνοποντίων" σελ. 47-48

Οι Βλάχοι του Βερμίου και ο 'Σύλλογος Βλάχων Νάουσας'

Της Λευκής Σαμαρά

Μετά την επανάσταση του 1821, την επικρατούσα κατάσταση για την σύσταση του πληθυσμού που αποτέλεσε το πρώτο Ελληνικό κράτος την περιγράφει ο Βυζάντιος γλαφυρότατα στην "Βαβυλωνία" του.

Εκεί καταγράφονται σχεδόν όλα τα "μελέτια" που συναθροίστηκαν για να δημιουργηθεί το πρώτο κύτταρο από το οποίο θα απαρτιζόνταν το Ελληνικό Έθνος.

Το κοινό σημείο, αυτό που ένωνε όλα τα "μελέτια" ήταν η Ορθοδοξία και η Εθνική Ελληνική συνείδηση. Βλάχοφωνοι, Αρβανίτες, Ανατολίτες, Κρητικοί, Μοραΐτες, έγιναν ένας μικρός πυρήνας, που σιγά, σιγά μεγάλωνε και αγκάλιαζε όλους τους άλλους Έλληνες που σταδιακά απελευθερώνονταν. Τους "ντόπιους", τους Θρακιώτες, τους νησιώτες, όπως αγκάλιασε και σήμερα όλους τους Έλληνες στην συνείδηση και καταγωγή, κατοίκους της πρώην Σοβιετικής Ένωσης. "Γιατί το έθνος είναι κοινότητα ανθρώπων που δημιουργήθηκε ιστορικά και δεν σημαίνει κοινότητα φυλής και γενών" γράφει ο διακεκριμένος ανθρωπολόγος Άρης Πουλιανός στο έργο του "Η προέλευση των Ελλήνων"

Αυτό το μικρό Ελληνικό κρατίδιο, για να λειτουργήσει τότε, και να έχει μια πρωτεύουσα, "ευπρεπή" κατά τα ευρωπαϊκά πρότυπα, έπρεπε να κοσμηθεί με ευαγή ιδρύματα, μητροπολιτικό ναό, μουσεία. Αυτά αναλαμβάνουν να τα χαρίσουν στην πρωτεύουσα του Γένους οι Βλάχοφωνοι Έλληνες.

Ο Γεώργιος και Σίμωνας Σίνας αποπερατώνουν τον Μητροπολιτικό Ναό της Αθήνας, κτίζουν το Οφθαλμιατρείο, την Ακαδημία Αθηνών, το Εθνικό Αστεροσκοπείο, τον Μητροπολιτικό Ναό του Αγίου Νικολάου στην Σύρο.

Ο Απόστολος Αρσάκης χτίζει το Αρσάκειο στην οδό Πανεπιστήμιου όπου θα μάθουν τα γράμματα οι Ελληνίδες, ο Κωνσταντίνος Μπέλιος χαρίζει το Πολιτικό Δημοτικό Νοσοκομείο, (Πνευματικό Κέντρο του Δήμου Αθηναίων σήμερα) την Εθνική Βιβλιοθήκη, την Εθνική Αρχαιολογική Εταιρεία.

Οι αδελφοί Λάμπρου συνδράμουν με ανεκτίμητες συλλογές στον εμπλουτισμό του Εθνικού Νομισματικού Μουσείου.

Ο Γεώργιος Αβέρωφ προσφέρει 8 εκατομμύρια

χρυσές δραχμές και αγοράζεται για το Ελληνικό Έθνος το Θωρηκτό Αβέρωφ, κτίζει για το γένος το Μέγαρο της Στρατιωτικής Σχολής Ευελπίδων, αναλαμβάνει την αναμόρφωση του Καλλιμάρμαρου Παναθηναϊκού Σταδίου και την ολική επίστρωσή του με λευκό μάρμαρο και δίδει το ιλιγγιώδες ποσόν του 1.000.000 χρυσών δραχμών για την τέλεση των Ολυμπιακών Αγώνων, και μαζί με τον Στουρνάρη και τον Τσιτσα δωρίζουν το Εθνικό Μετσόβιο Πολυτεχνείο.

Ο Κωνσταντίνος και ο Ευάγγελος Ζάππας που είχαν κτίσει τα "Πρότυπα Ζάππεια Παρθεναγωγεία" στην Κωνσταντινούπολη, ανεγείρουν το "Ζάππειο Μέγαρο" στην Αθήνα, ενισχύουν το Εθνικό Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο, το Αμαλίσειο Ορφανοτροφείο, κτίζουν παντού Ελληνικά σχολεία και διαθέτουν με κοινή απόφαση την τεράστια περιουσία τους "υπέρ του έθνους". Αυτά τα ιδρύματα από δωρεές επιφανών βλαχόφωνων στολίζουν ακόμα και σήμερα την Αθήνα την τιμεντοποιημένη πρωτεύουσα του Έθνους των Ελλήνων.

-Ποιοι είναι όμως αυτοί οι 'βλάχοι-αρμάνοι, των οποίων την ελληνικότητα ποτέ δεν επέτρεψαν να την αμφισβητήσει κανείς;

Ο Σαράντης Καργάκος, στην Ιστορία του Ελληνικού Κόσμου και του Μειζονος Χώρου γράφει:

"Οι Βλάχοι για πρώτοι φορά μνημονεύονται από την Άννα την Κομνηνή τον 11ο αιώνα. Την σωστή ετυμολόγηση του ονόματος είχε συλλάβει πρώτος ο Κωνσταντίνος Κούμας. Η λέξη προέρχεται από το γερμανικό Yalah με το οποίο χαρακτήριζαν οι Γερμανοί επιδρομείς και ονόμαζαν όλους τους κατοίκους της Ρωμαϊκής Αυτοκρατορίας με τους οποίους έρχονταν σε επαφή. Ο Κούμας δίδει και την ορθή εξήγηση της καταγωγής των Βλάχων "Εξ περίπου εκατονταετηρίδας, έως ού ήρχισε να πίπτει η δύναμις της Ρώμης,

Από τις εκδηλώσεις για τα 25 χρόνια του συλλόγου Βλάχων Νάουσας

όλη η σήμερον ονομαζομένη Ευρωπαϊκή Τουρκία έγεμειν από στρατεύματα ρωμαϊκά, έπαρχους και άρχοντας Ρωμαίους. Αποτέλεσμα ταύτης της πολυχρονίου επιμιξιάς ήτο ότι Μακεδόνες, Θεσσαλοί, Έλληνες έμαθαν την γλώσσα των νικητών των και πολλοί έχασαν την ιδικήν των.

Εις μόνον τας μεγάλας πόλεις αντείχεν η ελληνική γλώσσα και τα βουνά της Ιλλυρίας απέκρουσαν τον αλλόφυλον. Οι δε κάτοικοι χωριών και κοιλάδων ανέμιξαν τας εγχωρίας γλώσσας των με την ρωμαϊκήν και ούτω κατεσκεύασαν ανάμικτόν τι παραμόρφωμα διαλέκτου, σωζόμενον εισέτι εις πολλά μέρη της Μακεδονίας, Ηπείρου, Θεσσαλίας και Ελλάδος. Όλοι αυτοί οι λαοί ονομάζονται με κοινόν όνομα Βλάχοι" Με αυτήν την άποψη συγκλίνουν και οι μελέτες νεωτέρων ερευνητών.

Οι Βλάχοι είχαν εδραία ελληνική συνείδηση, συμμετείχαν σε όλους τους εθνικοαπελευθερωτικούς αγώνες, διακρίθηκαν στα γράμματα, στις επιστήμες, αλλά κυρίως σε έργα ευποίας ως εθνικοί ευεργέτες.

Για την ελληνικότητά τους ο έγκριτος Γιουγκοσλάβος μελετητής D.Ρορονίτς γράφει:

"Οι Αρωμόνιοι αισθάνονται Έλληνες και ήσαν πράγματι οι φορείς της γλώσσας, του τρόπου ζωής, του πνεύματος των Ελλήνων στον δυτικό κόσμο και στις χώρες μας "(εννοεί τις βαλκανικές.)

Κατά την Συνθήκη του Βουκουρεστίου το 1913 ο Ελευθέριος Βενιζέλος, για να κερδίσει την εύνοια και την υποστήριξη της Ρουμανίας, δέχτηκε να δημιουργηθούν ρουμανικά σχολεία σε πολλές περιοχές της Β. Ελλάδος όπου υπήρχε βλαχόφωνο στοιχείο. Όμως παρά τα μέσα που διατέθηκαν, η ρουμανική προπαγάνδα δεν ευδοκίμησε γιατί προσέκρουσε στην αντίδραση των ίδιων των Βλάχων.

Στα χρόνια της Κατοχής μία συμμορία αλητόβιων υποκειμένων σε συνεργασία με τις ιταλικές αρχές, υπό την ηγεσία ενός ικανότατου πράκτορα που λεγόταν Διαμάντης, ονομάστηκε "Λεγεών

της Πίνδου" με σκοπό την δημιουργία Πριγκιπάτου της Πίνδου. Ο Διαμάντης και οι συνεργάτες του είχαν γίνει όργανα των φασιστών και προπαγάνδιζαν την ιδέα της συνεργασίας με τους κατακτητές, επειδή τάχα οι βλάχοι ήταν απόγονοι των Ρωμαίων στρατιωτών.

Οι αντίδραση του πληθυσμού και των πλέον επιφανών στοιχείων της κοινωνίας των Βλάχων, κυρίως όμως οι δράση των αντιστασιακών οργανώσεων, δεν επέτρεψαν ανάπτυξη στην οργάνωση του Διαμάντη. Ωστόσο το θέμα ανακινείται κάπου-κάπου, από διάφορα ύποπτα ιδρύματα του εξωτερικού...

Ανάγκη αυτογνωσίας

Ο καθηγητής και ακαδημαϊκός Νικόλαος Μουτσόπουλος στην εισαγωγή που κάνει στο καταπληκτικό βιβλίο-λεύκωμα του δημοσιογράφου

Νίκου Μέρτζου "Βλάχοι-Αρμάνοι-Πρώτοι στα Τάματα στα γρόσια και τα γράμματα" αναφέρει:

"Αποτελεί μεγάλη τιμή η ανάθεση της συγγραφής του προοιμίου, το οποίο δεν μπορεί να είναι τίποτε άλλα παρά μια σκιαγραφία του μεγάλου θέματος της γενέσεως των Ελλήνων Βλάχων, της διαμορφώσεως, δηλαδή, αυτού του μεγάλου και αδικαίωτου τμήματος της ρωμοσύνης, στους οποίους ο ελλαδικός ελληνισμός οφείλει πολλά, αλλά οι πολλοί το αγνοούν. Οι δισταγμοί και οι αναστολές οφείλονται κυρίως στην ίδια την φύση του προβλήματος που μοιάζει με μια ξεχασμένη πολιάνα που έχει λογγώσει από τα πουρνάρια και τους τριβόλους που έχουν φυτρώσει και εμποδίζουν το χορτάρι να αναπτυχθεί για να θρέψει τα κοπάδια, να εκπληρώσει ακριβώς το σκοπό για τον οποίο δημιουργήθηκε αυτό το ξέφωτο του δάσους, με φωτιά και τσεκούρι.

Έτσι ακριβώς μοιάζει το ιστορικό πεδίο στις βαλκανικές περιοχές που μας ενδιαφέρουν πέρα ψηλά μέχρι τον Ιστρο (τον Δούναβη). Στις περιοχές που εξαπλώθηκε ο ελληνισμός και ρίζωσε και

που ανέκαθεν αποτελούσε το απαράβατο βόρειο σύνορο της ανατολικής ρωμαϊκής αυτοκρατορίας, του Βυζαντίου.

Αυτό το λησμονούμε και επικεντρώνουμε τα ενδιαφέροντά μας σε πολύ περιορισμένα τοπικά φαινόμενα.

Ένα άλλο γεγονός που εμποδίζει την ψύχραιμη και αντικειμενική θεώρηση του θέματος είναι από τη μια μεριά η εικόνα που έχει δομηθεί από την επίσημη ελληνική παιδεία, στα σχολεία, απόλυτα αθηνοκεντρική και από την άλλη η άγρια εκμετάλλευση του ιστορικού πεδίου από κακόβουλους Βαλκάνιους γείτονες που με πολυχρόνιο πείσμα και μεθοδικότητα προσπαθούν να στρεβλώσουν τις λιγοστές ιστορικές πληροφορίες προς όφελος των επεκτατικών βλέψεών τους. Και εμείς με την στάση μας όλο αναδιπλώνομαστε και υποχωρούμε προς ασφαλέστερα, όπως νομίζουμε "κατωτικά" εδάφη.

Το πρόβλημα της διγλωσσίας και κάποτε της λατινογλωσσίας στο ευρωπαϊκό ιδίως τμήμα του

Από τις εκδηλώσεις για τα 25 χρόνια του συλλόγου Βλάχων Νάουσας

ανατολικού ρωμαϊκού κράτους είναι γενικό και με κανένα τρόπο δεν πρέπει να αμφιβάλουμε για την ελληνικότητα των δίγλωσσων ή λατινόγλωσσων υπηκόων του.

Η αντικειμενικότητα και νηφάλια προσέγγιση στο θέμα προσκόπτει επάνω στο κατασκευασμένο είδωλο ενός νότιου Έλληνα με κλασικό χιτώνα που χρησιμοποιεί την αττική διάλεκτο, της εποχής του Δημοσθένη.

Το τελείως φανταστικό αυτό είδωλο ενός ιδανικού προγόνου μας απομακρύνει από την πραγματικότητα και μας οδηγεί με ασφάλεια σε λαθεμένες εκτιμήσεις των αυθεντικών μας προγόνων.

Το γενικό συναίσθημα που μας κατέχει όταν καταπιανόμαστε με το πρόβλημα αυτό, είναι ανάμεικτο, όπως ακριβώς τα παιδικά μας συναισθήματα όταν για πρώτη φορά, στα παιδικά μας χρόνια στον αστικοποιημένο οικείο χώρο μας, στο πατρικό μας σπίτι, δεχτήκαμε κάποτε τελείως αναπάντεχα την επίσκεψη μακρινών συγγενών, από τα ορεινά χωριά της καταγωγής μας, τα ξεχασμένα εκεί ψηλά, στα βουνά της ιδιαίτερης πατρίδας. Και η εμφάνιση, το ντύσιμο, ο τρόπος ομιλίας τους και γενικά το αμήχανο φέρσιμο τους γέμισαν το παιδικό μυαλό μας με αμφιβολία και απορία. Τι σχέση μπορεί να έχουμε με εμείς με αυτούς τους "ξένους"; Η αδεξιότητά τους να μας προσεγγίσουν και να μας αγγίξουν μεγάλωνε την απόσταση μεταξύ μας. Και μετά ακολουθεί η αποστροφή για τα "ελληνικά" τους και για το φτωχό τους λεξιλόγιο και για την περιέργη και άγνωστη σ'εμάς προφορά τους. Άσχετο αν αυτοί είναι οι αυθεντικοί, οι πιο κοντά στις ρίζες. Εμείς είμαστε ποτισμένοι μέχρι το μυελό των οστών μας από την σχολική παιδεία ότι εμείς είμαστε "οι Έλληνες" και αυτοί άξεστοι χωριάτες "βάρβαροι" Βλάχοι! Αν τύχει μάλιστα και είναι δίγλωσσοι ή μιλούν μεσαιωνολατινικό ιδίωμα, τότε είμαστε προθυμότατοι να τους χαρί-

Το χορευτικό των Βλάχων στους δρόμους της Νάουσας

σουμε σε όποιον τους ζητήσει.

Και είναι πολλοί αυτοί που επιχειρήσαν και πάντα θα επιχειρούν να υποκλέψουν το αυθεντικότερο αυτό τμήμα της εθνικής μας ρίζας.

Ανάγκη λοιπόν αυτογνωσίας."

Οι Μακεδόνες στα χρόνια του Μεγάλου Αλεξάνδρου μιλούσαν αττική διάλεκτο και η μελέτη του Α. Fick για την διάλεκτο των Μακεδόνων έριξε φώς σε αυτό το ζήτημα και απέδειξε πειστικά πως ότι σώζεται από την μακεδονική γλώσσα και τα ονόματα είναι στην ουσία ελληνικά και μάλιστα τα ονόματα από τον Αλέξανδρο τον Φιλέλληνα και πριν.

Άλλωστε, δεν πρέπει να λησμονούμε ότι ο Απολλόδωρος, όπως έχει διασώσει ο Στράβων "μόνους τους εν Θετταλία καλείσθαι φησίν Έλλη-

νας Μυρμιδόνες δε καλούντο και Έλληνες”.

Στην Μακεδονία παρόλο ότι είχαν αποσταλεί Ρωμαίοι άποικοι από νωρίς, κυρίως από την εποχή του Ιουλίου Καίσαρα, ο ελληνισμός είχε απλώσει βαθιές τις ρίζες του, ώστε η ρωμαϊκή επίδραση να διεισδύσει μόνιμα μόνον στην περιοχή της Δράμας.

Ρωμαϊκοί πληθυσμοί κατά συμπαγείς μάζες είχαν εγκατασταθεί στην Αμφίπολη, στην Βέροια, τα Στύβερα, τον Δόβηρο, την Έδεσσα, την Ηράκλεια Σιντική, την Θεσσαλονίκη, τις Ειδομενές, τις Σέρρες. Καθαρά ρωμαϊκές πόλεις στη Μακεδονία ήσαν οι Φίλιπποι, η Πέλλα, το Δίον, η Κασσάνδρεια και οι Στόβοι. (Ιστορία του Ελλ. Έθνους).

Μετά την ρωμαϊκή κατάκτηση το 167 π.Χ. και τον ποικιλότροπο κατατεμαχισμό της Μακεδονίας, οι νομοθετικοί περιορισμοί κάθε επικοινωνίας συνέτειναν σε ένα μέτρο στον γλωσσικό εκλατινισμό των κατοίκων, μαζί με την στράτευση στις ρωμαϊκές λεγεώνες. Άλλες αιτίες επικράτησης της λατινικής, εκτός της στρατολογίας, ήταν οι εμπορικές επικοινωνίες και οι οικονομικές σχέσεις που αναπτύχθηκαν με τους γηγενείς προπάντων Ηπειρώτες και Μακεδόνες. Έτσι βαθμιαία επιβλήθηκε η διγλωσσία και σε ορισμένες περιοχές η λατινογλωσσία

Η σταδιακή συντέλεση της λατινογλωσσίας επιβεβαιώνεται από την μαρτυρία του Θρακιώτη ιστορικού Πρίσκου (5ος αιώνας μ.Χ.) ο οποίος είχε σταλεί πρέσβης του Βυζαντίου προς τον Αττίλα στα χρόνια του αυτοκράτορα Αρκαδίου.

Τα ίδια επιβεβαιώνει και ένας άλλος Βυζαντινός συγγραφέας έναν αιώνα νεώτερος του Πρίσκου ο Ιωάννης Λιδός σύγχρονος του Ιουστινιανού. Ο Ιωάννης Λιδός κατηγορηματικά δηλώνει ότι οι κάτοικοι των Βαλκανίων παρόλο που στην πλειοψηφία τους είναι Έλληνες μιλούν λατινικά.

Η λατινική γλώσσα άλλωστε ήταν η

Το παραδοσιακό "σπίτι" του συλλόγου Βλάχων Νάουσας στην οδό Σοφρώνιου

επίσημη γλώσσα του Ανατολικού Ρωμαϊκού κράτους. Η μακροβιότητα της λατινικής ως επίσημης κρατικής γλώσσας αποδόθηκε σε αιώτερες πολιτικές βλέψεις του Βυζαντίου, σε διεκδικήσεις

δηλαδή του Βυζαντίου στην Δύση. Διοίκηση, Στρατός, Δικαιοσύνη, εκφράζονταν λατινικά στα χρόνια της Βυζαντινής αυτοκρατορίας. (Αχιλ. Λαζάρου, Επίγραμμα Ευγενίου και λατινοφωνία Ελλήνων)

Ο Μέγας Κωνσταντίνος προσφώνησε λατινικά την οικουμενική σύνοδο του 325 αλλά οι συζητήσεις και η διατύπωση του Συμβόλου της Πίστεως έγιναν στα ελληνικά. Γλώσσα της δικαιοσύνης ήταν η λατινική αλλά από το 379 η ελληνική γλώσσα εισάγεται στα δικαστήρια.

Οι αυτοκράτορες Διοκλητιανός, Κωνσταντίνος, Ιουστίνος, Ιουστινιανός, γράφει ο Αντ. Κεραμόπουλος ήταν Έλληνες βλαχόγλωσσοι, Βλάχοι. (Μακεδονικά, τ. Β, 1953, σ. 261)

Τα σώματα των Κλεισουροφυλάκων, των φρουρών που διαφέντευαν τα περάσματα είναι οι πρόγονοι των οπλαρχηγών της τουρκοκρατίας και των αρματολών. Αυτοί οι δίγλωσσοι και λατινόγλωσσοι ορεινοί πληθυσμοί της Πίνδου και της Μακεδονίας αποτέλεσαν τους πυρήνες των ορεινών βλαχοχωριών.

.Ο Rougueville μιλάει για πολυταξιιδεμένους Βλάχους

Τμήμα της λαογραφικής συλλογής του συλλόγου

χους που μιλούσαν πολλές γλώσσες και διατηρούσαν πλούσιες βιβλιοθήκες με γαλλικά και ιταλικά βιβλία καθώς και εκδόσεις Ελλήνων κλασικών. Η αξία των κοπαδιών των Βλάχων νομάδων υπολογίζονταν σε 40.000.000 πιάστρα και του Αλή σε 2.000.000, πρίν τεθούν υπό τον έλεγχό του. Ο Αλής με το πρόσχημα ότι θα προστατέψει τους κτηνοτρόφους από τους κλέφτες τους εξανάγκασε να πληρώνουν νοίκι στα βοσκοτόπια τους και ύστερα έγινε ο ίδιος αρχιτσέλιγκας αρπάζοντας τα κοπάδια τους. (Κ. Σιμόπουλος. Ξένοι ταξιδιώτες στην Ελλάδα τόμ Γ2-1810-1821)

Απο τις εκδηλώσεις για τα 25 χρόνια του συλλόγου

Οι Βλάχοι της Βέροιας και της Νάουσας.

Με τις προσωπικές οικογενειακές μαρτυρίες που κατέχει ο καθένας μας και τα κειμήλια που διαθέτει, συμφωνούν οι μαρτυρίες που παραθέτει ο Αλέξανδρος Παπαβασιλείου στο βιβλίο του "Ιστορικά Σημειώματα για τους Βλάχους ή Κουτσόβλαχους" (Βέροια 1969) με ιδιαίτερο κεφάλαιο που παραθέτει στην σελίδα 91 με

τίτλο "Οι Βλάχοι Βέροιας και Νιάουστας"

Ο συγγραφέας αναφέρει πως λίγοι Βλάχοι υπήρχαν στην περιοχή της Βέροιας, οι οποίοι είχαν εγκατασταθεί γύρω στο 1750-60, μετά την καταστροφή της Μοσχόπολης.

Για τους Βλάχους της Νάουσας και της Βέροιας, γράφει ότι εγκαταστάθηκαν από το καλοκαίρι του 1822 στο Βέριο μετά την καταστροφή της Νάουσας. Αυτήν την μαρτυρία την στηρίζει πάνω στις "αναμνήσεις" του Γιώτη Ναούμ που γράφτηκαν στην ρουμανική γλώσσα και τα επιμελήθηκε στα ελληνικά ο Παπαβασιλείου.

Ο Βεροιώτης Παναγιώτης Ναούμ, γεννήθηκε στην Βέροια το 1874, την ίδια χρονιά που γεννήθηκε και η γιαγιά μου Μαρία Γιάγκα στην Νάουσα, από γονείς που επίσης είχαν γεννηθεί στην Νάουσα, με σαμαρινιώτικη όμως καταγωγή και ήσαν και οι δυο, όπως προκύπτει από τα κειμήλια που υπάρχουν και τις προσωπικές μαρτυρίες ανίψια του Μπαντραλέξη

Η εγκατάσταση του σατράπη της Ηλείου στα Γιάννενα και η κυριαρχία του μέχρι τον Βαρδάρη και τον πασά της Θεσσαλονίκης έφερε μεγάλη αναστάτωση στους Βλάχους της Πίνδου. Ο Αλής μόλις ανέλαβε την εξουσία διέλυσε τα αρματολίκια και αντικατέστησε τους Βλάχους με Τουρκαλβανούς και έβαλε για αρχηγό τους τον περίφημο Βελή-γκέκα. Οι αρματολοί μόλις διαλύθηκαν αυθαίρετα, ζώντας σπαθιά και βγήκαν κλέφτες στα βουνά.

Ο πιο ξακουστός κλέφτης εκείνης της εποχής ήταν ο Κατσαντώνης που πολέμουσε ακατάπαυστα τους Τουρκαλβανούς του Βελή-γκέκα.

Στις 15 Αυγούστου του 1819 στην γιορτή της Παναγιάς στην Αβδέλα, μα-

ζεύτηκαν οι τσελιγκάδες να συζητήσουν τι θα πράξουν και πως θα αντιμετωπίσουν την αφόρητη κατάσταση που δημιουργήθηκε από τον σατράπη, που έτεινε να τους εξαντλήσει οικονομικά και σε συνέχεια να προσβάλει και την οικογενειακή τους τιμή.

Αποφάσισαν πως ήταν προτιμότερο να εγκαταλείψουν τώρα τα χωριά της Πίνδου και να ξεφύγουν από τα μέρη της επιρροής του.

Έτσι το φθινόπωρο του 1819 ο Μπαντραλέξης, ο Ζάννας, ο Βέρος, και μερικοί της οικογένειας Καραγιάννη πήραν άλλη κατεύθυνση και σε αυτούς προστέθηκαν κι ο τσέλιγκας Γκιζάρης από την Σμίξη. Μέχρι τα Γρεβενά κατέβηκαν όλοι μαζί, από εκεί και πέρα όμως η ομάδα του Μπαντραλέξη και του Γκιζάρη με 50.000 γιδοπρόβατα και 200 οικογένειες κατευθύνθηκαν προς τον Βαρδάρη και πέρασαν στην αριστερή όχθη του ποταμού, ξεφεύγοντας από το απόσπασμα που έστειλε ο Αλής να τους πιάσει, μόλις πληροφορήθηκε την φυγή τους.

Ξεχειμώνιασαν στην Κασσάνδρα, και όταν τον Μάη του 1822 μάθανε πως σκοτώθηκε ο Αλή Πασάς, με την μεσολάβηση του μπέη της Κασσάνδρας πήραν άδεια από τον πασά της Θεσσαλονίκης και εγκαταστάθηκαν στο Βέριο και στή-

εξμάθηση χορών στα μέλη του συλλόγου

σανε τα καλύβια τους στην θέση που είναι σήμερα το Κάτω Σέλι, που τότε είχε το όνομα "τα καλύβια του Μπαντραλέξη". Ο Μπαντραλέξης, που οι Τούρκοι τον έλεγαν κεχαγιά γνωστοποίησε στις αρχές της Βέροιας την άφιξή του, τους διαβεβαίωσε πως δεν είχαν ανάγκη καμιά και πως θα εγκατασταθούν μόνιμα στο Βέρμιο αλλά ήθελε να γνωρίσει τους ιδιοκτήτες του τόπου και να τους πληρώσει το νοίκι.

Για την Νιάουστα, ο συγγραφέας λέει, πως οι πρώτοι κάτοικοι της "Παλιονιάουσας" περάσανε στην λατινοφωνία την εποχή της Ρωμαιοκρατίας και μια που στο λατινόφωνο ιδίωμα το "Νιάου" σημαίνει χιόνι, η δε κατάληξη 'στα' σημαίνει τόπος, Νιάουστατα σημαίνει τόπος που κρατά το χιόνι.

Ο Σωκρ. Λιάκος στο βιβλίο του "Η καταγωγή των Αρμάνιων" περιλαμβάνει και την Νιάουστα στα Βλαχοχώρια της Μακεδονίας. Το 1829 που επετράπηκε η επανεγκατάσταση των κατοίκων στην πόλη και πολλοί από τα γύρω χωριά επέστρεψαν ήρθαν και άλλες ενενήντα οικογένειες από την Σαμαρίνα που εγκαταστάθηκαν στην Νάουσα.

Τα μετέπειτα χρόνια όλοι μαζί, μια κοινότητα, δούλεψαν και ξανα-ανάστησαν την πόλη από τα ερείπια, πολέμησαν στα στρατεύματα των μακεδονομάχων και διακρίθηκαν σαν πολεμιστές και οπλαρχηγοί μέχρι την απελευθέρωση του 1912 από τους Τούρκους, πήραν μέρος στον πόλεμο της Κριμαίας, στην εκστρατεία της Μ. Ασίας, πολέμησαν τους γερμανούς κατακτητές μετέχοντας στην αντίσταση και αποτελούν πάντα ένα από τα πιο υγιή κύτταρα του ελληνισμού.

Λαογραφικός Σύλλογος Βλάχων Νάουσας

Οι παλιοί έφυγαν, η ιστορία όμως πρέπει να μένει. Αυτό το βαρύ φορτίο της μνήμης το ανέλαβε ο Σύλλογος Βλάχων της Νάουσας που ιδρύθηκε το 1980 με την επωνυμία "Λαογραφικός Σύλλογος Νάουσας"

"Ο Σύλλογος ιδρύθηκε γιατί πιστεύουμε πως έχοντας οι Βλάχοι παρουσία στην Νάουσα και πριν από το 1800, ίσως από κτήσεώς της, έχουν βάλει την σφραγίδα τους σε αυτήν την πόλη. Αυτή η "σφραγίδα" αυτή η ιστορική μνήμη δεν πρέπει να σβηστεί στην εποχή του απεθνισμού και της παγκοσμιοποίησης. Το είχαμε χρέος" λέει ο Πέτρος Μπόλας, πρόεδρος του Συλλόγου.

"Σκοπός μας είναι η διατήρηση της παράδοσης όλων των εθίμων των Βλάχων, η προβολή, διάδοση και αναβίωση αυτών καθώς και η ανάπτυξη πνεύματος συναδέλφωσης και αλληλεγγύης, μεταξύ όλων μας."

Το καταστατικό εγκρίθηκε στις 30 Ιανουαρίου του 1980 και έκτοτε μέχρι σήμερα, εικοσιεπτά χρόνια, ο σύλλογος έχει να επιδείξει μια αξιοσημείωτη δραστηριότητα σε όλους τους πολιτιστικούς τομείς.

Από το 1982 δημιουργεί τα πρώτα χορευτικά τμήματα και ράβονται οι πρώτες στολές. Μετέχουν σε πολλές διεθνείς φολκλορικές εκδηλώ-

Το διοικητικό συμβούλιο του συλλόγου Βλάχων Νάουσας

σεις και αποσπούν διακρίσεις και βραβεύσεις και είναι ένα από τα ιδρυτικά μέλη της "Πανελληνίας Ομοσπονδίας Πολιτιστικών Συλλόγων Βλάχων". Αδελφοποιείται με πολλούς ελληνικούς και ξένους παρεμφερείς συλλόγους, οργανώνει εκδρομές και κοινωνικές εκδηλώσεις με σκοπό την σύσφιξη των σχέσεων μεταξύ των μελών του, και διοργανώνει ημερίδες και διαλέξεις που αφορούν τον πολιτισμό και την προσφορά των βλαχόφωνων αδελφών στο έθνος.

Δραστήριοι και με αγάπη σε αυτό που τάχθηκαν να υπηρετήσουν, το 1989 αποκτούν δική τους στέγη αγοράζοντας ένα πανέμορφο διατηρητέο στην οδό Σωφρονίου. "Αυτό επετεύχθηκε με την οικονομική συνδρομή πρώτα των Βλάχων της πόλης, που μόλις ρίξαμε την ιδέα την υποστήριξαν δυνατά με τον οβολό τους, μετά συνέτρεξε ο δήμος της Νάουσας και προσωπικά ο τότε δήμαρχος Γιώργος Πολάκης, ακολούθησε μια χορηγία της Νομαρχίας, μια βοήθεια από το υπουργείο Μακεδονίας - Θράκης και το υπουργείο Πολιτισμού, έπεσε και πέφτει πολύ προσωπική εργασία, και έτσι έχουμε την στέγη μας που την καμαρώνουμε και κάθε χρόνο προσθέτουμε και κάτι. Μετά την μεγάλη αίθουσα για πρόβες χορών που διαμορφώσαμε στο ισόγειο του κτηρίου, τώρα ετοιμάζουμε στον επάνω όροφο γραφείο, βιβλιοθήκη και χώρο για το δυναδίκτυο Και σώσαμε

από την κατάρρευση ένα διατηρητέο σπίτι και αποκτήσαμε "το σπίτι μας" Ο κόσμος μας αγάλλιασε και εμείς προσπαθούμε να φανούμε αντάξιοι της αγάπης του" μας λέει ο πρόεδρος.

Σήμερα ο Σύλλογος έχει 80 χορευτές και οι παλιοί διδάσκουν τα φυντάνια, και δίνουν πρώτοι το παρόν. Τα χορευτικά που είναι και η βιτρίνα του συλλόγου, λειτουργούν άψογα, και έχουν ενθουσιώδη υποδοχή σε κάθε τους εμφάνιση. "Οι πρώτες δέκα βλάχικες στολές αποκτήθηκαν σε μια βραδιά. Κάναμε τον πρώτο χορό μας και είπαμε πως πρέπει να ράψουμε στολές. Δεν γίνεται όλοι να έχουν στολές και οι Βλάχοι καμία, ακόμα, είπαμε στους παρευρισκόμενους. Και όπως γίνεται στην εκκλησία έτσι, εκείνο το βράδυ, μας γέμισαν το ταμείο με τα πρώτα χρήματα για στολές βλάχικες" Σήμερα ο Σύλλογος Βλάχων Νάουσας έχει πλουσιότατη ιματιοθήκη με πάνω από εκατόν είκοσι στολές.

Στα σχέδια του Συλλόγου εκτός από τις καθιερωμένες εκδηλώσεις, είναι και μια ημερίδα με θέμα τους Βλάχους της Νάουσας και την προσφορά τους σε όλους τους τομείς, που υπολογίζεται να γίνει μέσα στις γιορτές του κρασιού.

Τα "φυντάνια" του συλλόγου Βλάχων Νάουσας

Στη Νάουσα του 1944-47

του Κώστα Δ. Μπλιάτκα

Αναμνήσεις ενός φιλέλληνα, τότε λοχαγού του βρετανικού στρατού, από την Κατοχή και τα πρώτα χρόνια του Εμφυλίου.

Ο σερ Τζέφρι Τσάντλερ, ολλαπλά τιμημένος για την προσφορά του στον πόλεμο κατά του ναζισμού και σήμερα πρόεδρος της Διεθνούς Αμνηστίας της Βρετανίας έδωσε στο Λονδίνο δύο συνεντεύξεις στον Κώστα Δ. Μπλιάτκα για λογαριασμό της ET-3, της εφημερίδας "Μακεδονία" και του φεστιβάλ Ντοκιμαντέρ Θεσσαλονίκης. Την πρώτη τον Αύγουστο του 2001 και τη δεύτερη τον Απρίλιο του 2006.

Ποιος είναι

Ο σερ Τζέφρι Τσάντλερ γεννήθηκε στο Λονδίνο το 1922. Είναι γιός γιατρού και τόσο ο ίδιος όσο και οι δύο αδελφές του μεγάλωσαν με μεγάλο σεβασμό στον όρκο του Ιπποκράτη. Στο σχολείο σπούδασε Αρχαία Ελληνικά και Λατινικά και κάποια στιγμή βρέθηκε βραβευμένος για ένα ελληνικό του κείμενο!

Σπούδασε στο Κέμπριτζ Αρχαία Ελληνικά μέχρι το 1942 όταν και κατετάγη στο στρατό. Το 1943 έγινε ανθυπολοχαγός και αγόρασε το πρώτο του σύγχρονο ελληνοαγγλικό λεξικό, ελπίζοντας ότι θα σταλεί στην υπό κατοχή Ελλάδα. Η ελπίδα του έγινε πραγματικότητα το Σεπτέμβριο του 1944.

Έφτασε μιλώντας λίγα, "σπασμένα" ελληνικά. Έφυγε γνωρίζοντας τη γλώσσα μας τόσο καλά ώστε εύκολα να τον περνάει κανείς για Έλληνα, τουλάχιστον σε τηλεφωνική συνομιλία.

Ως μέλος της βρετανικής στρατιωτικής αποστολής έζησε στη χώρα μας από τους τελευταίους μήνες της Κατοχής μέχρι τις αρχές του Εμφυλίου Πολέμου (1944-46). Γύρισε σχεδόν όλη την Ελλάδα, αλλά τις περισσότερες αναμνήσεις του τις έχει από τη Δυτική Μακεδονία. Ένοιωσε από κοντά το αδελφοκτόνο μίσος, την τυφλή βία, την εντελώς παράλογη μεταμόρφωση του εγκάρδιου και φιλότιμου Έλληνα σε φανατικό και βίαιο

Ο λοχαγός Τζέφρι Τσάντλερ στη Νάουσα το 1944, λίγο πριν φύγουν οι Γερμανοί. Κρατά στο χέρι του την "γκλίτσα" που του χάρισαν εκείνη την εποχή φίλοι του από τη Σιάτιστα. Την έχει ακόμα στο Λονδίνο μαζί του, ύστερα από 63 χρόνια!

άτομο.

Ο ίδιος σημειώνει:

"Όταν έφτασα για πρώτη φορά στην, Ελλάδα, σε ηλικία 21 ετών, δεν είχα πολιτικές προκαταλήψεις, εκτός από μια ρομαντική πίστη στην αντίσταση και έναν λανθάνοντα φιλελληνισμό, προϊόν της κλασικής μου μόρφωσης. Οι γνώσεις μου γύρω από τη φιλοσοφία της ιστορίας περιορίζονταν στο "Πόλεμος και Ειρήνη" του Τολστόϊ, που είχα μαζί μου σε μια έκδοση τσέπης. Για μένα το έργο αυτό έθεσε τις βάσεις για τη θεωρία πως η ιστορία είναι αποτέλεσμα πολλών ανεξάρτητων μεταξύ τους δυνάμεων και παραγόντων, που ταιριάζει στα γεγονότα πολύ καλύτερα από κάθε θεωρία συννομοσίας".

"Νάουσα, Σεπτέμβριος 1944. Ο λοχαγός Μπίλι Μος (αυτός που συνέλαβε το γερμανό στρατηγό Κράιπε στην Κρήτη) χαμογελά στο φακό δίπλα στον Έλληνα διερμηνέα Δημήτρη Πέτρου".

Αυτή η ασπρόμαυρη φωτογραφία, τραβηγμένη στη γειτονιά μου στη Νάουσα, πολύ πριν γεννηθώ, σε χρόνια ταραγμένα, τότε που σχεδόν κανένας δεν θα μπορούσε να έχει φωτογραφική μηχανή ή το κέφι να ποζάρει, στάθηκε η αιτία για να γνωρίσω έναν σπουδαίο άνθρωπο. Έναν φίλο της Ελλάδας και των Ελλήνων, έναν ευπατρίδη που φέρει με σεμνότητα και μετριοπάθεια το τίτλο του Σερ. Τον Τζέφρι Τσάντλερ.

Αυτό το σπίτι με τα ξεθωριασμένα πια κόκκινα τούβλα, με την ξύλινη πόρτα και το μεταλλικό σχέδιο πάνω της απαντέχει και σήμερα, απέναντι από το πάρκο, αν και στο ισόγειο λειτουργεί πια ένα νεανικό μπαρ με μουσική. Είναι το σπίτι της οικογένειας Δημητρούλη.

Γειτονιά και τα σπίτια του δρόμου που βλέπουν στο πάρκο και στον κάμπο -του Χατζημουλά, γνωστού ως "αμερικάνου", του Καρκάτα, του Δημητρούλη, του Κυράνου, του Ρακημπέτη μέχρι το χώρο του κινηματογράφου Ολύμπιον που κατεδαφίστηκε το 2006- έχουν αλλάξει εντελώς.

Το παιδάκι κάτω δεξιά - σύμφωνα με την πιο πιθανή εκδοχή, ύστερα από έρευνα που έκανα ρωτώντας γείτονες που θυμούνται το 1940-44-, αυτό με τις τιράντες να σχηματίζουν "Χι", πιθα-

νότατα είναι ο θείος μου, 74 χρόνων σήμερα, Γιάννης Μπλιάτκας του Κωνσταντίνου, 7 χρόνων τότε, αδελφός του συχωρεμένου του πατέρα μου Δημήτρη. Έμειναν στη στροφή του δρόμου δεξιά πενήντα μέτρα πίσω, ακριβώς απέναντι από το όμορφο αρχοντικό του Δαούτη.

Μια σπανιότατη φωτογραφία στην αγαπημένη μου γειτονιά τραβηγμένη λίγους μήνες πριν φύγουν οι Γερμανοί...

Θέλησα να γνωρίσω από κοντά έναν άνθρωπο που γύρισε τα μέρη μας, σε εποχές που από διηγήσεις και βιβλία μόνο "έζησα" και να ακούσω τη δική του εκδοχή για τα τρομερά γεγονότα του Εμφυλίου αλλά και για τα πέτρινα εικοσιτετράωρα που ζούσαν μέσα στο φόβο και τη φτώχεια οι γονείς μας και οι παππούδες μας.

Ένα τηλεφώνημα ήταν αρκετό.

"Γειά σου. Χαίρομαι που μιλάμε στο τηλέφωνο.

Αγαπώ την Ελλάδα και τους Έλληνες. Έλα στο Λονδίνο να πούμε ό,τι θέλεις".

Στο τηλέφωνο μίλαγε ένας σερ ευγενέστατος και ανοιχτόκαρδος σαν Έλληνας!

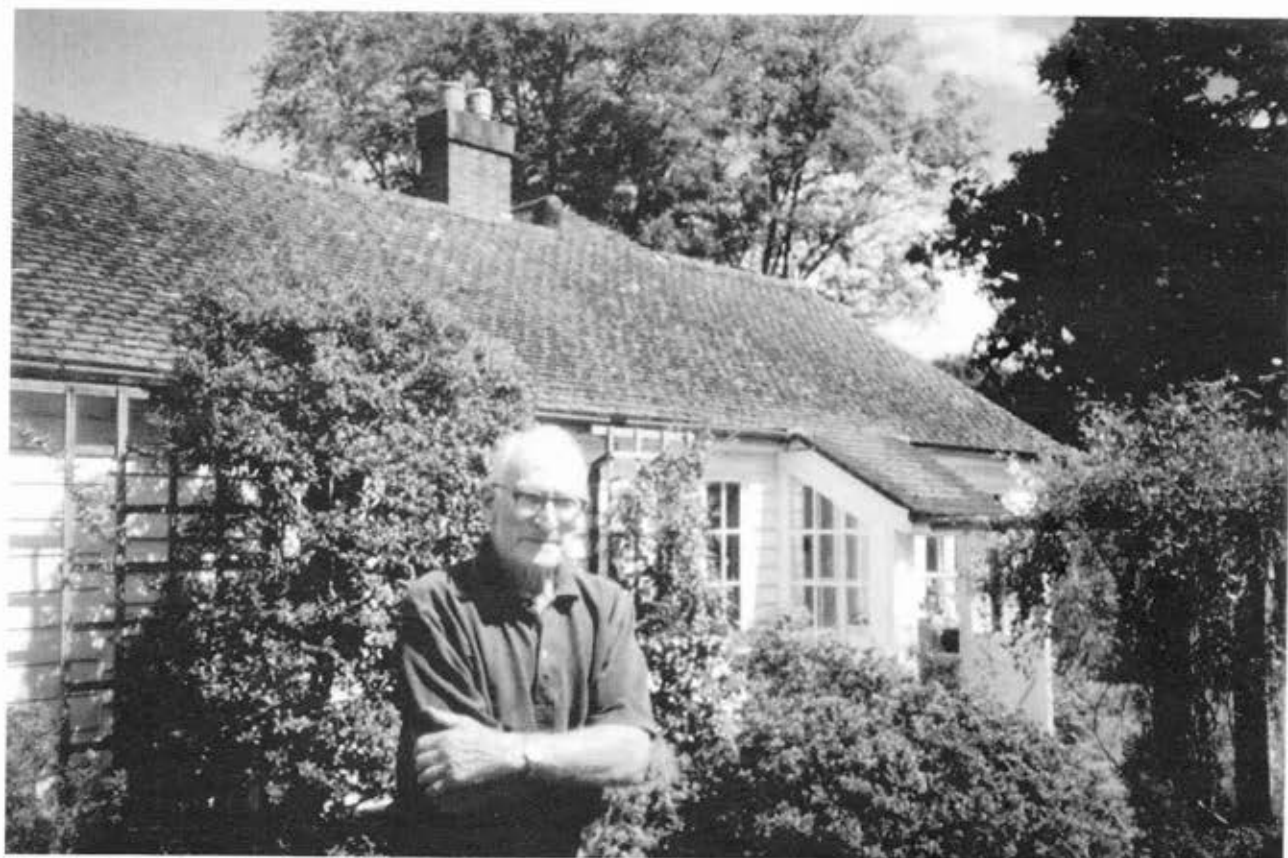
Στο σιδηροδρομικό σταθμό του Ντόρκινγκ, νότια του Λονδίνου μας περίμενε ένα... παλικάρι 80 ετών. Με γρήγορες κινήσεις πήρε, πριν προλάβουμε να αντιδράσουμε, τη βαλίτσα και δυο δέματα με δωράκια που κουβαλούσαμε από την Ελλάδα, και άνοιξε την πόρτα ενός τζίπ για να μπούμε. Οδηγούσε με σιγουριά ενώ η χαρά του για την επίσκεψη Ελλήνων στην περιοχή του τον έκανε λαλίστατο. Κάθε λίγο στο δρόμο μας, μέσα σ' ένα καταπράσινο, ζωγραφιστό τοπίο, μας έκαναν συντροφιά ελάφια και σκίουροι....

Η φωτογραφία του 1944 στη Νάουσα, όπως και πολλές άλλες τραβηγμένες στην Θεσσαλονίκη, στην Κοζάνη, στη Βέροια, στα Γρεβενά, στη Σιάτιστα την περίοδο 1944-46, μαζί με σκίτσα, χάρτες, έγγραφα και γελοιογραφίες εποχής κοσμούν

το βιβλίο "Διχασμένη Χώρα: Μια αγγλο-ελληνική τραγωδία" (The Divided Land-An Anglo-Greek Tragedy) το οποίο έγραψε ο Τζ. Τσάντλερ δέκα χρόνια μετά τη λήξη του Εμφυλίου Πολέμου στην Ελλάδα (1959) και που μεταφράστηκε και κυκλοφόρησε στη χώρα μας μόλις το 2000. Η "Διχασμένη Χώρα" περιέχει τις αναμνήσεις, αλλά και τις οξυδερκείς και -επιτρέψτε μου-τίμες παρατηρήσεις και κρίσεις ενός ανθρώπου που σπούδαζε Αρχαία Ελληνικά στο Κέμπριτζ πριν καταταγεί στα 20 χρόνια του στο στρατό και ριχτεί μαζί με εκατομμύρια συνομιλίκους του στη φωτιά του Β' Παγκοσμίου Πολέμου.

Ο Τζέφρι Τσάντλερ ήρθε στην Ελλάδα το 1944, με το βαθμό του λοχαγού, ως μέλος της βρετανικής στρατιωτικής αποστολής που συνεργάζονταν με τους Έλληνες αντάρτες στη Δυτική Μακεδονία.

Παραμονή Χριστουγέννων του 1946 πήρε ανόρεχτα το αεροπλάνο από την Αθήνα για την πατρίδα του. Η Ελλάδα όμως της τριετίας 1944-1946

Ο σερ Geoffrey Chandler, σήμερα, έξω από την υπέροχη κατοικία του στο καταπράσινο Ντόρκινγκ, έξω από το Λονδίνο. Είναι πρόεδρος του Εθνικού Συμβουλίου Εθελοντικών Οργανισμών και επικεφαλής της Διεθνούς Αμνηστίας στη Μεγάλη Βρετανία.

είχε αλλάξει για πάντα τη ζωή του. Και αυτό ήταν η πρώτη μου ερώτηση προς τον ευγενή οικοδεσπότη μας στο Ντόρκινγκ:

Ο Β' Παγκόσμιος Πόλεμος, άλλαξε την όψη χωρών, τη ζωή εκατομμυρίων ανθρώπων και τον ίδιο τον πολιτισμό. Στη δική σας ζωή έβαλε την Ελλάδα. Μπορείτε πια να φανταστείτε τη ζωή σας χωρίς την Ελλάδα και τους Έλληνες;

"Absolutely No!!! (Κατηγορηματικά όχι).

Έχω δεθεί με την Ελλάδα με ισχυρούς δεσμούς, που κρατάνε εξήντα χρόνια τώρα..."

Το βιβλίο "Διχασμένη Χώρα" γράφτηκε το 1959. Αλλάξατε από τότε κάποιες απόψεις. Προχωρήσατε σε νέες εκτιμήσεις;

"Η απάντηση είναι όχι. Κοιτάξτε, εγώ έγραψα αναμνήσεις, αλλά και προχώρησα και σε ορισμένες σκέψεις και εκτιμήσεις βασιζόμενος όμως σε σημειώσεις που κρατούσα καθημερινά, σε επιστολές της εποχής, σε ημερολόγια κ.α. Είναι τα γεγονότα όπως γράφονταν μέρα τη μέρα την ώρα που συνέβαιναν. Λοιπόν, όχι, δεν άλλαξα απόψεις. Από την άλλη πλευρά, ύστερα από τόσα χρόνια, ήρθαν στο φως από πολλούς ερευνητές νέα στοιχεία που χρειάζονται οπωσδήποτε μελέτη. Πρωταγωνιστές της εποχής έχουν γράψει τη δική τους εκδοχή".

Επιμένετε συνεπώς στην πεποίθηση πως ο Εμφύλιος θα μπορούσε να αποφευχθεί...

"Ναι, θα μπορούσαμε να την είχαμε προλάβει αυτή την τραγωδία. Η ευθύνη βαραίνει όλες τις πλευρές. Οι Βρετανοί ευθύνονται όχι τόσο για αυτά που έκαναν, αλλά για αυτά που δεν έκαναν. Η βρετανική πολιτική της εποχής έκανε μια σειρά από λάθος εκτιμήσεις. Τα δύο άκρα, της Αριστεράς και της Δεξιάς, χωρίς να εκφράζουν την πλειοψηφία του ελληνικού λαού, συγκρού-

Ο σερ Τζέφρι Τσάντλερ, στο γραφείο του στο Ντόρκινγκ, μιλά στον Κώστα Μπλιάτκα για τη "Διχασμένη Χώρα" και για την Βόρειο Ελλάδα του 1944-47. Στο γραφείο του και στη βιβλιοθήκη του πλήθος έργων αρχαίων ελλήνων συγγραφέων και ελληνοαγγλικά λεξικά...

στηκαν με αγριότητα και έφεραν πόνο και δυστυχία"

Σε διάφορα σημεία του βιβλίου γράφετε για τον χαρακτήρα του Έλληνα. Για τις αρετές αλλά και τις ιδιοτροπίες του. Τελικά ποιος είναι ο Έλληνας;

"Αγαπώ τους Έλληνες από την πρώτη στιγμή. Έχουν σπάνιες αρετές: Κέφι, χιούμορ, κουράγιο, φιλοξενία. Έχουν και το φιλότιμο. Αυτό που γράφω στο βιβλίο μου ως "love of Honour". Την προσωπική τιμή και υπερηφάνεια.

Σύμφωνα με τις δικές μου εμπειρίες, οι αρετές αυτές εμφανίζονται πιο συχνά στην ύπαιθρο, στα χωριά, όπου οι απλοί άνθρωποι με χαμόγελο και ανοιχτόκαρδο πνεύμα ξεπερνούν τις φυσικές δυσκολίες της ζωής. Ίσως θα έχετε προσέξει ότι τα Ελληνικά μου δεν είναι της πρωτεύουσας. Είναι "χωριάτικα"!

Που είναι, αντίστοιχα, το πρόβλημα;

"Το πρόβλημα όμως έτσι όπως το έζησα εγώ, είναι ο υπέρμετρος εγωισμός που εμφανίζεται ώρες-ώρες αλλά και η παθιασμένη σχέση που έχετε με την πολιτική. Όχι τόσο με την ανάγκη για κοινωνική επανάσταση και αλλαγή αλλά με τα πολιτικά κόμματα. Εύκολα ενθουσιάζεστε και

εύκολα απογοητεύεστε. Συχνά λέτε ότι "όλοι τους ίδιοι είναι". Εξάλλου στην Ελλάδα άκουσα την παροιμία "Άλλαξε ο Μανωλιός και έβαλε τα ρούχα του αλλιώς". Πιστεύω πως, κατά βάθος, ο Έλληνας θεωρεί ότι "ο καλύτερος πρωθυπουργός" είναι ο εαυτός του".

Τι θυμάστε από τις πόλεις της Μακεδονίας; Πως ήταν η Βέροια, η Νάουσα, η Κοζάνη;

"Θα ξεκινήσω από τη Νάουσα που σ' ενδιαφέρει περισσότερο. Ήταν καταπράσινη όπως και τώρα. Με τα καλύτερα ροδάκινα στον κόσμο, τα οποία μόλις δοκιμάσαμε, στη συνέχεια τα ...κατασπαράσσαμε κανονικά. Είναι περίεργο το πόσο εύφορες και υγρές είναι οι ανατολικές πλαγιές του Βερμίου σε σχέση με τις ξερές του δυτικές. Μπήκαμε στη Νάουσα από την πλευρά του βουνού. Η πόλη λόγω των εργοστασίων μάλλον, είχε μιαν αριστερή πλειοψηφία. Αντιθέτως δεξιά πλειοψηφία είχε η Βέροια, ενώ η Κοζάνη είχε πολλούς φιλοβασιλικούς. Σε όλες τις μικρές αυτές πόλεις όμως έβρισκες, μέσα στην καταστροφή και τα προβλήματα και το φιλότιμο και τη φιλοξενία και το "κέφι".

Έχετε κρατήσει κάποια έντονη ανάμνηση;

"Πολλές! Την ώρα που έφευγαν πια σιγά-σιγά οι Γερμανοί το 1944 και οι Σύμμαχοι δοκίμαζαν να αποβιβάσουν στην Πελοπόννησο, μπήκαμε στη Νάουσα η οποία ήταν και η πρώτη Ελληνική πόλη που γνώρισα. Κάναμε προμήθειες για την περίπτωση να υποχρεωθούμε σε χειμερινή διαβίωση στο βουνό αν η απελευθέρωση καθυστέρουσε και οι Γερμανοί αποδεικνύονταν ανθεκτικότεροι.

Η οπισθοφυλακή των Γερμανών, αφού οι πιο πολλοί είχαν ήδη φύγει, οπισθοχωρώντας οχυρώθηκε στο

σταθμό τρία- τέσσερα χιλιόμετρα κάτω από την πόλη. Οι κάτοικοι μου είπαν πως ο τελευταίος Γερμανός γιατρός εκδικητικά δοκίμασε να κάψει το νοσοκομείο της Νάουσας φεύγοντας. Ευτυχώς το κτίριο ήταν από γερή πέτρα και άντεξε χωρίς πολλές φθορές. Ο εξοπλισμός του όμως ήταν πια ανύπαρκτος. Άλλοι Γερμανοί ανατίναξαν σχολείο στο κέντρο της πόλης.

Τα σημάδια της αντιπαλότητας ανάμεσα στις δύο παρατάξεις οι οποίες σε λίγα χρόνια θα εμπλέκονταν στον εμφύλιο πόλεμο γίνονταν σιγά-σιγά εμφανή ακόμα και σε μας τους ξένους.

Προς το παρόν όμως στις συζητήσεις των κακοντυμένων, αδύνατων, σχεδόν εξαθλιωμένων από την Κατοχή Ναουσαίων κυριαρχούσε το θέμα του πολέμου, της πείνας και της αποχώρησης των Γερμανών. Ούτε τα γερμανικά ονόματα των δρόμων δεν είχαν βρει το κουράγιο να αλλάξουν τις πρώτες εκείνες μέρες. Τα χαρτονομίσματα είχαν πραγματικά "εξευτελιστεί" στην αξία τους και το μόνο νόμισμα που άντεχε ήταν η βρετανική χρυσή λίρα. Ναουσαίοι μου είπαν ότι όποιος είχε χρυσές λίρες μπορούσε να αγοράσει ό,τι ήθελε. Μπορούσε να φέρει τρόφιμα ακόμα και από την Αλβανία. Ίσως με "έμμεσο" τρόπο και από τους

Κατεστραμμένα κτίρια στη Νάουσα, ύστερα από την επίθεση του ΕΛΑΣ στις 2 Οκτωβρίου 1944.

ιδίους τους Γερμανούς. Για τους πολλούς οι συναλλαγές γίνονταν με "συμψηφισμό". Η αξία οκάδων σιταριού σε λίρες!

Ένας αντάρτης, μέσα σε κλίμα συνεργασίας ακόμα, τάϊσε και πότισε τα άλογά μας και τα άφησε να περάσουν τη νύχτα στους στάβλους του ΕΛΑΣ. Το πρωί αφού τον ευχαρίστησα, θέλησα να τον πληρώσω. Αρνήθηκε και μου εξήγησε ότι σαν κομμουνιστής που ήταν δεν μπορούσε να πάρει λεφτά. "Στον κομμουνισμό, πρόσθεσε οι προμήθειες και οι υπηρεσίες παρέχονται δωρεάν".

Η Θεσσαλονίκη πως ήταν;

"Η Θεσσαλονίκη ήταν πολύ πιο μικρή και πιο φτωχή σε σχέση με σήμερα. Μπροστά όμως στην Κοζάνη και τη Βέροια φαίνονταν σαν πρωτεύουσα. Γύρω μας υπήρχε καταστροφή, καμένα σπίτια, αλλά και θόρυβος ζωής: Πολλές απόψεις για τα πολιτικά, Δεξιά και Αριστερά, πολλές εφημερίδες, αλλά και πολύς φόβος, αστάθεια και καχυποψία. Πάνω απ όλα όμως έβλεπες παντού την ελληνική φιλοξενία".

Κάποιες στιγμές θεωρηθήκατε από μητέρες κοριτσιών και ως καλοί γαμπροί...

"Οι Ελληνίδες είναι νόστιμα και ζεστά κορίτσια (γέλια!) Ο λοχίας μου παντρεύτηκε τότε μια Βεροιώτισσα, την Καίτη και απέκτησαν και παιδί. Αυτός δυστυχώς πέθανε πριν από τρία χρόνια και η γυναίκα νομίζω ότι ζει τώρα στη Βέροια. Ένας άλλος φίλος παντρεύτηκε μια Θεσσαλονικιά. Ο κανόνας πάντως ήταν διαφορετικός. Σχέσεις γίνονταν, κυρίως στην Αθήνα και στη Θεσσαλονίκη, αλλά πολύ λίγες προχώρησαν σε γάμους. Στην επαρχία βέβαια το "κουτσομπολιό" ήταν αυτό που προστάτευε την τιμή των κοριτσιών. Το κλίμα εκείνης της εποχής το απέδωσε το δημοφιλέστερο τραγούδι στην Ελλάδα το οποίο ακόμα και σήμερα, ύστερα από 60 χρόνια, θυμάμαι και τραγουδώ:

Θα σε πάρω να φύγουμε
Σ' άλλη Γη σ' άλλα μέρη
Που κανέναν δεν ξέρουμε
Και κανείς δεν μας ξέρει...

Δεξιοί πολίτες, παράνομα οπλισμένοι από τις αρχές, για να αμυνθούν στις επιθέσεις των αριστερών ενόπλων ομάδων.

Πάντως ο "πλούσιος άγγλος γαμπρός" ήταν ένας μύθος. Στην πατρίδα μας υπήρχαν πολλές οικονομικές δυσκολίες για όλους μας. Και μάλιστα μια ζωή μάλλον γκρίζα. Χωρίς κέφι, χωρίς γλέντι... Όσο φτωχό κι αν είναι ένα ελληνικό σπίτι, πάντα ο ήλιος, οι μικρές χαρές της ζωής, το πάτημα των σταφυλιών, οι χοροί στην ύπαιθρο, οι πολλές αργίες. Αντίθετα η αγγλική φτώχεια είναι ζοφερή και αφόρητη, ακόμα κι αν σε σύγκριση με τα ελληνικά οικονομικά δεδομένα ισοδυναμούσε τότε με μια άνετη επιβίωση".

Στοιχεία για τη δράση Αγιορειτών της περιοχής μας

του Γιάννη Α. Καρατσιώλη

1. Ανανίας ο εκ Ναούσης

Σύμφωνα με την αγιορείτικη έκδοση του Καταλόγου Ελληνικών Χειρογράφων, τόμος Α' (1-100) της βιβλιοθήκης της μονής Ιβήρων του Αγίου Όρους και στο "Ιστορικό περίγραμμα της Συλλογής των Ελληνικών Χειρογράφων της Ι. Μ. Ιβήρων" που το υπογράφει ο Εδεσσαίος μοναχός Θεολόγος Ιβηρίτης, υπάρχει αναφορά για δύο Βεροιώτες και ένα Ναουσαίο Ιβηρίτες μοναχούς.

Από τη Βέροια αναφέρεται ο Θεοφάνης Ελεάβουλκος (από μητέρα Βεροιώτης) και διδάσκαλος της Πατριαρχικής Ακαδημίας Κωνσταντινουπόλεως και ο Αγάπιος Ιβηρίτης επίσης λόγιος κωδικογράφος.

Ο τρίτος είναι ο Γέρων Ανανίας εκ Ναούσης. Ο Ανανίας έζησε στη Μονή Ιβήρων στα μέσα του 18ου αιώνα, όπως φαίνεται από τα σημειώματα, γίνεται χορηγός για να αντιγραφούν - καλλιγραφηθούν οκτώ κώδικες που σήμερα σώζονται στη Μοναστηριακή βιβλιοθήκη των Ιβήρων. Από αυτούς τέσσερα χειρόγραφα (μεταξύ των ετών 1744-1778) τα έγραψε ο ίδιος καλλιγράφος Κοσμάς ο Σάμιος. Άλλα τρία χειρόγραφα τα έγραψε ο ίδιος καλλιγράφος μεταξύ των ετών 1752-1760 και τα πλήρωσε ο Γέρων Ανανίας. Ακόμη έναν κώδικα του 1767 τον έγραψε ο καλλιγράφος Διονύσιος Μοναχός και τον χρηματοδότησε ο Ανανίας.

Οι τρεις αυτοί λόγιοι Ημαθιώτες μοναχοί, που είτε χρηματοδότησαν, είτε έγραψαν, είτε ανήκαν στη βιβλιοθήκη τους τα χειρόγραφα αυτά στους σκληρούς αιώνες της τουρκοκρατίας συνέβαλλαν και αυτοί στη διατήρηση της ελληνικότητας της Μακεδονίας και η μελλοντική διερεύνηση του περιεχομένου των έργων τους αποτελεί καθήκον για επιδόξους ιστορικούς μας ερευνητές.

2. Ευκτήριος Οδηγός Γρηγορίου Χριστοδούλου Ολυμπίου

Ο Γρηγόριος Γεώργιος Χριστοδούλου ο Ολύμπιος, ένας λησμονημένος λόγιος από την Ημαθία κυκλοφόρησε το 1887, από το τυπογραφείο "Ο Κοραΐς" στην Αθήνα, ένα πολυσέλιδο (287 σελίδες), μικρού μεγέθους (13,5x17,5 εκ.) βιβλίο με τίτλο "Σωτήριος οδηγός ήτοι περί διαφόρων

αντικειμένων καλαΐνουθεσίαι" και υπότιτλο "Συνεντεύξεις και ηθικαί ομιλίες, συζητήσεις και συνδιαλέξεις παντός είδους, τερπναί και επωφελείς διηγήσεις, σοφά σοφών παραγγέλματα". Ακολουθεί η παράθεση: "Συνταχθείς χάριν του Λαού υπό του Πανοσιωτάτου Αρχιμανδρίτου Γρηγορίου Χριστοδούλου Ολυμπίου". Το σπανιότατο αυτό πόνημα βρίσκεται στη βιβλιοθήκη της Ιεράς Μονής Σιμωνόπετρας του Αγίου Όρους.

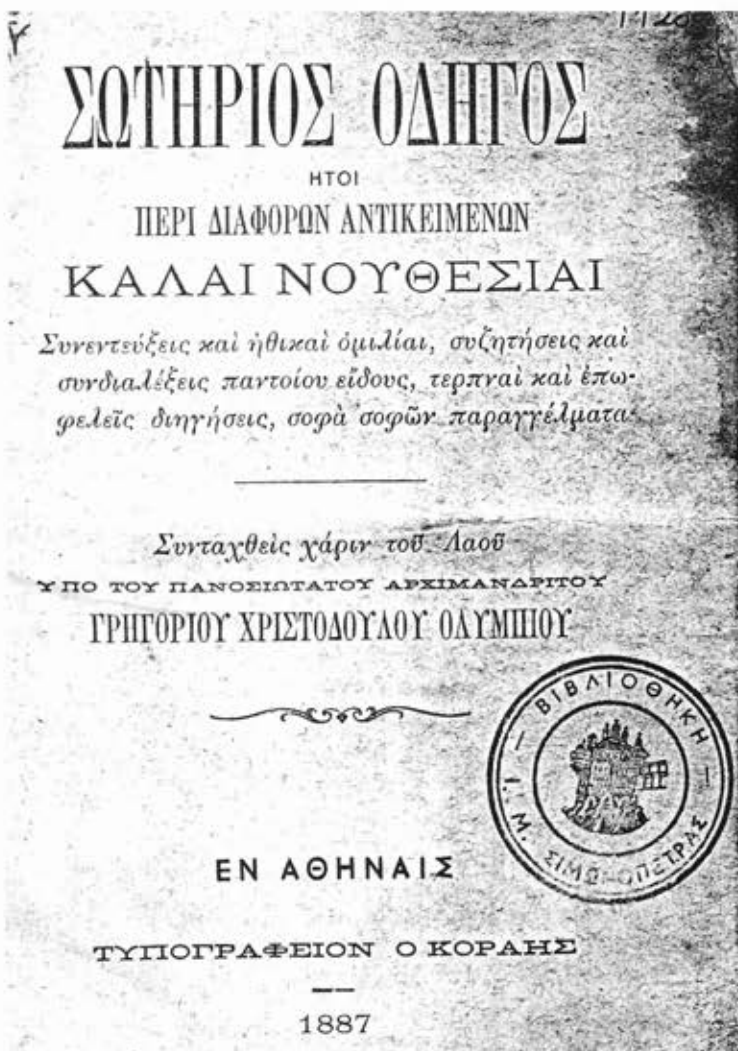
Το βιβλίο είναι ουσιαστικά μια περιήγηση του συγγραφέα σε όλη σχεδόν την Ελλάδα, στην Αθήνα, την Κωνσταντινούπολη και τη Σμύρνη, η δε αναφορά του στη Βέροια και την περιοχή μας καταλαμβάνει περισσότερο από ένα τέταρτο του βιβλίου, όπως είναι φυσικό, αφού εδώ ήταν η δεύτερη πατρίδα του. Έτσι αφού αναφέρεται στο μοναστήρι των Αγίων Αναργύρων στο Νησί της τότε Επισκοπής Καμπανίας (όπου χειροτονήθηκε και μοναχός), γράφει και για το Μοναστήρι Τιμίου Προδρόμου Ναούσης (της τότε μητροπόλεως Βοδενών), του Αγίου Αθανασίου Σφηνίτσας Αγκαθιάς (της τότε Επισκοπής Κίτρους) και φυσικά για τα Μοναστήρια της δικιάς μας Μητρόπολης της Αγίας Αναστασίας της Βέροιας, της Μεταμορφώσεως στην Μουτσιάλη Πιερίων και βέβαια την Ι.Μ. Προδρόμου Σκήτη Βεροίας με τα ησυχαστήρια των οσίων Διονυσίου του εν Ολύμπω, Γρηγορίου του Παλαμά, Θεοφάνους του εκ Ναούσης και Αντωνίου του νέου εκ Βεροίας.

Ειδικά για τη Νάουσα γράφει στις σελίδες 65 έως 73, την οποία επισκέφθηκε με τον οδηγό - φύλακα τον Φίλιππο. Από τις διδασκαλίες - νουθεσίες προς τους Ναουσαίους εμφανίζεται γνώστης της βοτανικής, ζωολογίας, ιστορίας και φυσικά θεολογίας και με διάφορα παραδείγματα προσπαθεί να πείσει τους εντοπιίους Μακεδόνες για την ανάγκη ίδρυσης σχολείων και γενικά της μόρφωσής τους καθώς και της αλληλοβοήθειας και αλληλεγγύης ανάμεσά τους.

Κατά την επίσκεψή του στον ναό του Αγ. Γεωργίου μαθαίνουμε ότι στον νάρθηκα

της εκκλησίας υπήρχε η εικόνα της Δευτέρας Παρουσίας του Χριστού. Κι με αφορμή αυτήν πραγματοποίησε σχετικό κήρυγμα. Στη συνέχεια προχώρησε και κάθησε στον περίβολο της εκκλησίας της Μεταμόρφωσης, τον οποίο περιγράφει γεμάτο από διάφορα οπωροφόρα δένδρα χαρακτηρίζοντας φίλεργους τους Ναουσαίους, που αποβλέπουν περισσότερο στην αύξηση των προσόδων τους παρά στην απλή ευχαρίστηση.

Στον περίβολο της Μεταμόρφωσης κατά τον συγγραφέα μαζεύονταν αρκετά άτομα κάθε ηλικίας και τάξεως, άνδρες και γυναίκες και ο καθένας ασχολούνταν με κάτι εργόχειρο. Του έκανε εντύπωση ότι διαιραμένοι σε παρέες 5-10 ατόμων συνομιλούσαν επωφελώς, όπως για την τακτοποίηση των Σχολείων τους, την ανάγκη ίδρυσης τεχνικού σχολείου για την εκμάθηση κυρίως από απόρους των τεχνών δηλ. πως θα διατηρήσουν καλύτερα τους μεταξοσκώληκες, πως θα καλ-

λιεργήσουν συστηματικότερα τα αμπέλια, πώς θα βελτιώσουν τα κρασιά τους και πώς θα εκθρέψουν τελειότερα τα μελίσσια και τους χοίρους τους.

Επίσης τους ενδιέφερε η καλύτερη κατασκευή και ποιότητα των σαγκακιών, των περικνημίδων (όπως γράφει) και των λοιπών εργοχειροτεχνιμάτων.

Για την μορφωτική κατάσταση των κατοίκων και κυρίως των γηραιότερων διαβάζουμε για γνώση ρητών του Σόλωνα του Αθηναίου και του Χίλωνα του Λακεδαιμονίου, αλλά και για προβληματισμένους νέους Ναουσαίους για την παιδεία, την θρησκεία κατά τις διαλογικές συζητήσεις που είχε. Προκαλεί μάλιστα εντύπωση για την εποχή η αναφορά - διάλεξη του Γρηγορίου-Γεωργίου (το πρώτο όνομα έλαβε ως κληρικός) περί ρητορικής, η οποία δείχνει το υψηλό επίπεδο των ακροατών του, κατά την οποία μιλούσαν για τον

Αριστοτέλη, τον Κόρακα τον Συρακούσιο, τον Πρόδικο τον Κείο, τον Γοργία τον Λεοντίνο και φυσικά τους Ασχίνη, Ισοκράτη, Λυσία και Δημοσθένη.

Δηλαδή μαθαίνουμε, ότι η διδασκαλία του δεν ήταν μόνο εθνικοθηρησκευτική αλλά και εγκυκλοπαιδική και ως άλλος Κοσμάς ο Αιτωλός προσπαθούσε για την αφύπνιση των Μακεδόνων κατά την εκείνη περίοδο.

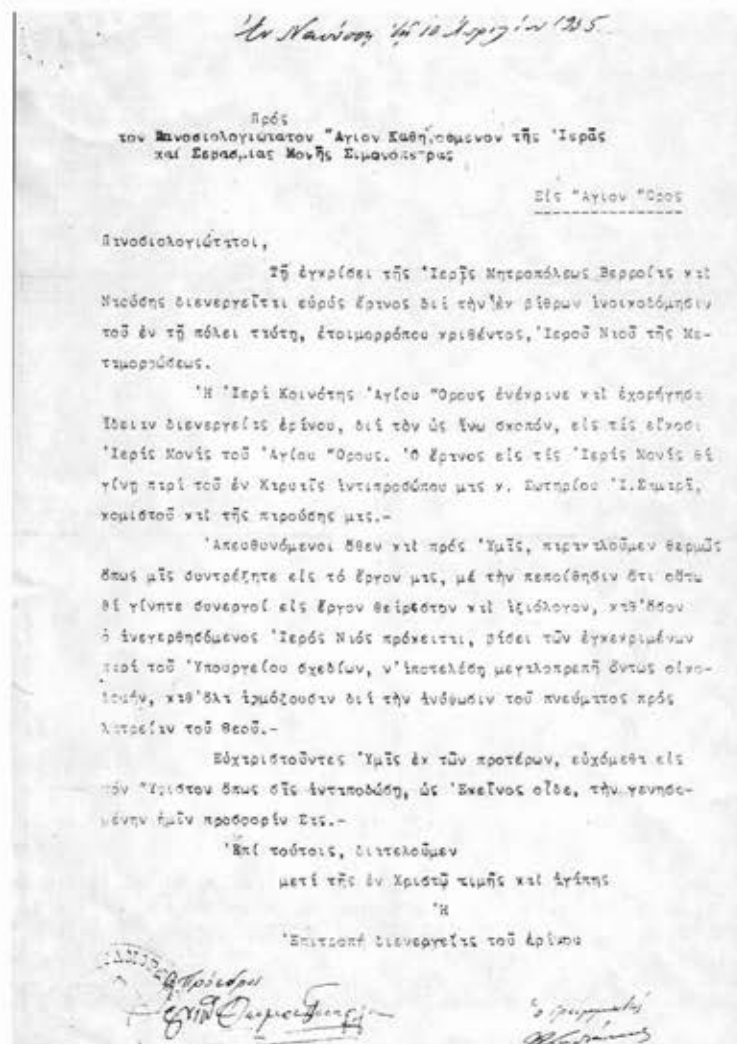
Εν πάσει περιπτώσει η μελέτη του βιβλίου και από ειδικούς ιστορικούς ίσως μας δώσει και άλλα ενδιαφέροντα στοιχεία για την τοπική μας ιστορία.

3. Έργονος για τον Ι.Ν. Μεταμορφώσεως στο Άγιο Όρος.

Τέλος αφού αναφερθήκαμε πιο πάνω στον ναό της Μεταμόρφωσης του Σωτήρος της Νάουσας, ας δώσουμε στη δημοσιότητα και ένα έγγραφο πάλι από την Ι.Μ. Σιμωνόπετρας του Αγίου Όρους, το οποίο συντάχθηκε και απεστάλη στις Καρυές στις 10 Απριλίου 1935 και υπογράφεται από τον πρόεδρο και τον γραμματέα της Ερανικής Επιτροπής για την ανοικοδόμηση του ετοιμόρπου ναού της Μεταμόρφωσης.

Από αυτό πληροφορούμαστε, ότι η Ιερά Κοινότητα του Αγίου Όρους έδωσε άδεια διενέργειας εράνου για τον σκοπό αυτό στις 20 μονές του Αγίου Όρους στις οποίες προφανώς κοινοποιήθηκε το έγγραφο αυτό και στα αρχεία των οποίων είναι καταχωρημένο. Ορίζεται μάλιστα ως αντιπρόσωπος της ναουσαϊκής ερανικής αυτής επιτροπής ο Σωτήριος Σαμαράς, ο οποίος ήταν έμπορος στην πρωτεύουσα του Αγίου Όρους, τις Καρυές.

Οφείλω θερμές ευχαριστίες στον Ημαθιώτη (από τα Πιέρια) τότε Μοναχό της Ιεράς Μονής Σιμωνος Πέτρας και νυν κληρικό της Ι.Μ. Βεροίας και Ναούσης Ππ. Πορφύριο για τις χρήσιμες πληροφορίες του.

Τέσσερα έγγραφα (πρακτικά) για την αλληλοδιδασκτική Σχολή της Ναούσης

του Παύλου Πυρινού.

Το 1979, στο τεύχος 9 του περιοδικού "ΝΙΑΟΥΣΤΑ", δημοσίευσα δύο πρακτικά ενός κώδικα(1) της Ιεράς Μητροπόλεως Βεροίας.

Τα πρακτικά αυτά αναφέρονται στην ανέγερση της Αλληλοδιδασκτικής Σχολής Ναούσης και τον πρώτο λογοθέτη (χορηγό) Χ'Νικολάου Ζαφείρη.

Η μετά από 27, περίπου, χρόνια επισταμένη μελέτη και έρευνα του ανωτέρω κώδικα "Κώδιξ Μητροπόλεως Βεροίας και Ναούσης (1833-1834)", διεπίστωσα ότι, πέρα από τα δύο αυτά πρακτικά που δημοσιεύτηκαν στις σελίδες 26 και 36 του ιδίου κώδικα, καταχωρήθηκαν και άλλα δύο πρακτικά στις σελίδες 27 και 35 που είναι άγνωστα και ανέκδοτα.

Τα πρακτικά αυτά δίνουν πολύτιμες πληροφορίες και λύνουν ορισμένα προβλήματα της Αλληλοδιδασκτικής Σχολής Ναούσης.

Επειδή τα ανωτέρω πρακτικά είναι τα μόνα που υπάρχουν για την Αλληλοδιδασκτική Σχολή Ναούσης, από όσα γνωρίζω, τα δημοσιεύω σε φωτοτυπίες, χρονολογικά ως έχουν στο τέλος της μικρής αυτής εργασίας, με την ένδειξη:

1. Πρακτικό (1) δημοσιεύτηκε
2. Πρακτικό (2) με το κείμενό του (ανέκδοτο)
3. Πρακτικό (3) (ανέκδοτο)
4. Πρακτικό (4) (Δημοσιεύτηκε)

Παρατηρήσεις-συμπεράσματα

Ο αναγνώστης για την πλήρη κατανόηση του

περιεχομένου των πρακτικών, πρέπει, εν συνδυασμό με αυτά που παρατίθενται ως ειδήσεις για την Αλληλοδιδασκτική Σχολή στο κείμενο αυτό, να διαβάσει και τα αντίστοιχα πρακτικά.

Το πρώτο πρακτικό καταχωρείται στη σελίδα 26 του κώδικα που ανέφερα παραπάνω και το περιεχόμενό του είναι απόφαση που αναφέρεται στην ανέγερση της Αλληλοδιδασκτικής Σχολής στη Νάουσα(5-3-1849) "Δια της προτροπής της αυτού Πανιερότητας, δηλ. του Μητροπολίτου Βεροίας και Ναούσης Θεοκλήτου σε οικόπεδο που παραχωρήθηκε από το Μοναστήρι Ταξιαρχών."

Με το ίδιο πρακτικό ορίστηκαν ως επιτροπή ανέγερσης της Σχολής οι: Ιωάννης Σημανίκας και Κώστας Α. Περδικάρης.

Η Αλληλοδιδασκτική Σχολή θα κτιζόταν "δια κοινής δαπάνης"

2. Στο δεύτερο πρακτικό (3 Νοεμβρίου 1849), που για πρώτη φορά δημοσιεύεται, διαβάζουμε ότι η Ελένη Μοσχοβιού δώρισε "προς πορισμόν εξόδων ανεγέρσεως" της αλληλοδιδασκτικής Σχολής ένα χάνι, που πουλήθηκε στο Χαρίση Παπαπολύζου για 1300 γρόσια

Η επιτροπή ανεγέρσεως είναι η ίδια (Ιωάννης Γ.Σημανίκας και Κώστας Α. Περδικάρης).

Από το πρακτικό αυτό φαίνεται ότι η Αλληλοδιδασκτική Σχολή της Ναούσης δεν κτίστηκε μόνο με χρήματα του ευεργέτη Χ' Νικολάου Ζαφείρη, αλλά και με συνεισφορές άλλων δωρητών, όπως της Ελένης Μοσχοβιού. Είναι βέβαιον ότι τα περισσότερα χρήματα για την ανέγερση της Αλ-

[illegible]

1847
 ἡμεῖς τὴν ἐκκλησίαν τὴν ἐκκλησίαν τὴν ἐκκλησίαν
 καὶ τὴν ἐκκλησίαν τὴν ἐκκλησίαν τὴν ἐκκλησίαν
 ὁ ἀναστόχας τὴν ἐκκλησίαν τὴν ἐκκλησίαν
 ὁ ἀναστόχας τὴν ἐκκλησίαν τὴν ἐκκλησίαν
 ἐκκλησίαν τὴν ἐκκλησίαν τὴν ἐκκλησίαν
 ἐκκλησίαν τὴν ἐκκλησίαν τὴν ἐκκλησίαν
 ἐκκλησίαν τὴν ἐκκλησίαν τὴν ἐκκλησίαν
 ἐκκλησίαν τὴν ἐκκλησίαν τὴν ἐκκλησίαν
 ἐκκλησίαν τὴν ἐκκλησίαν τὴν ἐκκλησίαν

Πρακτικό 2: Αναφέρεται στην πώληση χανίου ιδιοκτησίας Ελένης Μοσχογιού "προς πορισμόν εξόδων ανεγέρσεως" της αλληλοδιδακτικής Σχολής (Ανέκδοτο)

Η δωδεκαμελής αυτή επιτροπή ανέλαβε την διοίκηση της Αλληλοδιδασκτικής Σχολής.

Ακόμη, σ' αυτό το πρακτικό ορίστηκε ο σκοπός, ο τρόπος διοίκησης και συντήρησης της Αλληλοδιδασκτικής Σχολής κ.ά.

Για την συντήρηση της Σχολής αυτής πρόσφεραν και οι εκκλησίες (Μεταμορφώσεως, Αγίου Μηνά, Ταξιαρχών και Αγίου Γεωργίου), ετησίως από 250 γρόσια. Για το σκοπό αυτό περιφέρονταν δίσκος

Πρακτικό πώλησης Χανίου δωρεάς Ελένης Μοσχοβιού για την ανέγερση της Αλληλοδιδασκτικής Σχολής Ναούσης.

Δια του παρόντος πωλητηρίου και εμμαρτύρου γράμματος γίνεται δήλο/ ο τόπος του χανίου τον αφιερωθέντα εις το Αλληλοδιδασκτικό σχολή (;) παρά της/ Ελένης Μοσχοβιάς τον κείμενον εις την ενορίαν αγίου Μηνά εις την αγοράν" και γιγνιάζοντα προς ανατολὰς με τον κήπον του Δημητρίου Ράπτου προς/ Βορράν με τόπον χανίου του Κωνσταντίνου Καντιλίδου προς Μεσημβρίαν με τόπον/ χανίου του Παπα-Φιλίππου (Α;) και προς Δυσμάς ήναι η αγωρά αυτόν τον διαλιφθέντα τόπον του χανίου ως κτήμα της σχολής αλληλοδιδασκτικής προς πορισμόν/ εξόδων της ανεγέρσεως της σχολής οικιοθελώς και αυτοθελήτως τον επωλή/ σαμεν σήμερον πράση τελεία ημείς οι έφοροι της σχολής οι εις τα τοιαύτα/ επιστευμένοι προς τον Κύριον Χαρίση Παπά Πολύζου: δια γρόσια: χιλία τρια/κόσια : 1300. τα οποία και ελάβομεν παρ' αυτού σώα και ανελλιπή μέχρις/ οβολού και εις το εξής ο ρηθείς Χαρίσης Παπά Πολύζου θέλει ήσθε τέλειος πλη/ρεξούσιος και εξουσιαστής αυτού του κτήματος του τόπου χανίου διὰ να χρησιμοποιεί/ αυτόν ως θέλη και βούλεται χωρίς να ενοχληθή παρ' ουδενός εις το παραμικρόν / όθεν εις την περί τούτου ένδειξιν εγένετο και το παρόν πωλητικόν γράμμα/ επιβεβαιομένου επισημως παρά του ημετέρου κυριάρχου αγίου Κ. Θεοκλήτου/ βεβαιομένου και παρά ημών τη μαρτυρία των αξιοπίστων Μαρτύρων ίνα/ έχη το κύρος και την ισχύ εν παντί τόπω χρόνω και κριτιρώ δικαιοσύνης και εδόθη εις χείρας τον ειριμένον Χαρίση Παπά Πολύζου εις εαυτού ασφά-

λειαν

Ιωάννης Γεωργίου Σιμανίκα και επίτροπος της Σχολής βεβαιό/ 849 νοεμβίου γ' εν ναούση Κώνστας Α. Περδικάρης επίτροπος της Σχολής βεβαιό:

Ο οικονόμος Παπα-Θωμάς μαρτυρώ

Ο προτόπαπας Παπα-Φίληππος μαρτυρώ

Ελένη μοσχοβιού βεβαιώνω τα άνωθεν δια της γραφής γρηγορίου Γ. Παπακωνσταντίνου μάμαντη αναστασίου μαρτυρώ

γρηγόριος Γ. Παπα-Κωσταντίνου μαρτυρώ

μανούσης γεράσιμος (;) μαρτυρώ

3/11/1849

(Ανέκδοτο)

Πηγές

1. Ο Κώδικας αυτός, διαστάσεων 32,7x24,4 εκατ., έχει 354 σελίδες. Στο μέσον του πρώτου φύλου φέρει τον τίτλο "Κώδιξ Μητροπόλεως Βερούας και Ναούσης 1833-1834". Βλ. Γεωργίου Χιονίδη, Ιστορία της Βέροιας, τόμος 1ος, σ. 41, Βέροια 1960.
2. Πατριαρχικός κώδικας λ' σ. 214-215.
3. Πατριαρχικός κώδικας ΛΒ, σ. 197

Βοηθήματα

1. Εμμ. Στ. Βαλσαμίδη, Η παιδεία στη Νάουσα μετά την Καταστροφή του 1822, Έκδοση ομάδος πολιτών "Πρωτοβουλία" Νάουσα 1996
2. Περιοδικό "ΝΙΑΟΥΣΤΑ" τεύχος 9 (1979)

ΣΤΑ ΝΙΣΙΑ ΤΗΣ ΣΚΟΥΤΙΝΑΣ

του Νικολάου Ι. Σαμαρά

Η τέτα Βαγγελούδα με σφιτοδεμένο τον τσουβρέ, ανασκουμπωμένη και στημένη στα γόνατα με τη ριγέ μπλε ποδιά της, κοσκίνιζε ασταμάτητα και πάτωνε με αλεύρι τα σιδερένια βαρέλια που είχε απλώσει ο σύντροφός της Γιάγκος στην εσωτερική χωμάτινη αυλή του σπιτιού της στο Σέλι (κάτω Βέρμιο). Είχε προγραμματίσει ο μπάριμπα - Γιάγκος να τα γιομώσει και να τα παραχώσει στην αυλή του ερημικού κατά τον χειμώνα χωριού προς αντιμετώπιση δύσκολων και μαύρων επερχομένων ημερών.

Είθισται η οικογένεια του μπάριμπα - Γιάγκου αποτελούμενη από έξι παιδιά, πεθερά και δύο νύφες από τα μικρότερα αδέρφια του, να ανεβαίνουν κάθε καλοκαίρι στο Σέλι, προκειμένου να ανοίγει το μοναδικό μπακάλικο στο Μεσοχώρι, προς εξυπηρέτηση όχι μόνο των καλοκαιρινών θαμώνων του χωριού, αλλά και όλες τις τσελιγκάδικες οικογένειες που δεν ήσαν και λίγες. Καθότι εκείνο τον καιρό τα γύρω βοσκοτόπια κατεκλύζονταν από 150 χιλιάδες αιγοπρόβατα και 1500 κिरατζίδικα μουλάρια, άλογα και φοράδες.

Αν θυμώμαι καλά αυτό το καλοκαίρι πρέπει να ήταν το 1940 όπου ο κυβερνήτης Ιωάννης Μεταξάς είχε εξαγγείλει το προφητικό μήνυμα προς το έθνος να μην αφήσουν ούτε γλάστρα από μπαλκόνι άσπαρτη με σιτάρι. Από αυτό το μήνυμα λαχταρίστηκε ο Γιάγκος γιατί το φορτίο που είχε στην πλάτη του δεν ήταν και λίγο. Αυτή η ευθύνη τον βάρυνε και δεν σταμάτησε όλο το καλοκαίρι με τα δύο του μουλάρια, την Τόνα και την βιτσιάρα Λάφα να κουβαλάει ντέγκια αλεύρι από το μύλο του μπάριμπα - Δημητρώ τον Ματθαίο.

Η τέτα Βαγγελούδα αθώα και άσχετη με τα διαδραματιζόμενα, με πηγαίο

όμως χιούμορ πείραζε τον σύντροφό της Γιάγκο λέγουσα.

- Δε μου λες Γιάγκο, τι κουμάντο είναι αυτό που φτιάχνεις φέτος; Δεν έχει σκοπό να μας κατεβάσεις το φθινόπωρο στη Νιάουστα; Εδώ έχεις σκοπό να βγάλουμε το χειμώνα;

Έμπειρος τουφεκισμένος λαγός ο Γιάγκος, από αυτά που έζησε και από αυτά που είδαν τα μάτια του κατά την Μικρασιατική καταστροφή, αφού είχε καταφέρει να γλιτώσει ποδαράτος από τον Αφιόν Καραχισάρ της Ανατολίας, καταπράυνε την τυράννια της συμβίας του λέγων:

- Βαγγελούδα, κοσκίνισε, πάτωσε και μούλωξε. Προπαντός προσοχή μην μας πάρει χαμπάρι ούτε το κατώφλι μας.

Δικαιολογημένες όλες οι προβλεπόμενες ενέργειες του Γιάγκου, αφού από το 1939 μπορεί και νωρίτερα, είχε αρχίσει να ανταριάζει ο ουρανός της Ευρώπης. Ο πόλεμος ο τρανός στην Ευρώπη και μετά σε όλο τον ντουινιά, όμοιαζε να είναι πίσω από την πόρτα. Η Γερμανία του Χίτλερ μετά την προσάρτηση της Αυστρίας, άνοιξε η όρεξή της και εισέβαλε στην Πολωνία για τον

Οικογένεια Δημοσθένη Κετημένου κατά την ανάβασή του στα Νίσια της Σκουτίνας

Ντάντσιχ προς απελευθέρωση των δήθεν αλυτρώτων αδελφών. Με την ίδια δικαιολογία έκανε και έναν άλλο περίπατο καταλαμβάνοντας και την Τσεχοσλοβακία. Αυτές οι απροκάλυπτες πολεμικές επεμβάσεις αποκάλυψαν πλήρως τον ιμπεριαλιστικό μεγαλοϊδεατισμό του Αδόλφου Χίτλερ.

Σε αυτή τη μεγάλη κρίση της Ευρώπης, οι Αγγλογάλλοι ως εγγυήτριες δυνάμεις δεν μπόρεσαν να μείνουν αδιάφορες. Έτσι από την πρώτη στιγμή κήρυξαν τον πόλεμο κατά της Γερμανίας εγκαινιάζοντας την έναρξη του πιο καταστροφικού δεύτερου παγκοσμίου πολέμου.

Η χώρα μας αν και είχε δικτατορία, κατέβαλε υπεράνθρωπες προσπάθειες για να παραμείνει ουδέτερη. Δεν τα κατάφερε, διότι στη χώρα μας το 1940 άρχισε ο ουρανός να ανταριάζει για τα καλά από τα αλλεπάλληλα επεισόδια που μας προκαλούσαν οι Ιταλοί. Έτσι, πριν ο Οκτώβριος ξεψυχήσει κατά τις 28 το ταχύ, ήρθε η μεγάλη είδηση. Σειρήνες τσίριζαν, καμπάνες βάρεσαν, ραδιόφωνα λάλησαν διαγγέλματα της κήρυξης του πολέμου υπό των Ιταλών. Χαλασμός Κυρίου. Όλος ο κόσμος βγήκε στους δρόμους και στις πλατείες.

Το Αλώνι της Αγιά - Τριάδας γιόμωσε από στρατευσίμους, μάνες, νάνες και γυναικόπαιδα. Ο ένας ρωτούσε τον άλλο που θα παρουσιαστεί και για ποιο μέρος του μετώπου θα τραβήξει. Στο Αλώνι, όλοι με τους τροβάδες και τα δέματα έτοιμοι για το Στασιόνι. Στιγμές συγκινητικές ζήσαμε όσοι βρεθήκαμε στα γεγονότα του καιρού εκείνου. Μάνες, γυναίκες με τα παιδιά σκαλωμένα στα φουστάνια και βυζαχτάρικα στην αγκαλιά, αγκαλιάζονταν, φιλιούνταν και αποχαιρετιούνταν για καλό πηγαιμό και γρήγορο γυρισμό. Άντρες φιλούσαν τα παιδιά τους, γνωρίζοντας πως μερικοί μπορεί να μην τα ξαναδούν, όπως και έγινε. Το πρώτο βράδι το περάσαμε όλοι οι γείτονες στην αυλή της Αγίας Τριάδος όπου οι μάνες μας άναψαν τα καντήλια και όλη την νύχτα παρακλήσεις να τους προστατεύει.

Αυτή η κήρυξη του πολέμου υπό των Ιταλών το 1940 και η δεύτερη υπό των Γερμανών τον Απρίλιο του 1941, άλλαξε πέρα για πέρα τη ζωή στην πόλη. Οι δουλειές στις φάμπρικες λιγόστεψαν, το εμπόριο χάθηκε. Οι παραγωγές κακομαζώχτηκαν, όλα τα μαγαζιά έκλεισαν. Τα αγαθά από

Τάκης Πράπας Πρώτο αντάρτικο

την πρώτη κιόλας ώρα εξαφανίστησαν και οι πρώτοι μαυραγορίτες που πουλούσαν αγαθά με λίρες έκαναν την εμφάνισή τους. Όλα τα σημάδια έδειχναν ότι έρχονται ημέρες μαύρες και άραχνες. Ο πρώτος χειμώνας του πολέμου 1940 - 1941, με το παραπανίσιο κουμάντο που είχανε κάνει, κουτσά στραβά πέρασε με λιγότερα προβλήματα. Με το άνοιγμα όμως και του δεύτερου μετώπου υπό των Γερμανών τον Απρίλιο του 1941 έφερε την κατάρρευση, την άτακτη οπισθοχώρηση και την πλήρη εξαθλίωση της χώρας. Η πείνα του 1941 θέριζε με πολλά θύματα στα μεγάλα αστικά κέντρα.

Σε αυτή τη γενική εθνική συμφορά η πόλη μας, λόγω αγροτικής υποδομής, αλλά και από τον πλούσιο κάμπο τον απλωμένο στα πόδια της, υπέφερε μεν αλλά χωρίς κανένα θύμα από την πείνα. Οι αγρότες μας έπεσαν με τα μούτρα και έσπειραν καλαμπόκια και σιτάρι. Οι πιο φτωχοί πήραν σβάρνα τον κάμπο για τον θερισμό, μαζεύοντας ακόμη και τα μπασιάκια. Όλοι στον αγώνα της επιβίωσης. Έτσι η Σκουτίνα, το χωματοβούνι, και ειδικά τα Νίσια όπου χρόνια ήταν ο καλοκαιρινός κασλάς των κτηνοτρόφων, δέχθηκε

το μεγαλύτερο κύμα των ακτημόνων για πατατο-καλλιέργεια.

Σε όλο το διάστημα της γερμανικής κατοχής από το 1940 - 1945, σε αυτή την περιοχή (Νίσια) οργανώθηκε και έζησε η πιο μεγάλη και δυναμική γεωργοκτηνοτροφική παροικία των Ναουσαίων. Κοντά στους κεχαγιάδες τον μπάριμπα - Μήτρη Τσίρη με την πολυμελή οικογένεια, τον Μιχαλάκη Τσίρη, τον Νικόλα Κουτσογιάννη και τον αδελφό του Γιώργη, τον Πέτρο Κουτσογιάννη. Επίσης, τον αξέχαστο τον μπάριμπα - Τούσια τον Νταρλακώτη τον τρανοκάματο με τα φρούδια σαν τσιατί που τα κούρευαν τα παιδιά του με το ψαλίδι που κούρευαν και τα πρόβατα, όπου κάθε πρωί λιάνιζε την παπάρα σε ένα μπραγάτσι κατάρμαυρο κρεμασμένο με σύρμα στη μέση της καλύβας που πολλές φορές το ψαχνε και τόβρισκε τρουκουλισμένο από τα σκυλιά στη φτέρη. Τον δε ζεστό Αύγουστο η δουλειά του μπάριμπα - Τούσια ήταν μια και μοναδική. Δεν σπαρνούνταν από την καλύβα γιατί φύλαγε με την γλίτσα στο χέρι τους απλωμένους τραχανάδες και τα πέτουρα στην φτέρη από τα τσομπανόσκυλα. Τον Γιαννάκη τον Μπέκα με τα τέσσερα αρσενικά του, τον μπάριμπα - Γιώργη τον Βλαχοδήμο, τον Μιλώνη τον Γούλα, τον Λούκα τον Γούλα, τον Ζησιμάνο τον Γούσια, τον Τσίρη τον Νικόλα, τον Γιαννούλη τον Τούσια, τον Καραγιάννη τον Τάκη, τον Ρότσιο τον Αντώνη, τον Σίφουνα, τον Ζησιμάνο τον Αντώνη και τέλος τον Κεντημένο τον Δημοσθένη. Αν ξέχασα κανέναν, ας με συγχωρέσει. Όλοι αυτοί από τον Μάη μέχρι και τον Σεπτέμβρη βοσκούσαν τα κοπάδια σε αυτήν την περιοχή και οι οικογένειες τους έμεναν σε διάσπαρτες καλύβες ντυμένες με φτέρη και λαμαρίνες, στο τρίτο πατάρι από την Τζιάνα του Σελίου. Από αυτόν τον αγναντέ έβλεπες όλον τον κάμπο της Μακεδονίας μαζί και τη Θεσσαλονίκη.

Στα δύσκολα χρόνια της γερμανικής κατοχής κοντά σε αυτές τις κτηνοτροφικές οικογένειες βρήκαν άσυλο πολλοί ακτήμονες συμπατριώτες μας, που οι συνθήκες τους ανάγκασαν να βγουν στο βουνό να οργώσουν γούρνες και πλαγιές και να σπείρουν πατάτες και φασούλια και έτσι να γλιτώσουν τις φασίλλες από την πείνα. Οι πρώτοι πατατοπαραγωγοί που έζησαν στις καλύβες δίπλα από τους κτηνοτρόφους ήταν οι εξής: Ο

Γόλης και ο αδελφός τους ο Μανώλης Μπέρσος, ο μπαρμπα - Σιούλας ο Τόμπος με το ντουρί του, ο Γιάγκος ο Σαμαράς με τον αδελφό του Κωστάκη και ο φίλος του Νικόλας Νιώπας, ο Τσίρης ο Γιαννούσιος, ο Μιλώνης ο Δήμος, ο Μπέκας ο Γιάννης, ο Μπέκας ο Γούλας, ο Μπέκας ο Πέτρος, ο Μπέκας ο Γούσιος, ο Τσίρης ο Γούλας, ο Μπατζογιάννης Παναγιώτης, ο Γκίλιος ο Θωμάς, ο Αναστασίου ο Δημητρός, ο Μακροτάσης ο Στέργιος, ο Παντελής ο Μαγγανάρης, ο Τσίρης ο Θανάσης, ο Τσίρης ο Χρήστος, ο Τσίρης ο Στέργιος, ο Τουσάκης ο Γιάννης, ο Γκουντής ο Τάκης ο φωτογράφος, ο Γκουντής ο Κώστας, ο Ρούσσος ο Γιώργης, ο Καραβίδας ο Γιάννης και ο τέλος ο Κεντημένος ο Γιώργης ο αγωνιστής αγρότης.

Μετά την εγκατάσταση των ακτημόνων πατατοπαραγωγών με τις φασίλλες τους, η παροικία αβγάτινε τόσο πολύ που είχε πάρει όψη τρανού μαχαλά. Ένα σχολείο και μια εκκλησία τους έλειπε μόνο. Σαν ξημέρωνε και έβγαιναν τα παιδιά για τα ρουμάνια και για το ισβόρι με τις στάμνες και τα γκιούμια για νερό, βούιζε όλο το βουνό από ανέμελες παιδικές φωνούλες. Το πρωί παπάρα με γάλα από τους κτηνοτρόφους με ψωμί αν υπήρχε αλλέως με βραστό ή και ψημένες πατάτες στο χόβολη. Όλοι το καλοκαίρι εμείς οι τρανύτεροι ξεβοτανίζαμε φτέρη για να μη μας πνίξουν τις πατάτες. Η παροικία άλλοι με πλούτους, άλλοι με τσαπιά και δικέλια, στρεμάτιζαν όσο κουράγιο είχαν. Μεγάλο πανηγύρι κατά τη συγκομιδή του φθινοπώρου, με τα μούλάρια, άλογα και γουμάρια να την φορτώνουν και να την κουβαλούν στην πόλη και να την κάνουν τράμπα με καλαμπόκι, στιάρι, κρασί και ρακί. Επίσης, τράμπα έκαναν με τα συσσίτια των εργοστασίων, με μπακέτα νήματα. Έτσι γινόταν τα δύσκολα εκείνα χρόνια το εμπορικό αλισβερίσι.

Σε αυτήν την περιοχή Νίσια, έζησε η γεωργοκτηνοτροφική παροικία όλα τα χρόνια της κατοχής με λιγότερα προβλήματα από τους αστούς των πόλεων. Ανέπνεε καθαρό βουνίσιο αέρα, αέρα ελεύθερης Ελλάδας. Μόνο μια μεγάλη και σηματοδιακή μπόρα πέρασαν οι πρώτοι πατατοπαραγωγοί που βρέθηκαν στο βουνό για σπορά, κατά τις εκκαθαριστικές επιχειρήσεις των Ες - Ες τον Απρίλιο του 1944 και γλίτωσαν εξ συμπτώσεως από του χάρου τα δόντια.

Από ιστόρηση του αφηγητού Γιάγκου, ένα από-

γευμα του Απριλίου το 1944, ενώ ο Γόλης ο Μπέρσος, αδελφός του ο Μανώλης, ο Σιούλας ο Τόμπτης, ο Νικόλας ο Νιώπας και ο Γιάγκος και Κωστάκης Σαμαράς όργωναν και ετοιμάζαν τα χωράφια για σπορά, βλέπουν από όλες τις τριγύρω κορυφές και πλαγιές να προβάλλουν γερμανικά στρατεύματα των Ες - Ες. Ψύχραιμοι, ξεπέζιψαν αμέσως τα άλογα από τους πλούκους και με βήματα αργά και αδιάφορα τράβηξαν για την καλύβα. Πριν καλά - καλά φτάσουν συλλαμβάνονται ως παρτιζάνοι με τα όπλα ακουμπισμένα στις πλάτες, τους οδηγούσαν για το χωριό Σέλι. Προβληματισμένος και αρκετά έντρομος ο Γιάγκος απευθυνόμενος στον αδερφό του Κωστάκη στα βλάχικα του λέει τα εξής:

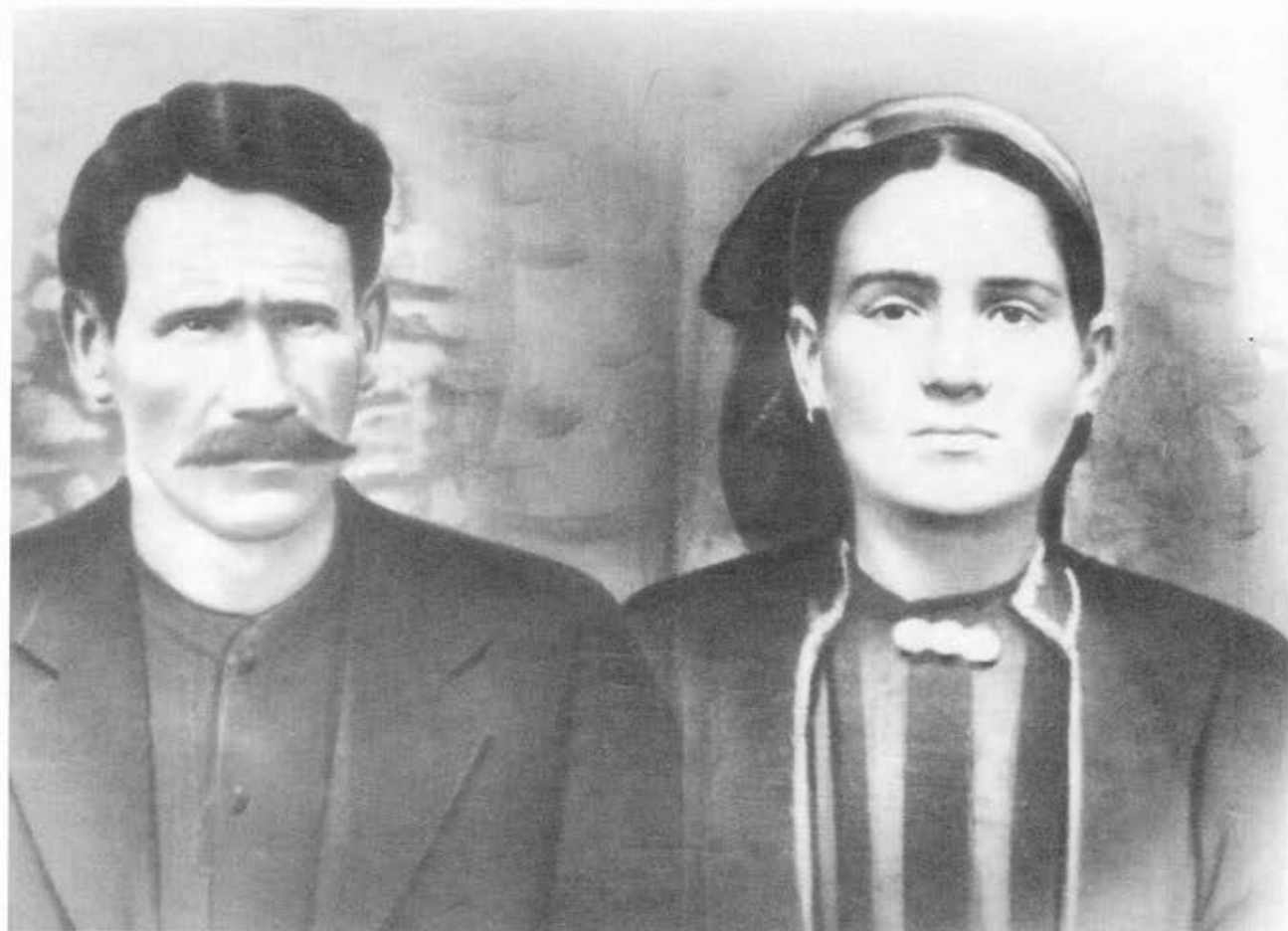
- Αδερφέ, με αυτούς δύσκολα θα καθαρίσουμε, διότι δεν μπορούμε να συνεννοηθούμε ότι δεν είμαστε παρτιζάνοι αλλά αγρότες.

Για καλή τους τύχη ο επικεφαλής λοχαγός ήταν εθελοντής ρουμάνος από την Τρανσυλβανία. Είδε πως ταίριαζε η γλώσσα του, σταματάει απότο-

μα και του λέει.

- Φρατέλι, από πού είστε και πως βρεθήκατε εδώ;

Κουτσά, στραβά ο Γιάγκος του έδωσε να καταλάβει και έτσι έφυγαν τα όπλα από τις πλάτες και το υπόλοιπο τις διαδρομής έγινε πιο φιλικό και με διάλογο. Ο Γιάγκος κατάφερε να τον πείσει ότι όλη η παρέα ήταν αγρότες οικογενειάρχες από τη Νάουσα. Τον παρακάλεσε δε, να τους βοηθήσει για να κατέβουν στην πόλη. Έτσι και έγινε. Την άλλη μέρα το πρωί με το πρώτο αυτοκίνητο των ωνίων όλη η παρέα έφτασε ασφαλής στα σπίτια τους. Και έτσι με τις εξηγήσεις του Γιάγκου και το χωριό γλίτωσε από το κάψιμο και αυτοί από το τουφέκι. Τύχη βουνό, διότι οι ίδιοι Γερμανοί μετά από λίγες ώρες είχαν φτάσει στα Πριόνια, εκεί στο δασικό φυλάκιο βρήκαν τα γυναικόπαιδα δεκατρία τον αριθμό, των τριών δασοφυλάκων του Γούλα του Τσίρη, του Βασίλη του Βόλκου και του Γούλα του Φάκα, που ήσαν κρυμμένοι στο δάσος, τις πέρασαν για

Τούσιας Νταρχακότης με τη συμβία του Τάσα απέκτησαν 9 παιδιά

οικογένειες παρτιζάνων, τις μαντάλωσαν στο φυλάκιο και τις έβαλαν φωτιά. Μέσα σε αυτήν την κόλαση της θηριωδίας οι κραυγές των παιδιών και γυναικών τρύπωσαν τις χαράδες και έφτασαν μέχρι τους άντρες και πατεράδες που δεν μπορούσαν να προσφέρουν δυστυχώς τίποτα στην απόγνωση τους. Μετά από αυτό το τερατούργημα οι ίδιες δυνάμεις την ίδια περίοδο φτάνοντας στην Κουτσούφλιανη και Κατράνιτσα, τα ρήμαξαν σφαγιάζοντας εκατοντάδες γυναικόπαιδα.

Θα αποτελούσε παράλειψη να μην καταγραφεί ότι αυτή η κοινοβιακή αγροκτηνοτροφική παροιμία που έζησε μέχρι την ημέρα που έβγαλαν το λαιμό τους οι Γερμανοί, εστέγασε και εστίασε το πρώτο αντιστασιακό αντάρτικο. Εδώ σε εμάς με το λίγο ψωμί, τις πατάτες, το τυρί και γάλα, είχαν βρει αποκούμπι οι πρώτοι αντάρτες όπως ο Κώτας ο Τατάσης, ο Θανάσης ο Νιώπας, ο Τάκης ο Πράπας, ο Βασίλης Μπασσιούρης, ο Κάρτας ο Αλέκος, ο Καπετάν - Νύχτας (Παπανούλης), ο Καραμύχος από τη Βέροια και άλλοι ταχτικοί επισκέπτες του αγώνα όπως ο Θανάσης Αναστασίου και Νικόλας Μπισίνας.

Σε αυτόν τον τόπο (Νίσια) και ο γράφων έζησα όλα αυτά τα δύσκολα χρόνια, ξεβοτανίζοντας φτέρη και βοσκώντας πέντε - έξι αγελάδες μαζί με τον αείμνηστο Τάκη Χρήστου, γεμάτοι ψώρα στα χέρια και γόνατα από αβιταμίνωση, ξυπόλυτοι, με ρούχα που να μην μπορείς να ξεχωρίσεις πιο ήταν το αρχικό ύφασμα από τα ποικίλα και πολύχρωμα μπαλώματα. Με τον εμφύλιο, δυστυχώς τελείωσε και η ύπαρξη της παροιμίας. Μετά το 1950, πολλοί λίγοι πατατοπαραγωγοί και κτηνοτρόφοι ξαναβγήκαν στα Νίσια. Τελευταίοι εγκατέλειψαν αυτόν τον ιερό τόπο ο Τσίρης ο Γιαννούσης με τον απροσδόκητο θάνατο του, ο Μιλιώνης ο Δημοσθένης ο Κεντημένος ο Γιώργης και μερικοί άλλοι. Θερμοπύλες φυλάγει ακόμη και σήμερα ο γιος του Γιαννούση, ο Τάκης, που καλλιεργεί πατάτες στα Νίσια μόνο και μόνο για να πει λίγο κρύο νερό από το ισβόρι, να κρατηθεί η συνέχει και να φυλάξει τα σύνορα της Σκοτίας με την παρουσία του.

Ύστερα από μισό αιώνα και κάτι πήρα τον ανήφορο με το αυτοκίνητό μου, για τα βοσκοτόπια και τα πατατοχώρα στα Νίσια. Ρεμιζάρισα το αμάξι στο ισβόρι που το βρήκα σε κακό χάλι

από τα εγκαταλελειμμένα ζντράνια διερχομένων αλβανών. Μεσοπλάης πήρα την ανηφόρα για τη μεγάλη λάκα όπου το 1940 - 1945, ο μπάριμπα Γιάγκος μετά το κλείσιμο του μπακάλικου έγινε αναγκαστικά αγρότης και μαζί με τον σύντροφό του και αχώριστο φίλο του Νικόλα Νιώπα, όργωναν και έσπερναν πατάτες και φασόλια. Ερημιά. Δεν βρήκα κανένα σημάδι από τα παλιά. Όλα τα άλλαξε ο χρόνος βοηθούσης και της λαίμαργης φτέρης, της μαύρης πεύκης και της πυκνής λιανούρας της οξιάς. Πήρα την κατηφόρα προς την πλαγιά της παροιμίας. Πριν φτάσω έψαξα τα δεξιά μου να βρω την Φοντάνα (ισβόρι) του μπάριμπα Τούσια του Νταρλακώτη, που το είχε διαμορφώσει με τα δάχτυλα του. Άφανο κι αυτό. Με λίγες δρασκελιές έφτασα στο παλιό λημέρι όπου εκείνο τον καιρό ήταν εγκατεστημένοι όλοι οι γεωργοκτηνοτρόφοι. Τίποτας. Εναγωνίως, έψαχνα να βρω έστω και έναν φράχτη πεσμένο κάποιου μαντριού ή κάποια πεταμένη λαμαρίνα ανώνυμης καλύβας. Έψαχνα να βρω τον τουρό από τις πατημασιές του μπάριμπα Μήτρη Τσίρη και του μπάριμπα Τούσια του Νταρλακώτη. Μάταια, τίποτα από όλα αυτά. Κατά το περιπετειώδες αυτό μου το οδοιπορικό τους μόνους αμφορείς που βρήκαν ήσαν οι γέριες οξίες όπου κάτω από τους ισκίους φύλλιαζαν οι καλύβες της παροιμίας. Το αιωνόβιο μοναδικό πεύκο καψαλισμένο από κεραυνούς, όπου στον ισκίο η συμβία του Γιαννούση, Σουλτάνα, κοιμίζει τα τέκνα της. Βρήκα επίσης, τον σωρό από πέτρες του φούρνου όπου η παροιμία εκτός από τις γάστρες φούρνιζε πίτες και νταβάδες. Πλήρης προβληματισμού και ψυχικού αναβρασμού, κάθισα και ακούμπησα στο πεύκο και άφησα ελεύθερη τη σκέψη και τα όμματα να βοσκίσουν μια κατά την Μπιτζινιά, μια κατά τον Βοϊδομάτη και μια προς την απεραντοσύνη του μακεδονικού κάμπου. Σε αυτό το διάστημα της περισυλλογής και ενώ άκουγα μελωδικά ποικίλα τιτιβίσματα των πουλιών, πίσω από το βραχώδες καρπούλι άκουσα σαν σε όνειρο κραυγές λύκαινας που καλούσε τα λυκόπουλα από τα ρουμάνια σε σύναξη, ίνα αυτό το ερειπωμένο από βίος και ανθρώπους παλιό λημέρι, να θρηνησουμε ομού αυτήν την καταραμένη ορφάνια του.

διεθνές φεστιβάλ ταινιών φιλμ & βίντεο μικρού μήκους Νάουσας

Του Αλέξανδρου Οικονόμου

ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΑ

Το βράδυ της Κυριακής 6 Μαΐου στην πλημμυρισμένη από κόσμο αίθουσα του Δημοτικού Θεάτρου Νάουσας, μέσα σε μια εορταστική ατμόσφαιρα γεμάτη νεανικό παλμό, έπεσε η αυλαία του 4ου Διεθνούς Φεστιβάλ Ταινιών φιλμ και βίντεο μικρού μήκους της Νάουσας. Ενός φεστιβάλ που μόλις πριν από τέσσερις μέρες είχε ανοίξει τις πύλες του για τέταρτη φορά στη μικρή μας πόλη, φέροντάς την στο κέντρο του ενδιαφέροντος των νέων κινηματογραφιστών στην Ελλάδα και στο εξωτερικό.

Όταν πριν από τρία χρόνια άνοιγε τις πύλες του στη μικρή αίθουσα της Εστίας Μουσών το πρώτο φεστιβάλ ταινιών βίντεο μικρού μήκους κανείς δεν μπορούσε να φανταστεί ότι τις επόμενες χρονιές το φεστιβάλ αυτό θα είχε τέτοια επιτυχία και ανταπόκριση, ώστε να γίνει διεθνές και να αναγκάζεται να απορρίπτει συμμετοχές, μόνο και μόνο για λόγους χωρητικότητας και οικονομίας χρόνου της διοργάνωσης! Κανείς δεν πίστευε ότι αυτή η χούφτα από νέα παιδιά που συνέλαβαν την ιδέα και έστησαν την Αστική Εταιρεία Τέχνης και Πολιτισμού ΑΡΤΙΟΝ θα κατάφεραν το ακατόρθωτο: να κινητοποιήσουν τόσους δημόσιους και ημιδημόσιους φορείς, να βρουν χρηματοδότες και διάφορους άλλους χορηγούς, να συντονίσουν επιτροπές και δημιουρ-

γούς από τα τέσσερα σημεία του ορίζοντα, τόσο στο θέμα της επιλογής των ταινιών όσο και στο θέμα της κρίσης των δημιουργημάτων και των βραβείων που απονέμονται, και βέβαια να φροντίσουν για την τεχνική υποστήριξη και προβολή του εγχειρήματος και τη φιλοξενία τόσων ξένων,

Οι δημιουργοί του Φεστιβάλ:
Νίκος Κουτσογιάννης, Στέργιος Καρανάσιος, Σπύρος Βλάχος, και Νίκος Παπαδόπουλος.

που παρακολουθούν τις προβολές και τις άλλες εκδηλώσεις του φεστιβάλ. “Έστησαν μια άψογη διοργάνωση, από την οποία πολλά θα είχαν να ζηλέψουν θεσμοί χρόνων πολλών, από εκείνους της δυτικής Ευρώπης...” σημειώνουν έμπειροι κινηματογραφικοί συντάκτες μεγάλων εφημερίδων, σχολιάζοντας την επιτυχία της διοργάνωσης. Ο Γ. Γραμματέας μάλιστα του Υπουργείου Πολιτισμού κ. Ζαχόπουλος έκανε ιδιαίτερη αναφορά στους νέους που δεν συμβιβάζονται με τις εξελίξεις, αλλά αγωνίζονται προκειμένου να τις διαμορφώσουν.

Έτσι, εκεί που όλοι θεωρούν πως τίποτα πια δεν μπορεί να γίνει σε αυτήν την πόλη και η μιζέρια της την πνίγει αφόρητα, “εισβάλλει” μια ομάδα νεαρών παιδιών που φέρνει τα πάνω κάτω. Μια ομάδα παιδιών που δίνει ανάσα και γεμίζει ελπίδες, δίδοντας το μήνυμα πως τίποτα δεν χάθηκε, αφού υπάρχει και ένα υγιέστατο κομμάτι νεολαίας, έξω από κόμματα και στείρους φανατισμούς, που έχει όνειρα, όραμα, γνώσεις, φιλοδοξία, και πολύ, πάρα πολύ αγάπη για τον τόπο του και που φωνάζει με τον δικό της τρόπο. “Είμαστε και εμείς εδώ”.

ΟΙ ΑΡΧΕΣ

Ας παρακολουθήσουμε όμως ένα μικρό χρονικό της γέννησης και στη συνέχεια της εξέλιξης αυτού του φεστιβάλ, που ήρθε να ταρακουνήσει τα πολιτιστικά δρώμενα της πόλης μας. Και πρώτα πρώτα οι δημιουργοί του, μια παρέα νέων ανθρώπων με κοινά στοιχεία την αγάπη για τις τέχνες, τη διάθεση προσφοράς στο κοινωνικό σύνολο και το όραμα για τη διοργάνωση ποιοτικών εκδηλώσεων, που “έστησαν” την αστική εταιρεία τέχνης και πολιτισμού APTION, μια μη κερδοσκοπική χαρακτηριστική εταιρεία που ιδρύθηκε τον Οκτώβριο του 2003 με έδρα τη Νάουσα και βασικό τομέα δραστηριοποίησης τον χώρο του πολιτισμού και των τεχνών.

Οι νεαροί συμπολίτες μας Σπύρος Βλά-

χος, Στέργιος Καρανάτσιος, Νίκος Κουτσογιάννης και Νίκος Παπαδόπουλος, ξεκινώντας την πρωτοποριακή τους αυτή προσπάθεια επεδίωξαν να δώσουν, μέσω της APTION, βήμα έκφρασης σε νέους δημιουργούς, να οργανώσει πολιτιστικές εκδηλώσεις υψηλού επιπέδου στην πόλη της Νάουσας και εν γένει στην περιοχή της κεντρικής Μακεδονίας και να συμβάλλει από τη δική της πλευρά στην ανάπτυξη των τοπικών κοινωνιών. Ήδη, η APTION προβαίνει με γοργούς ρυθμούς στην υλοποίηση των στόχων της διοργανώνοντας πλήθος εκδηλώσεων, με αποκορύφωμα το Διεθνές Φεστιβάλ Ταινιών Φιλμ και Βίντεο μικρού μήκους Νάουσας.

ΤΟ 1ο ΦΕΣΤΙΒΑΛ

Το 1ο Φεστιβάλ Ταινιών Βίντεο Μικρού Μήκους Νάουσας πραγματοποιήθηκε στη μικρή αίθουσα εκδηλώσεων της Εστίας Μουσών από τις 13 έως τις 15 Απριλίου του 2004 υπό την αιγίδα της Νομαρχιακής Αυτοδιοίκησης Ημαθίας και του Δήμου Νάουσας.

Κατά τη διάρκεια του 3ήμερου Φεστιβάλ προβλήθηκαν 28 ταινίες από όλη την Ελλάδα, από τις οποίες οι 23 συμμετείχαν στο διαγωνιστικό

Τα μέλη της κριτικής επιτροπής Γιάννης Λάμπρου και Αμιλίου Αδαμόπουλος,

Ο παρουσιαστής του φεστιβάλ, δημοσιογράφος
Κωστής Ζαφειράκης

τήμα του. Οι ταινίες χωρίστηκαν σε δύο γενικές κατηγορίες, τις "Ιστορίες", όπου συμμετείχαν ταινίες που κινούνταν στο χώρο της μυθοπλασίας και τις "Εικόνες", όπου περιλαμβάνονταν ταινίες τύπου video art, video clip, ντοκιμαντέρ κ.α. Χαρακτηριστικό της πρώτης αυτής διοργάνωσης ήταν η ανταπόκριση του κόσμου, η οποία ξεπέρασε τις προσδοκίες των διοργανωτών. Το γεγονός φάνηκε από την πρώτη κιόλας ημέρα προβολών και συνεχίστηκε ως την τελευταία, με αποτέλεσμα η αίθουσα που είχε επιλεγεί για να στεγάσει τις προβολές να μην καταφέρει να ικανοποιήσει όλον τον κόσμο που ήρθε να τις παρακολουθήσει. Το 1ο Φεστιβάλ ολοκληρώθηκε με επιτυχία αποσπώντας τα κολακευτικότερα σχόλια από συμμετέχοντες, επισήμους και θεατές.

Την κριτική επιτροπή του 1ου Φεστιβάλ αποτέλεσαν οι: Γιάννης Λάμπρου, Σκηνοθέτης - Αντιπρόεδρος της Εταιρίας Ελλήνων Σκηνοθετών, Αιμίλιος Αδαμόπουλος, κινηματογραφιστής, Μάκης Εξαρχόπουλος, δημοσιογραφικός ερευνητής, ένας εκπρόσωπος του Δημοτικού Πολιτιστικού Οργανισμού Νάουσας και ένας εκπρόσωπος της Αστικής Εταιρίας Τέχνης & Πολιτισμού ΑΡΤΙΟΝ

Η κριτική επιτροπή απένειμε τα ακόλουθα βραβεία στους νικητές:

Το Μέγα Βραβείο Επιτροπής κέρδισαν οι Δάνης Ιορδανίδης και Αλέξης Ράπτης για την ταινία "Φωνές"

Το Βραβείο καλύτερης "Ιστορίας" μοιράστηκαν οι Λυδία Κώνστα για την ταινία "Το τραπέζι που σέρνουμε" και Γιάννης Βεσλέμης για την ταινία "Tugo-tugo"

Το Βραβείο καλύτερης "Εικόνας" δόθηκε στην Κατερίνα Καραβασιλείου για την ταινία "Αλήθεια;"

Το Βραβείο Κοινού κέρδισε η Λυδία Κώνστα για την ταινία "Το τραπέζι που σέρνουμε"

Όπως σημείωσε και ο τοπικός τύπος (Νέοι Καιροί, 15-04-04), "...από πλευράς δημιουργών ήταν μεν έκδηλη η έλλειψη "κινηματογραφικής" πείρας και τεχνικών ευκολιών, αλλά εμφανέστατο το νεανικό πάθος και η διάθεση να αρθρωθεί ένας διαφορετικός λόγος, μέσω της εικόνας, και να εξερευνηθεί, με τον τρόπο αυτό, μια νέα περιοχή της Τέχνης που μπορεί να φαίνεται αρχικά εύκολη στην προσπέλαση, αλλά μάλλον κρύβει πολλές δυσκολίες και σκοτεινά σημεία. Η αρχή πάντως έγινε, και το μέλλον θα δείξει τις δυνατότητες του καθενός, εφ' όσον βεβαίως δεν απογοητευτούν και συνεχίσουν τις προσπάθειές τους. Η στήλη πάντως εύχεται σ' όλους τους συντελεστές του Φεστιβάλ καλή δύναμη να συνεχίσουν στο μέλλον και με άλλες τέτοιες διοργανώσεις! Εύχεται επίσης οι πολυάριθμοι χορηγοί της διοργάνωσης να συνεχίσουν να ενισχύουν τέτοιες προσπάθειες, γιατί καλές οι προθέσεις, αλλά ...άνευ χρημάτων ουδέν!"

2ο ΦΕΣΤΙΒΑΛ

Το 2ο Διεθνές, πλέον, Φεστιβάλ Ταινιών Φιλμ και Βίντεο Μικρού Μήκους Νάουσας πραγματοποιήθηκε στο διάστημα από τις 3 έως τις 5 Μαΐου 2005 στην αίθουσα προβολών του Δημοτικού Θεάτρου Νάουσας. Διετέλεσε υπό την αιγίδα του Υπουργείου Πολιτισμού, του Ινστιτούτου Οπτικοακουστικών Μέσων, της Νομαρχιακής Αυτοδιοίκησης Ημαθίας και του Δήμου Νάουσας. Στο Φεστιβάλ συμμετείχαν δημιουργοί από 28 χώρες και κατά τη διάρκειά του προβλήθηκαν συνολικά 107 ταινίες, σε 1000 περίπου λεπτά διαγωνιστικών προβολών.

Την εκδήλωση παρουσίασαν ηθοποιός Στεφανί Καπετανίδη και ο δημοσιογράφος Κωστής Ζαφειράκης.

Αξίζει να τονισθεί η εντυπωσιακή παρουσία του κοινού, το οποίο με πρωτοφανή ενθουσιασμό στήριξε την διοργάνωση και συμμετείχε ενεργά στην εκδήλωση καθ' όλη τη διάρκεια της. Περισσότερα από 40 άτομα, στην πλειοψηφία τους νέοι και νέες, προσέφεραν εθελοντικά τις υπηρεσίες τους κατά τη διάρκεια του Φεστιβάλ και έδωσαν τον καλύτερο τους εαυτό προκειμένου όλα να κυλήσουν ομαλά στην διεξαγωγή του.

Θετικότες ήταν οι εντυπώσεις που προκάλεσε το Φεστιβάλ όχι μόνο στο κοινό αλλά και στους

επίσημους καλεσμένους. Ο κ. Γιάννης Λάμπρου, σκηνοθέτης και καλλιτεχνικός σύμβουλος του Φεστιβάλ, έκανε λόγο για την αναβάθμιση του Φεστιβάλ και για την μεγάλη προσπάθεια που καταβλήθηκε προκειμένου να τελεστεί με επιτυχία. Τόνισε τη δυναμική που έχει η εκδήλωση και έκανε λόγο για τη δυνατότητα "απογείωσης" της τον επόμενο χρόνο.

Από την πλευρά του ο κινηματογραφιστής Αιμίλιος Αδαμόπουλος επιβράβευσε την προσπάθεια της ΑΡΤΙΟΝ και υπογράμμισε τη σπουδαιότητα του Φεστιβάλ για την πόλη, αλλά και την ανάγκη στήριξης του από τους τοπικούς φορείς. Η κ. Ευαγγελινού, εκ μέρους της κριτικής επιτροπής, κάλεσε διοργανωτές και θεατές να συνεχίσουν το ταξίδι στο όνειρο.

Στην εκδήλωση συμμετείχαν οι εκπρόσωποι των φεστιβάλ του εξωτερικού με τα οποία συνεργάστηκε το Διεθνές Φεστιβάλ της Νάουσας (CARDIFF SCREEN FESTIVAL, EMERGE AND SEE κλπ) οι οποίοι έμειναν ενθουσιασμένοι από τη φιλοξενία, τη Νάουσα, τους ανθρώπους και τις ομορφιές της, και μίλησαν με κολακευτικά λόγια για την διοργάνωση, κάνοντας λόγο για ένα "υπέροχο κινηματογραφικό τριήμερο".

Η επιλογή των ταινιών που διακρίθηκαν έγινε από τρεις ειδικές κριτικές επιτροπές και το κοινό. Η πρώτη, πενταμελής επιτροπή αποτελούνταν από τους Γιάννη Φραγκούλη, Πρόεδρο της Πανελλήνιας Ένωσης κριτικών κινηματογράφου, Νίκο Βεζυργιάννη, σκηνοθέτη, Ρένο Μάντη, ηθοποιό, Νάντια Ευαγγελινού, σκηνοθέτη, διδάκτορα θεατρολογίας, και Χρήστο Μπαταντζή, θεατρικό σκηνοθέτη.

Η δεύτερη, τριμελής επιτροπή απαρτίστηκε από τους Κώστα Βιτάλη, ζωγράφο, Καλλιόπη Οικονομά-

Η ΑΣΤΙΚΗ ΕΤΑΙΡΙΑ ΤΕΧΝΗΣ & ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ ΑΡΤΙΟΝ ΠΑΡΟΥΣΙΑΖΕΙ

2ο ΔΙΕΘΝΕΣ ΦΕΣΤΙΒΑΛ ΤΑΙΝΙΩΝ ΦΙΛΜ & ΒΙΝΤΕΟ ΝΑΟΥΣΑΣ

3-5 ΜΑΪΟΥ 2005

www.naoussafilmfestival.com

ΑΡΤΙΟΝ

Heineken

αlpha

MAKEDONIA

ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ

● πανσέληνος

ΣΙΝΕΜΑ

cool: magazine

Η αφίσα του 2ου Φεστιβάλ.

κου, ζωγράφο, Γιώργο Μπαδόλα, ζωγράφο.

Τέλος το βραβείο "Νάουσα" δόθηκε από επιτροπή που απαρτιζόταν από νέους των Λυκείων της πόλης. Συγκεκριμένα από τους: Άννα Γκαρνέτα, Φανή Αντωνίου, Αλέξανδρο Λυκοστράτη, Εβίτα Νόλκα, Βασίλη Βαδόλα και Νίκο Τσαπακίδη. Η δημιουργία της συγκεκριμένης επιτροπής αποτέλεσε μια πρωτοποριακή ενέργεια του 2ου Διεθνούς Φεστιβάλ.

Το δημοτικό θέατρο "στολισμένο" για το φεστιβάλ.

Τα βραβεία

Στα πλαίσια του διαγωνιστικού χαρακτήρα του 2ου Διεθνούς Φεστιβάλ δόθηκαν τα ακόλουθα βραβεία:

Βραβείο Καλύτερης Ελληνικής Ταινίας Μικρού Μήκους στον Βασίλη Κεχαγιά για την ταινία CHEAP DAYZ.

Βραβείο Καλύτερης Ξένης Ταινίας Μικρού Μήκους στον Manuel Ewald για την ταινία ENEMY.

Η επιτροπή έκανε εύφημο μνεία στις ταινίες AS MUXICAS του Carlos Alberto Alonso, LE RETOUR του Marc-Olivier Picon και THE DOOR του Kott Vladimir.

Βραβείο Καλύτερης Ελληνικής Πειραματικής Ταινίας Μικρού Μήκους απονεμήθηκε στον Ορειβατικό Σύλλογο Περιπέτειας VERMOUNT για την ταινία NATURA MUSICA.

Βραβείο Καλύτερης Ξένης Πειραματικής Ταινίας Μικρού Μήκους

στον Jean Gabriel Periot για την ταινία DIES IRAE.

Βραβείο Καλύτερου animation στον Sangmok Ha για την ταινία SHE WEPT.

Βραβείο "Νάουσα" στον Δημήτρη Αποστόλου για την ταινία Αναστασία.

Η επιτροπή νέων ανακοινώνει το δικό της βραβείο.

Την απήχηση του φεστιβάλ στην τοπική κοινωνία (και οικονομία) σχολιάζει ο τοπικός τύπος, μετά τη λήξη του 2ου Φεστιβάλ (Νέοι Καιροί, 05-05-05):

Το καταπληκτικό είναι η συμμετοχή τόσων νέων που βοηθούν στην τελευταία φάση της διοργάνωσης καθώς και όλως αυτών που παρακολουθούν τις προβολές, γνωρίζουν και χειροκροτούν τους δημιουργούς και συμμετέχουν μετά στα "πηγαδάκια", όπου συζητιούνται οι προβληματισμοί, οι προθέσεις, οι αγωνίες, οι τεχνικές και όλα όσα σχετίζονται με την κινηματογραφική τέχνη τουλάχιστο στο επίπεδο της παραγωγής ταινιών μικρού μήκους. Το Δημοτικό μας Θέατρο, στολισμένο κατάλληλα, γνωρίζει πραγματικά μέρες δόξας και επί τέλους "βλέπει" και νέα πρόσωπα, πέρα από τους "συνήθεις υπόπτους", που δεν λείπουν από κάθε πολιτιστική εκδήλωση καθ' όλη τη διάρκεια του χρόνου. Οι ευχές τώρα όλων είναι το φεστιβάλ αυτό να εδραιωθεί και να συνεχίσει την πορεία του στο χρόνο με την ίδια φρεσκάδα, αλλά και τον ίδιο επαγγελματισμό που συναντήσαμε στις πρώτες του διοργανώσεις.

Η κριτική επιτροπή του 2ου Φεστιβάλ.

Η τοπική κοινωνία πάντως δε φαίνεται να έχει αντιληφθεί ακόμη τη σοβαρότητα της πραγματοποίησης αυτού του φεστιβάλ και τα οφέλη που μπορούν να προκύψουν για την πόλη μας στην πορεία του χρόνου. Ήδη η προβολή που του γίνεται από τον εξειδικευμένο τύπο, αλλά και από τα άλλα εθνικής εμβέλειας ΜΜΕ, καθώς και οι συζητήσεις και τα άλλα δημοσιεύματα που αναμένεται να ακολουθήσουν την ολοκλήρωσή του, αποτελούν μιας πρώτης τάξης ευκαιρία για τη συνολική προβολή της περιοχής μας. Και μάλιστα σε τομείς πέρα από τα κλασσικά στερεότυπα, απόκριες, χιόνια, ροδάκινα και κρασιά, τομείς της σύγχρονης καλλιτεχνικής δημιουργίας, όπως είναι ο κινηματογράφος, που αγγίζει μια διαφορετική κατηγορία ανθρώπων και μάλιστα νέων, με άφθονο ελεύθερο χρόνο και διάθεση να γνωρίσουν νέα πράγματα, να εξερευνήσουν νέους τόπους, να δημιουργήσουν

νέους φίλους.

Ήδη μαθαίνουμε ότι μόνο οι προσκεκλημένοι και οι άλλοι ξένοι επισκέπτες που παρακολουθούν το φεστιβάλ γεμίζουν δυο ξενοδοχεία, χώρια αυτοί που φιλοξενούνται σε φίλους και γνωστούς. Αυτό το ρεύμα επισκεπτών η πόλη ολόκληρη οφείλει να το ενισχύσει, εκδηλώνοντας με κάθε τρόπο την συμπαράστασή της στους πρωτεργάτες αυτής της πρωτοποριακής προσπάθειας, που δείχνουν να μην φείδονται κόπων και προσωπικών θυσιών, προκειμένου να πετύχουν το Διεθνές Φεστιβάλ Ταινιών Μικρού Μήκους Νάουσας να διεκδικεί με αξιώσεις μια επιφανή θέση στο στερέωμα των ανάλογων κινηματογραφικών φεστιβάλ του κόσμου.

ΤΟ 3ο ΦΕΣΤΙΒΑΛ

Με απόλυτη επιτυχία και εντυπωσιακή προσέλευση θεατών ολοκληρώθηκε το 3ο Διεθνές Φεστιβάλ Ταινιών Φιλμ και Βίντεο Μικρού Μήκους Νάουσας που πραγματοποιήθηκε στο διάστημα από τις 4 έως τις 7 Μαΐου 2006. Στα πλαίσια της τρίτης εκδήλωσης προβλήθηκαν στις αίθουσες του Δημοτικού θεάτρου Νάουσας 140 ταινίες δημιουργών από 40 χώρες.

Το Φεστιβάλ πραγματοποιήθηκε υπό την αιγίδα του Υπουργείου Πολιτισμού, του Υπουργείου Μακεδονίας - Θράκης, του Ινστιτούτου Οπτικοακουστικών Μέσων και της Νομαρχιακής Αυτοδιοίκησης Ημαθίας. Υποστηρικτές του 3ου Φεστιβάλ ήταν το Ελληνικό Κέντρο Κινηματογράφου, το Media Desk Hellas και ο Δημοτικός Πολιτιστικός Οργανισμός Νάουσας, ενώ μέγας χορηγός της εκδήλωσης ήταν η VOLKSWAGEN - Τεγούσης.

Ευχάριστη έκπληξη, η ανταπόκριση στην προσπάθεια των διοργανωτών του Φεστιβάλ των Υπουργείων Πολιτισμού και Μακεδονίας - Θράκης, της Νομαρχίας Ημαθίας, αλλά και πολλών ιδιωτών χορηγών, που φαίνεται ότι ...έβαλαν βαθιά το χέρι στη τσέπη και την στήριξαν οικονομικά. Αντίθετα, ο Δήμος μας αρκέστηκε μόνο στην παραχώρηση των χώρων του Δημοτικού Θεάτρου.

Ο Παντελής Βούλγαρης

Η κριτική επιτροπή του 3ου Φεστιβάλ αποτελούνταν από τους Παντελή Βούλγαρη, σκηνοθέτη, ως Πρόεδρο και μέλη τους Βασίλη Κατσίκη, σκηνοθέτης, Βασίλη Κεχαγιά, κριτικό κινηματογράφου, Νικολέτα Τσικώτη, εκπρόσωπο υπουργείου Μακεδονίας - Θράκης, αντιπρόεδρο Κρατικού Μουσείου Σύγχρονης Τέχνης και Χρήστο Μπαταντζή, θεατρικό σκηνοθέτη.

Η δεύτερη κριτική επιτροπή που αξιολόγησε τις πειραματικές ταινίες αποτελούνταν από τους Στέλιο Ντεξή, videoartist, ως πρόεδρο και μέλη τους Γιώργο Κατσάγγελο, αναπληρωτή καθηγητή Σχολής Καλής Τεχνών ΑΠΘ και Άκη Θωμάδη, γραφίστα.

Νεαρόκοσμος στην είσοδο του θεάτρου

Στην έναρξη του φεστιβάλ απονεμήθηκε τιμητική πλακέτα στον Παντελή Βούλγαρη για τη μεγάλη προσφορά του στον ελληνικό κινηματογράφο ενώ κρατήθηκε ενός λεπτού σιγή στη μνήμη του ηθοποιού και σκηνοθέτη Αλέξη Δαμανό, ο οποίος έτυχε να φύγει από τη ζωή την προηγούμενη μέρα. Στη συνέχεια προβλήθηκε και ένα μικρό αφιέρωμα στον κινηματογραφιστή Αιμίλιο Αδαμόπουλο, ο οποίος ήταν ένας από τους πρώτους που βοήθησαν στη διοργάνωση του φεστιβάλ και ο οποίος πέθανε πριν από λίγο καιρό. Ο πρόεδρος της ε-

ταιρίας APTION Νίκος Κουτσουγιάννης επέδωσε τιμητική πλακέτα στη σύζυγό του, η οποία, συγκινημένη, ευχήθηκε στα παιδιά να συνεχίζουν να έχουν "πνεύμα και αγάπη για τον κινηματογράφο".

Τα βραβεία

Στα πλαίσια του διαγωνιστικού χαρακτήρα του 3ου Διεθνούς Φεστιβάλ δόθηκαν τα ακόλουθα βραβεία:

Α' Βραβείο καλύτερης ξένης ταινίας, στην ταινία Remote Control του Akbar Shabazi (Iran)

Β' Βραβείο καλύτερης ξένης ταινίας, στην ταινία LUCKY του Avie Lutha (South Africa/UK)

Διακρίσεις στις ταινίες Maxima Pena Juanjo του Gimenez (Spain), Airoport Schonenberg του Jan Poppenhagen (Germany), Somewhere του Murat Emmanuel (France) και Sharing του Salah Ghuwedr (Lybia).

Βραβείο καλύτερης φωτογραφίας στην ταινία A cigar at the beach του Stephen Keep Mills (USA)

Βραβείο ερμηνείας "ΑΛΕΞΗΣ ΔΑΜΙΑΝΟΣ" στην ταινία Stone crib του Nuno Rocha (Portugal)

Στο ελληνικό τμήμα η επιτροπή δεν απένειμε βραβεία αλλά τέσσερις ισότιμες διακρίσεις στις ταινίες ΚΑΜΦΟΡΑ του Ανδρέα Κοντόπουλου, P.R. της Μαρίας Παρασκευοπούλου, Do not leave me with strangers του Βασίλη Μπλιούμη και ANTEXΩ AKOMA του Χάρη Πάλλα

Βραβείο καλύτερου μοντάζ στην ταινία Dancing pee του Min Kuen Choi (South Korea)

Βραβείο πρωτοεμφανιζόμενης ταινίας "AIM.

ΑΔΑΜΟΠΟΥΛΟΣ" στην ταινία Antre του Sergios Capetanides (France)

Η νεανική επιτροπή απένειμε το Βραβείο "ΝΑΟΥΣΤΑ" στην ταινία Lucky του Avie Lutha (South Africa/UK)

Το κοινό επέλεξε ως καλύτερη ταινία τον ΚΛΕΦΤΗ της Ιρίνα Μπόικο.

Βραβείο καλύτερου Ελληνικού Κινούμενου Σχεδίου στην ταινία The Mirror Stage του Σπύρου Σιάκα

Βραβείο καλύτερου Ξένου Κινούμενου Σχεδίου στην ταινία Life in smoke του Gianluca Fratellini (Italy)

Διακρίσεις, στις ταινίες Hasta la Muerte του Juan Perez Fajardo (Spain), One thousand years old man των Kave Kanavi/Azade Shakourirad (Iran) και Maesrto του Geza M. Toth (Hungary)

Βραβείο καλύτερης Ελληνικής Πειραματικής στην ταινία We carved ourselves in light του Ιωάννη Καράμπελα και διάκριση στην ταινία Temporary resist του Μάριου Σπύρογλου

Βραβείο καλύτερης Ξένης Πειραματικής στην

Στο καφέ-μπαρ του φεστιβάλ.

ταινία Cantus του Carlo Cagnasso (Italy) και διάκριση στην ταινία If she had been a criminal, του Jean-Gabriel Periot (France)

Στο 3ο Φεστιβάλ συμμετείχαν και δύο ναουσαϊκές ταινίες. Η μία του Δημήτρη Αγγελίδη, με τίτλο "Η δική μου Ιθάκη" και η δεύτερη (προβλήθηκε εκτός συναγωνισμού) "Υπάρχουν γύρω μας" από το τμήμα ηλεκτρονικής της Γ' τάξης του 1ου ΤΕΕ (Χρήστος Νάτσιος, Μαν. Κουζλακίδης, Ραφαήλ Λιάπης, Στέλιος Πάσχος και Ευθύμιος Τσιγαρίδας)

Κατά τη διάρκεια του φεστιβάλ διεξήχθησαν παράλληλες εκδηλώσεις, όπως σεμινάρια των Βασίλη Κατσίκη και του Παντελή Βούλγαρη καθώς και μουσικές εκδηλώσεις με το συγκρότημα Capital S, Ρεσιτάλ με τραγούδια από τον Ελληνικό και Παγκόσμιο κινηματογράφο, πάρτυ με DJ-VJ sets και έκθεση Φωτογραφίας. Ο ραδιοφωνικός σταθμός του φεστιβάλ εξέπεμπε καθ' όλη τη διάρκεια του σε συνεργασία με τον Εργατικό FM σκορπίζοντας στα ερτζιανά τον παλμό της γιορτής.

"Το καταπληκτικό...", σημειώνει ο τοπικός τύπος (Νέοι Καιροί, 11-05-06), "...είναι η συμμετοχή τόσων νέων που βοηθούν εθελοντικά στην διοργάνωση, μια πραγματική θάλασσα από ενθουσιώδη νέα παιδιά, που φορώντας την πορτοκαλί μπλούζα του φεστιβάλ έκαναν τα πάντα για να πετύχει

Οι εκπρόσωποι της οργάνωσης Emerge and See (Λονδίνο, Βερολίνο, Βουδαπέστη)

η ξεχωριστή αυτή γιορτή...

Το Δημοτικό μας Θέατρο γνώρισε για μια ακόμη φορά μέρες δόξας, ενώ η παρουσία του Παντελή Βούλγαρη, ως προέδρου της κριτικής επιτροπής, αλλά και άλλων ειδικών του κινηματογράφου και τα σεμινάρια που πραγματοποιήθηκαν, ως παράλληλες εκδηλώσεις του φεστιβάλ, αποτελούν ασφαλώς μεγάλη επιτυχία των παιδιών της ΑΡΤΙΟΝ. Αντίθετα ενόχλησε η απουσία των τοπικών δημοτικών αρχών από την τελετή απονομής των βραβείων (αλήθεια, ούτε ένας από τους τέσσερις αντιδημάρχους δεν μπορούσε να εκπροσωπήσει τον κωλυόμενο δήμαρχο;), όπως φάνηκε από τις επιδοκίμαστές του κοινού στην επίσημη αντή της απουσίας από τον σκηνοθέτη και μέλος της κριτικής επιτροπής κ. Κατσίκη!"

Οι εκπρόσωποι του φεστιβάλ Κάρντιφ της Ουαλλίας

ΤΟ 4ο ΦΕΣΤΙΒΑΛ

Με 170 ταινίες από 47 χώρες και πλήθος εκδηλώσεων το 4ο Διεθνές Φεστιβάλ Ταινιών Φίλμ και Βίντεο

Ο ραδιοφωνικός σταθμός του φεστιβάλ.

Μικρού Μήκους της Νάουσας διεξήχθη στο διάστημα από 3 έως 6 Μαΐου 2007, στους χώρους του Δημοτικού θεάτρου, πάντα με την οργανωτική ευθύνη της ΑΡΤΙΟΝ και υπό την αιγίδα του Υπουργείου Πολιτισμού, του Υπουργείου Μακεδονίας - Θράκης, του Ελληνικού Κέντρου Κινηματογράφου, του Ινστιτούτου Οπτικοακουστικών Μέσων, της Νομαρχιακής Αυτοδιοίκησης Ημαθίας και της Σχολής Καλών Τεχνών του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης. Με την υποστήριξη του Μουσείου Κινηματογράφου Θεσσαλονίκης, του Media Desk Hellas, του Φεστιβάλ Κινηματογράφου της Αθήνας "Νύχτες Πρεμιέρας" και του Δημοτικού Πολιτιστικού Οργανισμού Νάουσας. Χορηγός του βραβείου κοινού ήταν η ΜΠΟΥΤΑΡΗΣ ΟΙΝΟΠΟΙΗΤΙΚΗ.

Παραμένοντας πιστά στη δέσμευσή τους να διοργανώσουν μια πρωτοποριακή, καινοτόμο και πολυσχιδή εκδήλωση τα παιδιά της ΑΡΤΙΟΝ εργάσθηκαν με θέρμη προκειμένου και το 4ο Φεστιβάλ να αποτελέσει ένα μοναδικό γεγονός. Στρατηγικός τους στόχος είναι η ανάδειξη του Διεθνούς

Φεστιβάλ της Νάουσας στο σημαντικότερο Φεστιβάλ ψηφιακού κινηματογράφου στη Νοτιοανατολική Ευρώπη. Έτσι, η φετινή εκδήλωση εμπλουτίστηκε με πλήθος νέων εκδηλώσεων - αφιερώματα, νέα τμήματα, εκθέσεις, σεμινάρια, συναυλίες - ώστε αφενός να καλυφθεί ένα μεγαλύτερο εύρος των ενδιαφερόντων του κοινού και των δημιουργών και αφετέρου να καταστεί το Διεθνές Φεστιβάλ Ταινιών Φίλμ και Βίντεο Μικρού Μήκους της Νάουσας μια ξεχωριστή γιορτή πολιτισμού.

Συγκεκριμένα, προστέθηκαν δυο νέα τμήματα στο Φεστιβάλ, επιβεβαιώνοντας τον πρωτοποριακό χαρακτήρα της διοργάνωσης. Πρόκειται για το τμήμα σπουδαστικών ταινιών "Digital View", που τελεί υπό την αιγίδα της Σχολής Καλών Τεχνών του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης και το τμήμα ταινιών κινητών τηλεφώνων "mobile", που επιχειρεί να εκμεταλλευτεί τις δυνατότητες που προσφέρει και να καλύψει τις ανάγκες που δημιουργεί η εξέλιξη της τεχνολογίας.

Σε συνεργασία με το Μουσείο Κινηματογράφου Θεσσαλονίκης διοργανώθηκε έκθεση της συλλογής HELLAFI, που πήρε το όνομά της από τα αρχικά HELLENIC AFISA. Πρόκειται για μια μοναδική στο είδος της αφίσα, επονομαζόμενη γιγαντοαφίσα ή ντεκόρ, που κοσμούσε τις προσόψεις αιθουσών κινηματογράφων της Αθήνας, ενώ δυο εκθέσεις φωτογραφίας πραγματοποιήθηκαν στα πλαίσια του 4ου Φεστιβάλ (του φωτογράφου Κώστα Μιχαλόπουλου και της φωτογράφου Άννας Τζίνη).

Τρία σεμινάρια - ανοικτά στο κοινό - διεξήχθησαν κατά τη διάρκεια του Φεστιβάλ. Ομιλητές ήταν οι Χρ. Μήτσης και Γ. Οικονομίδης, η Σ. Φιλίππιδου και ο S. Lavrentiev.

Το σεμινάριο του ρώσου κριτικού αφορούσε την εξέλιξη του ρωσικού κινηματογράφου και πραγματοποιήθηκε μετά το τέλος του αφιερώματος στον σοβιετικό κινηματογράφο με τίτλο "Soviet Cinema", που διοργανώθηκε σε συνεργασία με το ρωσικό Φεστιβάλ Short-Shock, προβάλλοντας χαρακτηριστικές ταινίες της Σοβιετικής περιό-

δου.

Στον χώρο του καφέ-μπαρ του Φεστιβάλ κάθε βράδυ μετά το τέλος των προβολών μουσικά συγκροτήματα περίμεναν τους κινηματογραφιστές και τους φίλους του φεστιβάλ. Οι "ΟΝΙΡΑΜΑ", οι "18 παρά τέταρτο" και οι Ναουσαίοι "Bad Version", κατάφεραν να παρασύρουν το κοινό σε ένα ανεπανάληπτο μελωδικό και ρυθμικό ταξίδι.

Επιπρόσθετα, αξίζει ν' αναφερθεί πως από τους χώρους της διοργάνωσης για μια ακόμη χρονιά ο ραδιοφωνικός σταθμός του Φεστιβάλ σε συνεργασία με τον Εργατικό FM εξέπεμπε το πρόγραμμά του. Έτσι, ο παλμός και οι εξελίξεις του Φεστιβάλ μεταδίδονταν λεπτό προς λεπτό.

Η προσέλευση του κόσμου ήταν πολύ μεγάλη σε όλες τις προβολές και εκδηλώσεις, ιδιαίτερα στις βραδινές προβολές. Παραρτηματικές του προγράμματος ήταν γνωστοί ηθοποιοί από την τηλεόραση (Νίκος Ορφανός, Κατερίνα Παπουτσάκη, Παναγιώτης Μπουγιούρης, Παναγιώτα Βλαντή, Εύα Κοτανίδη κ.α.), ενώ πολλές ταινίες παρουσίασαν και "δικές" μας νεαρές εθελόντριες με άψογο επαγγελματισμό και άνεση στις ξένες γλώσσες. Αρκετοί ήταν φέτος οι καλεσμένοι δημιουργοί από όλη την Ελλάδα, αλλά και από το εξωτερικό (Σιγκαπούρη, Ιαπωνία, Βέλγιο, Γερμανία, Γαλλία, Τουρκία κ.α.) Η λήξη του φεστιβάλ και η απονομή των βραβείων έγινε την Κυριακή βράδυ στην κατάμεστη αίθουσα του Δημοτικού Θεάτρου, με ενθουσιώδη χειροκροτήματα για τους δημιουργούς που συμμετείχαν στο φεστιβάλ και τους διοργανωτές. Παρέστησαν οι γενικοί γραμματείς των Υπουργείων Πολιτισμού κ. Ζαχόπουλος και Μακεδονίας Θράκης κ. Παρθενόπουλος, ο δήμαρχος κ. Καραμπατζός, νομαρχιακοί και

mobile phone movies

δημοτικοί σύμβουλοι και πλήθος κόσμου. Οι δύο παρουσιαστές της βραδιάς, ο Παναγιώτης Μπουγιούρης και η Εύα Κοτανίδη, κάλεσαν στο τέλος της εκδήλωσης όλους τους 75 εθελοντές πάνω στη σκηνή, ευχαριστώντας τους έτσι για την προσφορά τους.

Τα βραβεία

Η κριτική επιτροπή των ταινιών μυθοπλασίας αποτελούνταν από τους: Χρήστο Μήτση, κριτικό κινηματογράφου, ως Πρόεδρο και Γιάννη Οικονομίδη, σκηνοθέτη, Σοφία Φιλίππιδου, ηθοποιό, Νικολέτα Τσικώτη, εκπρόσωπο Υπουργείου Μακεδονίας - Θράκης, αντιπρόεδρο Κρατικού Μουσείου Σύγχρονης Τέχνης και Sergey Lavrentiev, κριτικό κινηματογράφου, σεναριογράφο, ως μέλη.

Στην κατηγορία της μυθοπλασίας τα βραβεία απονεμήθηκαν:

Ειδική Μνεία στις ταινίες Milk, του Tynai Ibragimov [Kyrgyzstan] και Match Making της Anna Fenchenko [Russia], στους δεύτερους ρόλους της ταινίας Match Making της Anna Fenchenko [Russia] και στο σενάριο της ταινίας Ladenhuter του Felix Stienz [Germany]

Βραβείο Μοντάζ στην ταινία Tickets please του Lucas Figueroa [Spain]

Βραβείο Φωτογραφίας στην ταινία Trace of the light του Vrezh Petrosyan [Armenia]

Βραβείο Ερμηνείας "Αλέξης Δαμανός" στην Όλγα Λαψίνα, πρωταγωνίστρια της ταινίας 'Match making' της Anna Fenchenko [Russia]

2ο Βραβείο Καλύτερης Ξένης ταινίας στην ταινία Summer Breeze της Kim Strobl [UK / Australia]

digital
dv view
student films

1ο Βραβείο Καλύτερης Ξένης ταινίας στην ταινία T-Shirt του Hossein Martin Fazeli [Czech Republic]

2ο Βραβείο Καλύτερης ελληνικής ταινίας στην ταινία Single Bed του Γιώργου Κουβαρά

1ο Βραβείο Καλύτερης ελληνικής ταινίας στην ταινία I talk to my house του Ζαχαρία Μαυροειδή

Βραβείο κοινού Boutari στην ταινία My Uncle Paco του Tacho Gonzalez [Spain]

Η κριτική επιτροπή των πειραματικών ταινιών και των κινουμένων σχεδίων αποτελούνταν από τους Τζούλιαν Πάρκινσον, τηλεοπτικό παραγωγό - animator, ως Πρόεδρο και τους Γιάννη Κολαξίζη, οπερατέρ - φωτογράφο, Γιώργο Κόγια, οπερατέρ ως μέλη.

Στην κατηγορία των πειραματικών ταινιών τα

βραβεία απονεμήθηκαν:

Ειδική Μνεία στις ταινίες

Look at me του Pooria Jahanshad [Iran], Borders and Shading της Helena Schultheis [Croatia] και There της Dominika Knapik [Poland].

Καλύτερης Ξένης Πειραματικής στην ταινία The Foe του Mustafa Emek Gul [Turkey]

Καλύτερης Ελληνικής Πειραματικής στην ταινία Trapped inside της Κωνσταντίνας Ντάινας Παπαδάκη

Βραβείο Κοινού (Κατηγορία Πειραματικών Ταινιών) στην ταινία Teresa and the undead του Audi Ferran [Spain]

Στην κατηγορία των κινουμένων σχεδίων τα βραβεία απονεμήθηκαν στους:

Ειδική Μνεία στις ταινίες Mind the gap της

Το καφε - μπαρ του φεστιβάλ. πάντα γεμάτο κόσμο

Anastasia Zhuravleva [Russia], Sam and Piccolo του Adam Walker [Australia] και Cuckoo Clock του Francois Cailleau [France]

Καλύτερης Ξένης Ταινίας Κινουμένων Σχεδίων στην ταινία Zero degree του Omid Khoshnazar [Iran]

Καλύτερη Ελληνική ταινία κινουμένων σχεδίων στην ταινία Μία πλατεία διηγείται του Σπύρου Σιάκα και 9ο δημοτικό σχολείο Γαλατσίου

Βραβείο Κοινού (Κατηγορία Κινουμένων Σχεδίων) στην ταινία Cuckoo Clock του Francois Cailleau [France].

Η κριτική επιτροπή του Digital view αποτελούνταν από τους Γιώργο Κατσάγγελο, Κοσμήτορα Σχολής Καλών Τεχνών ΑΠΘ ως πρόεδρο και Γιάννο Αιόλου, μουσικό παραγωγό και Χρήστο Μπαταντζή, θεατρικό σκηνοθέτη ως μέλη.

Τα βραβεία απονεμήθηκαν στους:

Βραβείο Καλύτερης Σπουδαστικής Ταινίας στην ταινία Στον Πάγκο του Χασάπη του Χάρη Ραφτογιάννη

2ο Βραβείο Καλύτερης Σπουδαστικής Ταινίας στην ταινία ΠΛΑΤΟΝΟΦ της Μαρίας Λούβαρη

Βραβείο Κοινού στην ταινία Κλέβοντας μια κούρσα του Μιχαήλ Αγραφιώτη

Το βραβείο "Νάουσα" που απονέμει η νεανική επιτροπή απονεμήθηκε στην ταινία One Hundredth of a Second της Susan Jacobson.

Η κριτική επιτροπή του Mobile αποτελείτο από τους Στέλιο Ντάρα, music technologist, Sophie Pyronnet, animator και Στέργιο Καρανάτσιο, μέλος της APTION.

Το βραβείο απονεμήθηκε στην ταινία Sweet Dreams του Julien Lemesre [France].

Από τους χαιρετισμούς που έγιναν κατά την τελετή λήξης, αξίζει να επισημανθεί η αποστροφή του γενικού γραμματέα του Υπουργείου Πολιτισμού κ. Ζαχόπουλου, ο οποίος αναφέρθηκε στο γεγονός που μια ομάδα νέων, ψάχνοντας να κάνουν

κάτι για τον τόπο τους, δημιούργησαν έναν τέτοιο διεθνές φεστιβάλ. "Με αυτόν τον τρόπο προβάλλουν τη Νάουσα και φέρνουν κόσμο στην περιοχή. Χαίρομαι πολύ που τα χρήματα του υπουργείου πιάνουν τόπο", είπε.

Ο πρόεδρος της κριτικής επιτροπής κ. Χρήστος Μήτσος δήλωσε ενθουσιασμένος με το φεστιβάλ - "δεν έχω ξήσει ποτέ κάτι τέτοιο σε μια επαρχιακή πόλη" - και συνεχάρη επίσης τους διοργανωτές για την σημασία που δίνουν στις ψηφιακές ταινίες και στις ταινίες από κινητά τηλέφωνα, "εξαιρετικά έξυπνο", όπως είπε.

Με θερμά λόγια χαιρέτισαν το φεστιβάλ οι εκπρόσωποι των αντίστοιχων φεστιβάλ του Βερολίνου και της Ρώμης, οι οποίοι έμειναν κατενθουσιασμένοι τόσο από την αριότητα της διοργάνωσης όσο και από τη φιλοξενία. Μάλιστα, ο Fabrizio Ferrari, από το ιταλικό Φεστιβάλ Rome Independent Film Festival ζήτησε να πραγματοποιηθεί ένα αφιέρωμα στο Φεστιβάλ της Νάουσας με την προβολή ταινιών που διακρίθηκαν, στο πλαίσιο της συνεργασίας μεταξύ των δυο Φεστιβάλ. Από την πλευρά της η εκπρόσωπος της οργάνωσης Emerge and See κυρία Kirsten Storz έκανε λόγο για ένα υπέροχο κινηματογραφικό τετραήμερο, ενώ αναφέρθηκε στην αλματώδη εξέλιξη του Φεστιβάλ.

ΟΙ ΣΤΟΧΟΙ ΤΟΥ ΦΕΣΤΙΒΑΛ

Όπως τονίζουν οι εμπνευστές και διοργανωτές αυτής της μεγάλης αυτής διοργάνωσης, το Διεθνές Φεστιβάλ Ταινιών Φιλμ και Βίντεο Μικρού Μήκους Νάουσας επιδιώκει να αποτελέσει μια μοναδική εκδήλωση. Μια εκδήλωση η οποία θα έχει το δικό της δυνατό, ξεχωριστό στίγμα, μια εκδήλωση ποιοτική και συνάμα πρωτοποριακή. Στα πλαίσια αυτά και ακολουθώντας πιστά τους στόχους που έθεσε η APTION κατά την ιδρυτική της πράξη, το Διεθνές Φεστιβάλ της Νάουσας υιοθετεί την ψηφιακή τεχνολογία επιθυμώντας να δώσει τη δυνατότητα σε όλους ανεξαιρέτως τους δημιουργούς να προβάλλουν το έργο τους μέσα από ένα υψηλού επιπέδου διαγωνιστικό φεστιβάλ.

Η ARTION περιλαμβάνει στο πρόγραμμα της εκδήλωσης ταινίες από διάφορες κατηγορίες (μυθοπλασία, video art, animation, κτλ.) δείχνοντας ξεχωριστό ενδιαφέρον και σημασία σε κάθε δημιουργία. Το Διεθνές Φεστιβάλ της Νάουσας τοποθετεί στο κέντρο τον δημιουργό και στηρίζει την προσπάθειά του. Ταυτοχρόνως, επιδιώκει να φέρει τον δημιουργό σε επαφή με τον κύριο αποδέκτη του έργου του, τον θεατή. Επιπρόσθετα, μέσα από την διοργάνωση προσφέρεται η δυνατότητα στους δημιουργούς να έρθουν σε επαφή με σημαντικές προσωπικότητες από τον καλλιτεχνικό χώρο αποκομίζοντας πολλαπλά οφέλη. Ακριβώς αυτή η αμεσότητα στη σχέση δημιουργού - θεατή, καθώς και η ενεργός συμμετοχή του κοινού στην εκδήλωση, ήταν ορισμένοι από τους λόγους που το εγχείρημα της ARTION συνάντησε από την πρώτη κιόλας χρονιά την ένθερμη αποδοχή τόσο των θεατών όσο και των συμμετεχόντων.

Με την καθιέρωση του διεθνούς χαρακτήρα της διοργάνωσης το φεστιβάλ ανοίγει τα φτερά του και παρασύρει δημιουργούς και θεατές σ' ένα ονειρικό ταξίδι ανά τον κόσμο. Το Φεστιβάλ αναπτύσσεται με γοργούς ρυθμούς, αναβαθμίζεται σε κάθε επίπεδο και η ARTION με αίσθημα ευθύνης απέναντι σε δημιουργούς και θεατές επιδιώκει την καθιέρωση του στη συνείδηση των ανθρώπων του κινηματογράφου ως ένα υψηλού επιπέδου πολιτιστικό γεγονός, σημείο αναφοράς για τα τεκταινόμενα στο χώρο του κινηματογράφου.

Όλα αυτά επιτρέπουν στο Διεθνές Φεστιβάλ Ταινιών Φίλμ και Βίντεο Μικρού Μήκους Νάουσας να διεκδικεί με αξιώσεις μια επιφανή θέση στο στερέωμα των κινηματογραφικών φεστιβάλ ανά τον κόσμο.

Ήδη έχει επιτευχθεί πολυεπίπεδη συμφωνία συνεργασίας με το Φεστιβάλ του Κάρντιφ της Ουαλίας, την οργάνωση Emerge and See, που διοργανώνει φεστιβάλ στο Λονδίνο, το Βερολίνο και τη Βουδαπέστη, το ρωσικό Φεστιβάλ Short-shock και το Rome Independent Film Festival. Μέσα από τις συνεργασίες με τα Φεστιβάλ του εξωτερικού, ανταλλάσσονται πληροφορίες σε θέ-

**Ζήσε τη μαγεία του σινεμά
στη Νάουσα
3-6 Μαΐου 2007**

artstudio Arts & Cinema

Naoussa international short film & video festival

ΔΙΕΘΝΕΣ ΦΕΣΤΙΒΑΛ
ταινιών φίλμ & βίντεο
μικρού μήκους

Νάουσα

ARTION
οπτική ιστορία τέχνης & πολιτισμού
Σταυρούλη 48, 580 30 Νάουσα • Τηλ. 6973 479243

www.artion.org.gr
www.naoussafilmfestival.com

ματα τεχνογνωσίας, οργάνωσης, προβολής και προώθησης. Επιπλέον, επιλεγμένες ταινίες συμπεριλαμβάνονται στο πρόγραμμα του φεστιβάλ., ενώ αφιερώματα στο Φεστιβάλ της Νάουσας και στον ελληνικό κινηματογράφο πραγματοποιούνται στο εξωτερικό.

H ARTION προβαίνει στις αναγκαίες ενέργειες προκειμένου να δημιουργήσει αγορά ταινιών στο Διεθνές Φεστιβάλ Ταινιών Φιλμ και Βίντεο Μικρού Μήκους Νάουσας. Επιδίωξη μας, σημειώνουν, είναι η ενίσχυση της σχετικής δραστηριότητας που εκδηλώθηκε σε περιορισμένο επίπεδο στο 2ο Φεστιβάλ και η ουσιαστική λειτουργία της σχετικής αγοράς στο 3ο Φεστιβάλ. Μ' αυτό τον τρόπο η ARTION εκπληρώνει τη δέσμευση της να φέρει σε επαφή τους δημιουργούς με τους επαγγελματίες του χώρου. Το Φεστιβάλ μετατρέπεται σε ένα χώρο συνάντησης όλων των συμμετεχόντων στην παραγωγική διαδικασία του κινηματογράφου. Μέσω της δημιουργίας αγοράς ταινιών αφενός, μεγιστοποιούνται τα οφέλη των δημιουργών από τη συμμετοχή τους στο φεστιβάλ και αφετέρου, προσφέρεται η δυνατότητα στους επαγγελματίες της κινηματογραφικής βιομηχανίας να ανακαλύψουν νέα ταλέντα.

...ΚΑΙ ΜΙΑ ΠΡΟΣΩΠΙΚΗ ΑΠΟΤΙΜΗΣΗ

“Πως σας προέκυψε αυτή η ιδέα; Είχατε κάποιες ειδικές γνώσεις πάνω στο αντικείμενο, κάποιες ανησυχίες, πως κινητοποιήσατε τόση νεολαία;”, ρωτά η Λευκή Σαμαρά τον Σπύρο Βλάχο, το φετινό “Πρόεδρο” της ARTION (Νέοι Καιροί 9-5-2007). Η απάντησή του, αφοπλιστικά ειλικρινής:

“Δεν είχαμε ιδέα από τίποτα. Απλώς ήμασταν τέσσερις αγαπημένοι φίλοι που θέλαμε να κάνουμε κάτι στην πόλη μας, το οποίο να έχει σχέση με τον πολιτισμό, αλλά να είναι και πρωτοποριακό. Φεστιβάλ ταινιών μικρού μήκους έχει η Δράμα και μάλιστα υπό την αιγίδα του υπουργείου Πολιτισμού. Άρα εμείς έπρεπε να κάνουμε κάτι που δεν υπάρχει. Θεωρούμε πως το μέλλον του κινηματογράφου θα είναι οι ψηφιακές ταινίες και αποφασίσαμε να προχωρήσουμε σε μια τέ-

τοια διοργάνωση. Ξεκινήσαμε με πλήρη άγνοια των πάντων, με κακής ποιότητας δανεικά μηχανήματα και με ελάχιστα χρήματα. Η αρχή έγινε με είκοσι πέντε ταινίες, κάκιστες, στην αίθουσα της Εστίας Μουσών, και ενώ ήμασταν για να μας πετάξουν ντομάτες, οι Ναουσαίοι και τα μέσα ενημέρωσης μας αντιμετώπισαν με μεγάλη “γενναιοδωρία”. Αυτό είχε σαν αποτέλεσμα να πάμε κουράγιο και να πάμε για δεύτερη χρονιά.

“Η δεύτερη έγινε τρίτη, το υπουργείο Πολιτισμού και προσωπικά ο κ. Ζαχόπουλος, ένας άνθρωπος του πολιτισμού με πολύ ανοιχτό μυαλό, μας ενθάρρυνε και ηθικά και οικονομικά, μάλιστα και πέρυσι και φέτος ήταν εδώ, το υπουργείο Μακεδονίας -Θράκης αγκάλιασε την προσπάθεια, η Νομαρχία και με τον προηγούμενο νομάρχη και με τον τωρινό είναι αρωγός μας, το Κέντρο Ελληνικού Κινηματογράφου, η Σχολή Καλών Τεχνών του Α.Π.Θ., ο ΔΗΠΟΝ, πάρα πολλοί φίλοι, που δίνουν την ψυχή τους και τον οβολό τους για την επιτυχία του εγχειρήματος και όλοι οι Ναουσαίοι που το δέχτηκαν με περισσή αγάπη. Τα παιδιά τρέχουν πάντα στο καινούργιο, το πρωτοποριακό που είναι το ψηφιακό και έτσι δημιουργήθηκε αυτή η ατμόσφαιρα της “φρεσκάδας”. Φέτος είχαμε εξακόσιες ταινίες από όλον τον κόσμο, και κάναμε όσο πιο καλή επιλογή μπορούσαμε. Είμαστε σίγουροι ότι του χρόνου θα πάμε πολύ καλύτερα και το Φεστιβάλ θα καθιερωθεί”.

Γιατί όχι. Τα παιδιά έχουν τόση διάθεση για δουλειά που σίγουρα θα πετύχουν αυτό που θέλουν και σιγουρότατα η Νάουσα θα είναι η πρώτη πόλη που θα διοργανώνει Διεθνές Φεστιβάλ Ψηφιακού Κινηματογράφου.

www.artion.org.gr

Τρανή Ιβδουμάδα

του Νίκου Σπάρτη

Κυριακή βράδυ Διπτέρα πήγηνάμι στην εκκλησιά κι προυσκυνούσαμε του Νυμφίου: "Ιδού ο νυμφίος έρχεται...".

- Τότι θυμιέσι Μαρίγια τη Μιγάλη Τρίτη εβανάμι πλύση για τα ζντράνια που τάπλυνάμι στην κουπάνα μι του χέρι κι μι αλυσίβα ή κι ουλίγη σόδα πλύσης; Γιατί δεν απόμινισκιν άλλη μέρα απ' τη Μιγάλουβδομάδα. Τη Μιγάλη Τρίτη του βράδυ εφανάμι μι τη χουρουδιά του Ουδέιου κι δάσκαλουν του Δημητράκη του Βαρβέρη, του τρουπάριου της Κασσιανής. Αυτό γένουνταν μι τη σειριά στις εκκλησιές, όπους κι σήμιρας. Έσβηναν όλα τα φώτα της εκκλησιάς κι απόμινισκαν μούγκι οι καντήλις κι τα κιργιά. Δεν άκουγισ κούχ.

-Αμ κι τη Μιγάλη Τιτράδι Λένκου τσακιζάμι τις σκιζίς άπου του μπακάμι, λιανές λιανές στον μικρό του τσουνάλι κι εβαφάμι τρία αυγά που στέκουνταν όλη τη νύχτα στον τσουνάλι μι τη μπουιά. Κι του ταχύ της Μιγάλης Πέφτης έφκιανάμι τα πιτυγιά που κοιμούνταν ακόμα "άσπρους κόκκινους" σαν τ' αυγό της Πασκαλιάς, τρεις βουλές τρουγιούρου γιούρου στο πρόσουπό τους κι ικείνου του αυγό τοβανάμι στον εικόνισμα να σταθεί όλουν του χρόνου.

Ε,ε Λένκου ου συχουρημένους ου πατέρας μου ίλιγιν τάχα του μπακάμι είναι του ματουμένου ξύλου απ' του σταυρό του Χριστού κι για ταυτό βάφει κόκκινα.

- Αμ αλησμόνησις Μαρίγια που του ταχύ της Μιγάλης Πέφτης εβανάμι κόκκινου τρανό μαντίλι στον ξιάστρου ή ένα κόκκινου κουπέλι, όντας αχιρνούσαμε να βάφουμε τ' αυγά, για να δείξουμε πού έτριξιν αίμα απ' του σώμα του Χριστού. Τώρα βάφουν μι μπουιές ούτι χρώμα θέλεις. Τότι καμόν τούχιν η μάνα μου να βάψει καλά κόκκινα αυγά. Μι του μπακάμι γένουνταν τζιουμπαρνοί, δε βάφουνταν καλά κι τα ίλιγαν τζιουμπαρνούζ. Μαρίγια, θυμιέσι που γραφουμάστον στα κουλίκια τη Μιγάλη Πέφτη του ταχύ στον Πιτσιούνη, του Γαλανό ή του Μπουμπου-

λιά; Όλοινοι οι φουρνάρηδισ έφκιαναν φτασμίτικα κουλίκια μι ριβιθουμαϊά. Τα κουλίκια ήταν σαν πλαστά ψουμιά στρόγγυλα καμινιά δέκα δώδικα σι κάθι κλήρουση. Εδουνάμι κάθι όνουμα άπου μνια ή ντυο δραχμές. Τραβούσαμε κλήρουν κι σι όποιουν έπιφταν, τάπιρνιν.

-Αμ τότι θυμιέσι Λένκου όντας είμαστον κουρίτσικια; Δε μας άφηναν να πάμι στην εκκλησιά τη Μιγάλη την Ιβδουμάδα κι την Πασκαλιά, μούγκι για να φυλλάξουμε του σταυρό τη νύχτα της Μιγάλης Πέφτης κι να στουλίσουμε του ιπιτάφιου μας άφηναν. Έσταρνας σπίτι να φυλλάξουμε τα μικρότερα τ' αδέρφικια μας.

- Δε σι ρώτησα Μαρίγια μι τι δα φκιάσεις την πίτα τη Μιγάλη Πέφτη που είναι ου Μυστικός Δείπνους κι που τρων λάδι; Ιγώ δα τη φκιάσου μι μάτσιουτσουν ή λάπατα, αν βρεθούν.

- Ιγώ Λένκου δα τη φκιάσου μι ρύζι, δα βάλου ύσταρνας απανουθιώ ουλίγη κανέλα μι ζάχαρη. Να σι πω δεν αμπουρώ να φάγου λιόλαδου μι μυρίζει. Δα βάλου σαμόλαδου, μνια ζουή σαμόλαδου τρώμι, δεν αμπουρούμι ν' αλλάξουμε τώρα. Ξέρεις; θέλει, όση πίτα απομινίσκει όταν χτυπούν οι καμπάνις για τα δώδικα ιβαγγέλια, να πουλιμνιέτι δεν κάμει να φαγουθί ύσταρνας. Θυμιέσι που είχαν πάνει ιπέροι μνια τρανή παρέα μι τον Πέτρου του Σιμουλέρα, στην Όξου την Παπαντή κι έβγαλάμι την εικόνα του Βαϊού στον προυσκυνητήρι κι τη στόλισάμι μι βάϊα άπου δάφνη. Πήγαμι μι τα πουνδάργια απ' τη Νιάουστα, ίσιαμι απάνου απ' του δρόμου μι τ' Αλιμάξη κι τα Σκιπαστά κι τι τρανός ανήφουρους που ήταν; Πήγαμι κι τη Μιγάλη Πέφτη αξανάς, για να βγάλουμε του σταυρό κι να ψάλουμε τα ιγκώμια.

- Πώς θυμιούμι, εφκιάσάμι για του σταυρό κι στιφάνι μι κάτσιουδισ αγκίτσικια κι ζουρμακαντέδισ που βρήκαμι απ' τ' αυτούς πούχιν φυτέψει η τχεια η Νούλα. Στου βουνό μας άνοιγιν κι η όριξη μι του πιρπάτημα. Τι νόστιμα που ήταν τα σκουρδούλια, τα κρουμμυδούλια κι οι καλουγιρίτικις οι ιλιές κι ου σουσαμίσκιους ου χαλβάς μι

κάνα μαρούλι απ' τ' αυτά μι τα ίσια τα φαρδιά τα φύλλα!

- Άου μαρί Λένκου, αλησμόνησα να σι πω να πεις του Σταύρη τουν ιγιό σου πούνει αρραβουνιασμένους να στείλει κουλίκι κι λαμπάδα στην αρραβουνιαστικιά του, έτσι έφκιαναν ικείν' τα χρόνια, θυμνέσι πούφιρναν αρνιά στου ζουουπάξαρου κάτου στουν Αγία - Μηνά βαμμένα κόκκινα στη ράχη. Κάθι σπίτι αγόραζιν κι άπου ένα ζουντανό για μανάρι που του βουσκούσαν τα πιντγιά στου Κιόσκι στα χουρταρίτσκια. Του κουβανούσαν ρουμάνι τόδιναν κι σταφίδις, για να παγαίνει κουντά τους. Κι τη Μιγάλη την Πέφτη ύσταρνας άπου την απόλυση του βράδου επιρνάμι καμνιά βιλντσούδα μι τα πιντγιά μας, κοιμούμαστον στην ικκλησιά ίσιαμι του ταχύ στις ιφτά. Πήγιναν κι άλλοινοι πουλλοί, γιόμουζιν η ικκλησιά γιατάκια για ύπνουν πανουθιώ στις πλάκις της ικκλησιάς.

- Είχισ κι καλή φουνή ισύ Μαρίγια κι τραγουδούσαμι άπου κάτι τιφτιράκια του "σήμερα μαύρους ουρανός" κουντά στου σταυρό κι ίσιαμι του ταχύ τόλιγάμι ντυο τρεις βουλέξ.

Χαλκιά, χαλκιά φκιάσι καρφκιά, φκιάσει τρία πιρόνια. Κι αλλού: Κι η Παναγιά σαν τάκουσιν έπισιν κι λιγώθηκι. Ζητάει μαχαίρι να σφαγεί φουτχιά να πάει να πέσει. Ζητάει γκορμινόν να γκορμιστεί για του μουνναχουγιό της. Δε μι μιλάς πιδάκι μου δε μι μιλάς πιδί μου; Τι να σι πω μανούλα μου που ντριάφουρουν δεν έχου. Του τραγούδι έχει πινήντα τέσσιρα στιχάκια. Ικείν' την ώρα πόψιλναν του σταυρό, τα τρανά τα κουρίτσκια της ινουριάς στόλιζαν τον ιπιτάφιου μι μουσκουλουδέξ, κόκκινις κι άσπρις. Είχαμι κι μεις στουν αλιακό μας μνια τρανή σι έναντινικέν. Πάσα χρόνουν φυτιβάμι άπου πάσα μνια για λουλούντγια στουν ιπιτάφιου. Του ταχύ ξυπνούσαμι, πηγηνάμι τη βιλέντσα στου σπίτι κι αξανάς στην ικκλησιά για την απουκαθήλουση. "Σινδόνην καθαράν ειλήσας και αρώμασιν".... Ο ευσχήμων Ιωσήφ.

Μιγάλη Παρασκιουβή. Μέγα Σάββατου, οι νταβάδι

Μαρίγια, την Μιγάλη Παρασκιουβή ίσιαμι να μπιτίσει η λειτουργία του ταχύ νούδι νιρό δεν επινάμι. Όλην την ημέρα νηστεία κι του βράδου

μιτά τουν ιπιτάφειου ετρουγάμι νιρόβραστα φασούλια ή καμνιά πατιάτα βρασμένη. Πουλύ άριζιν στα πιντγιά κι τα κουρίτσκια τα τρανύτιρα που σιργιανούσαν σι όλις τις ικκλησιές μιτά την απόλυση του βράδου της Μιγάλης Πέφτης ίσιαμι τα μισάνυχτα κι πέρα, για να γλέπουν που στουλίζουν τους ιπιτάφιους, να γλέπονντι κι όλα σουν κουρίτσκια μι πιντγιά. Του βράδου της Μιγάλης Παρασκιουβής απ' τις ιφτάμισι ουχτώ πάλι στην ικκλησιά μι τη λαμπάδα στου χέρι για τα ιγκώμια. Έβγιναν οι παπάδις στουν ιπιτάφιου κι αχιρνούσαν μι την πρώτη στάση: *Η ζωή εν τάφω, κατετέθης Χριστέ και αγγέλων στρατιαί εξεπλήττοντο...* Κι τη δεύτερη τη στάση: *Άξιον εστί μεγαλύνειν σε τον Ζωοδότην τον εν τω σταυρώ τας χείρας εκτείναντα...*

Τότις τραγουδούσαν τα πιντγιά άπου του σκουλειό οι τρανύτιρις οι τάξεις, αμά κι όλου του ικκλησίασμα τραγουδούσιν κι την τρίτη στάση: *"Αι γενεαί πάσαι ύμνον την ταφή σου Προσφέρουσι Χριστέ μου"*.

Ύσταρνας άπου καμπόσα τρουπάρια, έβγιναν κι βγαίνουν όλοινοι για του τρουγιούρισμα του ιπιτάφιου μι αναμένις τις λαμπάδις.

Θυμνιούμι τότις μικρός (στα 1928 απάνου κάτου) οι κόσμοι όλοινοι ήταν αντιμένοι στα καλά τους μι ιντόπια. Οι άντρηδις είχαν σιαλιβάρι. μιντάνι κάλτσις μι βουδέτις μι γιμινιά (κουντούργια) μι καλπάκι ή τραγιάσκα στου κιφάλι. Οι γυναίκις φουρούσαν ιντόπια, φουστάνι, πουδιά, μαφέσι κουντουγούνι, μακρουλέμπαντου ή σάκουν, οι τρανύτιρις κι οι μικρότιρις φιτόσι ή τοίπινου καλό.

Άκου να σι πω Λένκου, του Μέγα Σάββατου του βράδου δα ψήσουμε τους νταβάδις μι τα κρουμμυδούλια στουν δικό μας του φούρνου. Να ξέρεις να μην παλαγίζεις αλλού. Ιμείς δα βάλουμει στουν τρανό του χουματένιου νταβά μισό αρνί μι τέσσιρις ουκάδις καλουβρασμένα κρουμμυδούλια μι πιπέρι μαύρου πανουθιώ απ' την σκέπη κι βούτυρου πρόβιου. Δα γενούν όλα τα αντέτχια Μαρίγια, δα βάλουμε κι του Λιόλια, τουν αζάδαρφό μου του μάστουρα ύσταρνας άπου του φούρνισμα να μας κλείσει του φούρνου μι μόλια κι κόκκινη λάσπη για να γενούν χούχμι τα αρνιά. Δα βγάλουμει τους νταβάδις μνιάφρας ύσταρνας απ' τη Δευτερανάσταση ζιστούς ζιστούς για του

σουφρά. Πιστεύου τ' άντρα κι η συνκώτχια απ' τ' αρνί να τα βαστήξεις για τη μαγειρίτσα που θα φάμει ίσιαρνας άπου τουν καλό του λόγου. Κατις έντικα η ώρα του Μέγα Σάββατου του βράδου πιρνούσιν ου Κράχτης, ου Ντούτσης ου Καντηλανάφτης μη τη τζιουμπανίκα. Ρουπουτούσιν όλις τις πόρτις τις ινουριάς. Έτσι ήταν του έθιμου. Καρσί απ' τη μας πάλι στου άλλου τουν αριστά απ' του μαχαλά που ήταν στ' Αγιώργη την ινουρία πιρνούσιν άλλους κράχτης απ' την ινουρία τους. Όλοι νι ξυπνούσαν σαν που πήραν ένα σουφούρι κι αχιρνούσαν να αντύνουντι ια την ικκλησιά, να παν ν' ακούσουν του λόγου.

Πασκαλιά

Την Πασκαλιά την καρτιρούσαν τα μικρά τα πιντγιά κι τα κουρίτσικια, για να τους αγουράσουν οι γουνίδις τους κινούργια παπούτσικια. Αμπάλουναν ξαναμπάλουναν κι έραφταν τα παλιά, τάφκιαναν σιδίλις, ψίντγια κι όλα του καλουκαίρι πιρπατούσαν ξυπόλιτα κι τις τ' αγόραζαν κάναν πόντουν ντγιό μάι τρανύτιρα, γιατί θα τρανίβιν του πουνδάρι τους. Στην ικκλησιά τα κοίταζαν κι τα καμάρουναν, όντας τα άκουγαν να τρίζουν στις πλάκις. Τα πιντγιά στου μαχαλά κοίταζαν να τις τα πατήσουν για να τους πουν μι γειά.

“ - Μαρί Λένκου, θυμνίεσι τότις τους ρουκμαντάδισ μι τις κασατούρις κι τα κλειντγιά που έβαζαν έναν κιριμέν μιτά την Ανάσταση κι τις τρεις μέρις της Πασκαλιάς;;

Τις κασαντούρις τις έφκιαναν μι ένα ξύλου σαν πιστιόλι πιλικημένου που έδιναν απανουθιώ μι σύρμα γιρά μι τη μπένσα ένα φουσέκι άπου σφαίρα που ήταν τρυπημένου μι μνια μικρή τρύπα στουν πάτου. Του γιόμουζαν μπαρούτι κι τόβαναν φουτχιά άπου την μικρή την τρύπα μι ένα φυτίλι αναμένου ή σπίρτου. Όταν έπρινν φουτχιά μι τη φάλια έβαζιν. Φάλια ήταν ντυο σπυργιά μικρά μπαρούτι όξου μιριά απ' την τρύπα, ν' ανάψουν αυτά για ν' ανάψει του μπαρούτι στου φουσέκι. Τα πιντγιά τα μικρά είχαν πιστιόλι μικρό μι καπούλια, τα τρανύτιρα κουμπούρα μι τάπις. Τις τάπις τις πατούσαμε μι τα πουνδάργια κι έβαζαν. Αμ τα κλειντγιά Λένκου που τάφκιαναν μι ένα τρυπημένου κουμάτι σίδηρου χουντροό 1,5-2 πόντους, που τόδιναν απ' την άλλη τη μιριά

μι γιρή κόρδα κι στην άλλη την άκρα της κόρδας έδιναν μνιά βίδα χουρίς πάσα ίσιαμι την τρύπα. Στην τρύπα που ήταν ντυο ίσιαμι τρεις πόντους έβαναν τειάφι ανακατουμένη μι γαργάρα, μισή κι μισή. Έβαναν τη βίδα πανουθιώ στην τρύπα που δε γιόμουζιν καλά κι χτυπούσαν μι δύναμη αυτό του κλειδί σι μνια πλάκα ή σι τοίχουν κι αυτό έβαζιν κανουνικά σαν όπλου.

Αμ ου δικός μου ου Σταύρης, του θιάμα να τουν γένει, έπρινν κι του γκρα του βράδι της Ανάστασης κι του ταχύ της Πασκαλιάς κι έριχνιν άπου τουν αμπατζιά, κανα ντυο τρεις σφαίρις. Κι μι όλα τα σουστά του έφκιανιν κι κούνια μι σανίδι στην αυλή απ' την τρανή τη λαβδαριά.

Κι να μαζώνιτι ικεί ένας μαχαλάς πιντγιά κι κουρίτσικια μικρά ποιο κι που ποιο να κουνηθεί. Κάθουνταν άπου ντυο στην κούνια. Κι δέχα του “Χριστός Ανέστη” όλην την ημέρα της Πασκαλιάς. Ένα ή ντυο “Χριστός Ανέστη” κι ύσταρνας άλλαζιν ζιβγάρι στην κούνια. Έριχναν κι κομπανιό ποιος θα κουνιούνταν πρώτους.

-Τότι Μαρίγια τη δεύτιρη την ημέρα της Πασκαλιάς πήγιναν βίζιτις σι όλους τους συγγινείς ου νόνης μου μι του Γόλη μας του μικρό κι μάζουναν αυγά κι, όντας γυρνούσαν στου σπίτι, τάφκιαναν τσιούκνι κι τά τρουγαν μι πιτέρι μαύρου κι ουλίγου άλας.

Κι θυμνίεσι την Πασκαλιά την πρώτη την ημέρα οι κιχαϊάδισ τούχαν σι καλό πάσα χρόνουν να στέλνουν ένα γκιούμι μικρό γάλα πρόβιου στους συγγινείς κι τους γειτόνους. Ας είνι καλά ου Κώστας ου Πουρέγκας, ου αξάδαρφους, δε μας αλησμονούσιν πάσα χρονιά.

Του τσιούκνι μι τ' αυγά σι μας τα μικρά σαν αχιρνούσιν άπου του βράδου της Ανάστασης, βαστούσιν ίσιαμι τ' Αγια - Θουμά απάνου κάτω. Τρανός αγώνας μι τα πιντγιά στου σουκάκι ποιος κι που ποιος νάχει του γιρότιρου τ' αυγό. Μιρικοί έβαναν κι στοίχημα άμα στου τσακίσου θα στου πάρου.

-Θυμνιούμι Λένκου μνια Πασκαλιά ου Μούγιρας ου δικός μου ου Νίκους μι του Σταύρου κι του Γιώργου έφκιασαν ιταρεία, ν' αγουράσουν ένα ζιβγάρι πιριστέργια μισκιακά. Είχαν άπου μνιά δραχμή κι τα πιριστέργια άξιζαν εικουσπέντι δραχμές. Πώς θα μαζώνουνταν του καπιτάλι; Πήγαν σι όλα τα συγγινικά τους τα σπίτχια για

“Χριστός Ανέστη” κι “χρόνια πουλλά” κι έμασαν αυγά που τα πουλούσαν μισή δραχμή του ένα στον Ηλία τον Καραμυλά κι την Τρίτη την μέρα της Πασκαλιάς αγόρασαν του ζιβγάρι τα πιριστέργια. Έφκιασαν ένα κουμάσι στου νταβάνι του Σταύρη κουντά στον αμπατζιά. Κι όλοι μαζί ανέβιναν ένα κιριμέν να τα ταΐσουν κι να τα γλέπουν πως γουργουρίζουν. Για να πάνουν αμά στον αμπατζιά, ανέβησαν απ’ τη σκάλα κι πινούσαν απ’ τ’ ανώγι που ήταν τα καλά τα ζιλιά που τάφκιαναν μισμπάτι κι φώναζιν η τχεια Λένκου η μάνα του Σταύρη. Α μπρέ Θουμά, ίλιγιν τουν άντρα της, δε λες κι συ τίπουτας, δεν τα μαλώνεις;

Ύσταρνας άπου πέντ’ έξι μέρις πήγαν στου κουμάσι κι του βρήκαν ανοιχτό χουρίς τα πιριστέργια. Τι γίνηκιν ρώτησαν. Άνοιξαν του κουμασι οι γάτις κι ίφαγαν του ένα τ’ άλλου, τόφαγιν ου Αχματζιάς. Αμά η γάτα κι ου αχματζιάς ήταν ου μπάριμπα - Θουμάς που, όπους εμαθάμι ύσταρνας άπου κάναν χρόνουν, τόφκιασιν μνια καλή τηγανιά, για να γλιτώσει η τχεια Λένκου “απ’ τα σύρτα φέρτα κι τις λάσπες.

-Αμ τ’ άλλου πάλι Μαρίγια του ζύγιασμα τ’ Αγιουργιού; Πασκαλιά κι Αγιώργης απάνου κάτου πέφτιν μαζί. Τ’ Αγιουργιού ήταν αντέτι του ζύγιασμα, ζυγιαζουμάστουν όλοιιν μικροί, τρανοί στη Νιάουστα. Εριχνάμι του φόρτουμα σι μνιά λαβδαριά ή ένα δέντρου στου μπαξέ, εδινάμι κι του καντάρι κι κριμινούμαστουν απ’ τα τσιγκέλια. Ου τχειος ου Θουχάρης, ου Μάνταλης ζύγιαζιν όλουν του μαχαλά άντρες γυναίκις πιντριά κι κουρίτσκια.

-Αϊντι κι του χρόνου πινήντα μνιά ουκά!

-Αϊντι κι του χρόνου σαράντα κι τσιρέκι !

Αμά ακόμα ένα δα σι πω για τη λαμπάδα. Ύσταρνας άπου τουν καλό του λόγου, την ιφιρνάμι αναμένη στου σπίτι. Μι τ’ άγιου φως εφκιανάμι έναν σταυρόν μι τουν καπνό της ψηλά στου πιριβάζι της ουξόπουτρας, αναφτάμι κι την καντήλα κι την εσβηνάμι στ’ αμπαρούδι μι τ’ αλεύρι έτσι ήταν καλά για γειά.

- Θυμνιέσι Λένκου της ιτοιμασίς στου σπίτι σαν σιμακόντιβιν η Πασκαλιά; Αλημουνιέτι ι-κείνους ου τρανός ου ιχιτζάς; Του σπίτι γένουνταν νταρ μαντάν, άνου κάτου που λεν, ανασκηρίζουνταν πατόκουρφα, καθαρίζουνταν κι ξικα-

πνίζουνταν οι παϊαντζίδις μι τη κείνην τη χειριά του πυξάρι που δένουνταν σι ένα κοντό καλαμίδι μι κόρδα. Ασβεστονάμι ψηλά κάτου, εφκιανάμι μι κιριμιλί την παρασκιά στην αυλή τρουγιούρου χαμπηλά όλα τα ντουβάργια, ετριβάμι τα σανίντγια μι λανάρι κι ζιουματιστό νιρό να φύγουν κι ου κουργιοί, σφουγκαρνούσαμι τις πόρτις απ’ τους νουντάδισ, τις αράφισ τις μουσάντρις κι τα ντουλάπκια κι τ’ αμπαρούντγια, άλλαζαν κι τα στρουσίντγια τα καθημιρνά κι εστρουνάμι τα καλά τα ζιλιά μι τα πουλιά απ’ τις προίκις μας. Κι άντρηδι είχαν δουλειά, σήκουναν μι τα σακιά κι μι τ’ άλουργου την κουπριά απ’ του παχνί να μη μυρίζει του σπίτι κι την πήγηναν στου μπαξέ για τα κρουμύντγια. Έσπιρναν μι του ζιβγαρά του καλαμπούκι κι τις πατιάτις στα μπαξέντγια, έσπιρναν τουν κουκαρόσπουρου κι φύτιβαν του κουκάρι. Τότις κα τουν Απρίλη αχιρνούσιν κι του ροΐσμα άπου του μιτάξι. Τότις Μαρίγια την άνοιξη καρτιρούσαμι καμινιά καλή μέρα μι ήλιουν να πάμι στον Αγια - Νικόλα κι στην άκρα την Αράπιτσα να πάμι να πλένουμι κι να λιφκάνουμι τα τόπκια του πανί που είχαμι υφάνι στουν αργαλιό του χειμώνα. Τ’ απλουνάμι στουν ήλιου στα χουρταρίτσκια να ασπρίσει κι να στιγνώσει. Επιννάμι κι τα κουχιάρικα τα ζιλιά κι τ’ άλλα τα καθημιρνά πόστρουνάμι στουν παλιό του νουντά κι απανουθιώ σι μνια πέτρα στου νιρό κουντά χτύπα έναν κιριμέν μι τουν κόπανου να φύγουν οι λέρις κι τα χώματα, θυμνιούμι τα τρανύτρα τα ζιλιά τα τσακουνάμι ντυο τρεις κι ξιπόλιτις στην Αράπιτσα τα βουτούσαμι κι τα ξαναβουτούσαμι στου νιρό κι δέχα κουπανίσει μι τουν κόπανου που ήταν κι βαρύ κι μακρύ του ξύλου. Τ’ απλουνάμι να στιγνώσουν στουν ήλιου κι ύσταρνας βασιμαηλιού έρχουνταν οι άντρηδισ μι τ’ άλουργα κι τα φόρτουναν για του σπίτι. Στα τέλεια του Απρίλη έκουφταν στη Νιάουστα κι του πρώτου του κόψιμου άπου του τριφύλλι. Αν έφκιανιν στεγνά, του γυρνούσαμι καν ντυο βουλές μι του δικράνι να στιγνώσει, τοφκιανάμι καπίτσις. Μαζώνουνταν σουρόν κι πατιούνταν πανουθιώ ύσταρνας καπίτσις κι τρεις μαζί γένουνταν διμάτι μι βριμένις πέτσις μουριάς”.

ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΟ ΚΑΙ ΕΘΝΟΛΟΓΙΚΟ ΜΟΥΣΕΙΟ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ - ΘΡΑΚΗΣ

της Ελένης Μήτσιαλα - Ζεγκίνη

Αφορμή για να ασχοληθώ στο άρθρο αυτό με το Λαογραφικό και Εθνολογικό Μουσείο Μακεδονίας - Θράκης δόθηκε από μια μεγάλη αφίσα που κοσμεί εδώ και δύο χρόνια την πίσω όψη του Λαογραφικού Μουσείου προς την παραλιακή λεωφόρο της Θεσσαλονίκης. Πρόκειται για μια ωραιότατη αυθεντική γυναικεία στολή από τη Νάουσα.

Το Μουσείο από το 1970 στεγάζεται σε διατηρητέο κτίριο που κτίστηκε το 1905 για κατοικία του πλούσιου εβραίου εμπόρου της Θεσσαλονίκης Γιακό Μοδιάνο, στην οδό Β. Όλγας 68.

Ο πυρήνας για τη δημιουργία του Λ.Μ. υπήρξε η λαογραφική συλλογή της Μακεδονικής Φιλεκπαιδευτικής Αδελφότητας. Με πρωτοβουλία του προέδρου της Γιάννη Τάρη το 1931 δημιουργήθηκε στην Αδελφότητα "Τμήμα Λαογραφίας" και έγινε η αρχή για τη συγκέντρωση του πρώτου λαογραφικού υλικού. Για τη διαφύλαξη του η Αδελφότητα ίδρυσε το Λαογραφικό Μουσείο Βορείου Ελλάδος που εγκαινιάστηκε το 1957 και λειτούργησε στη Λεωφόρο Νίκης.

Το 1959 ανέλαβε την προεδρία της Αδελφότητας ο Κων/νος Κεφαλάς. Ο τελευταίος παρέμενε μέχρι το 1979 ως διευθύνων σύμβουλος του Μουσείου. Επί προεδρίας του το 1970 πήρε την επωνυμία "Λαογραφικό και Εθνολογικό Μουσείο Μακεδονίας", ενώ το 1993 έγινε "...Μακεδονίας - Θράκης". Σήμερα πρόεδρος του Δ.Σ. του Μουσείου είναι η κ. Μαριάννα Βιλδιρίδη - Χατζητόλιου. Το 1986 η εποπτεία του Μουσείου μεταφέρεται στο Υπουργείο Μακεδονίας - Θράκης, ενώ από το 2001 ανήκει στο Υπουργείο Πολιτισμού.

Από το 1979 το Λ.Μ. λειτουργεί με μόνιμο προσωπικό και προσανατολίζεται στις νέες κατευθύνσεις της επιστημονικής έρευνας.

Οι στόχοι του Μουσείου που καθορίζονται από τους τομείς της δραστηριότητάς του είναι:

1. Στον ερευνητικό τομέα: η προώθηση της επιστημονικής έρευνας (εθνολογικής - εθνογραφικής) του παραδοσιακού πολιτισμού σε συνεργασία και με άλλους φορείς ή ιδρύματα της Ελλάδας και του εξωτερικού.

2. Στο μουσειολογικό τομέα : η διάσωση και διαφύλαξη των τεκμηρίων του παραδοσιακού πολιτισμού και η κοινοποίηση των αποτελεσμάτων της έρευνας και μελέτης αυτού του πολιτισμού με κάθε τρόπο (εκθέσεις, ανταλλαγές, εκδόσεις, ξεναγήσεις, εκπαιδευτικά προγράμματα

κ.τ.λ.)

3. Στο γνωμοδοτικό τομέα: η γνωμοδοτική εποπτεία σε μουσεία και συλλογές της Βόρειας Ελλάδας και η συνεργασία με συλλόγους και φορείς για την πληρέστερη προβολή του λαϊκού πολιτισμού.

Οι συλλογές του Λ.Ε.Μ.Μ.Θ. περιλαμβάνουν σήμερα περίπου 20.000 αντικείμενα και ομάδες αντικειμένων που αυξάνονται καθημερινά με αγορές και δωρεές. Τα περισσότερα είναι γιορτινές φορεσιές από Μακεδονία και Θράκη. Οι φορεσιές αυτές, φτιαγμένες κυρίως για να εντυπωσιάζουν, τονίζουν την τοπική ιδιαιτερότητα κάθε κοινότητας. Μαζί με τα άλλα είδη υφαντικής και κεντητικής (στρωσίδια και προικιά), είναι δείγματα γυναικείας αξιοσύνης και υπομονής.

Στο Μουσείο υπάρχουν επίσης εργαλεία, σκεύη, έπιπλα, είδη ξυλοτεχνίας, ξυλογλυπτικής, πηλοπλαστικής και μεταλλοτεχνίας, για την εξυπηρέτηση καθημερινών λειτουργικών ή λατρευτικών αναγκών. Ορισμένα από αυτά όπως ρόκες, σφοντύλια, κασέλες, σινιά, καντήλια και κοσμήματα, πολλά από τα οποία είναι αληθινά έργα τέχνης, προέρχονται από άξια, έμπειρα αντρικά χέρια.

Υπάρχουν επίσης αντικείμενα από την παραγωγική δραστηριότητα (γεωργία, κτηνοτροφία κ.λπ.) και αυτά που εξυπηρετούν τις βασικές βιοτικές ανάγκες της κοινότητας (κατοικία και διατροφή).

Αντιπροσωπευτικά δείγματα της πνευματικής ζωής και της καλλιτεχνικής δημιουργικής έκφρασης του λαού μας είναι οι φιγούρες και τα σκηηνικά του θεάτρου σκιών, και τα μουσικά όργανα που βρίσκονται στις συλλογές του Μουσείου.

Τα περισσότερα από τα μουσειακά αντικείμενα του Λ.Μ. είναι του 19ου αιώνα. Ελάχιστες εξαιρέσεις υπάρχουν χάλκινων κυρίως ενεπίγραφων αντικειμένων του 18ου αιώνα.

Η πορεία του αντικειμένου από την κατασκευή και τη χρήση του ως την προθήκη του μουσείου είναι μια ολόκληρη περιπέτεια. Την πορεία αυτή την καθορίζει ο άνθρωπος και το υλικό του αντικειμένου μέσα στο χώρο και το χρόνο. Η φυσιολογική φθορά της ύλης του (ύφασμα, ξύλο, μέταλλο, πηλός, δέρμα, γυαλί, χόρτο κ.λπ.) επιδεινώνεται από την υγρασία, ξηρασία, βρωμιά, ζούφια,

μούχλα, σκουριά ή τη φωτιά, το σπάσιμο, ακόμα και από τις αλλαγές της μόδας αλλά και από άγνοια ή και αδιαφορία για τη σημασία του στην έρευνα του νεοελληνικού πολιτισμού.

Αυτές είναι οι αιτίες που πολλά αντικείμενα είναι πολύ κατεστραμμένα, γι' αυτό και είναι επιτακτική ανάγκη να υπάρχουν σε κάθε μουσείο εργαστήρια συντήρησης όλων αυτών των υλικών.

Ένας άλλος λόγος που υπάρχει πληθώρα κάποιων αντικειμένων και απουσία κάποιων άλλων είναι η διαφορετική θεώρηση που είχαν οι πρώτοι Έλληνες συλλέκτες. Φιλοδοξία τους ήταν να συγκεντρώσουν τα πιο "σπουδαία", αντικείμενα των προηγούμενων γενεών, χωρίς να δίνουν σημασία στα κατώτερα, τα καθημερινά, που φυσικό ήταν να μεταποιούνται ή να καταστρέφονται από την πολλή χρήση. Αυτός είναι ο λόγος που έχουμε γιορτινές κυρίως ενδυμασίες ενώ ελάχιστες καθημερινές.

Μια έκθεση ενός Λαογραφικού και Εθνολογικού Μουσείου είναι όπως προαναφέραμε η κοινοποίηση των αποτελεσμάτων της έρευνας στην ύπαιθρο σχετικά με ένα θέμα, που έχει απασχολήσει πολύ καιρό - χρόνια ολόκληρα - ερευνητές, λαογράφους, εθνολόγους, ιστορικούς, οικονομολόγους, αρχιτέκτονες κ.α. Τα δεδομένα της έρευνας και τα ζητούμενα της έκθεσης πρέπει να συγκλίνουν στη συνισταμένη εκείνη, πάνω στην οποία θα δουλέψουν ο μουσειολόγος, οι ερευνητές, ο αρχιτέκτονας, που με την βοήθεια πολλών τεχνικών (ηλεκτρολόγου για τον ιδιαίτερο φωτισμό, σχεδιαστή-κατασκευαστή προθηκών, συντηρητή, υπεύθυνου για την ασφάλεια από φωτιά και κλοπή κ.ά.) θα προσπαθήσουν να βρουν σύγχρονες λύσεις, που ενεργοποιούν και προβληματίζουν το κοινό, παρουσιάζοντας τα αντικείμενα σε σύνολα "μέσα" στο περιβάλλον τους. Το μουσείο ΣΗΜΕΡΑ γίνεται φορέας του ΧΘΕΣ.

Στα πλαίσια αυτά το Μουσείο πραγματοποίησε καθ' όλη τη διάρκεια της λειτουργίας τους πολλές θεματικές εκθέσεις όπως: "Νεότερη παραδοσιακή κεντητική" (1977), "Σαρακατσάνικη ζωή και τέχνη" (1979), "Αστικό Ελληνικό σπίτι της Θεσσαλονίκης" (1985), "Πρώτη γνωριμία με τον παραδοσιακό πολιτισμό της περιοχής Φλώρινας" (1992) κ.ά.

Από το Μάιο του 2003, μετά από 8 χρόνια απουσίας από την πολιτιστική ζωή της πόλης,

λόγω των εργασιών αποκατάστασης του διατηρητέου κτηρίου, το Μουσείο ανανεώνει τις σχέσεις του με το κοινό με μια σειρά μονίμων εκθέσεων.

Η πρώτη αναπτύσσεται στον ισόγειο χώρο του Μουσείου και έχει ως θέμα "Στους Μύλους της Μακεδονίας και της Θράκης - Νερόμυλοι, Νερόπριονα, Νεροτριβές, Μαντάνια στην Παραδοσιακή Κοινωνία".

Η δεύτερη με θέμα τις "Παραδοσιακές ενδυμασίες της Μακεδονίας και της Θράκης 1860-1960" φιλοξενείται σε πέντε αίθουσες στον πρώτο όροφο του κτηρίου. Μ' αυτήν θα ασχοληθούμε εκτενέστερα γιατί παρουσιάζει σημαντικά εκθέματα από τη Νάουσα.

Η έκθεση περιλαμβάνει 55 ενδυμασίες από τη Μακεδονία και τη Θράκη και από τις ιστορικά κεκρωμένες προεκτάσεις του βορειοελλαδικού χώρου (Βόρεια Μακεδονία, Ανατολική Θράκη, Ανατολική Ρουμελία, Εύξεινος Πόντος, Μικρά Ασία) όπου κατοίκησαν Έλληνες σε συμπαγείς κοινότητες, με συνειδηση της καταγωγής τους, καθώς και παραδοσιακές μεταμφιέσεις. Παρουσιάζονται συνολικά 2000 αντικείμενα (ενδύματα, κοσμήματα, εξαρτήματα, έπιπλα, σκεύη και εργαλεία) που αναφέρονται στη μορφολογία τη λειτουργία και την τεχνολογία της ένδυσης.

Παραδοσιακές ονομάζονται οι ενδυμασίες που φορέθηκαν στην προβιομηχανική εποχή, που διήρκεσε στη Βόρεια Ελλάδα ως τη δεκαετία του Η παραδοσιακή ενδυμασία έντυνε και στόλιζε το κορμί, το προστάτευε από κινδύνους ορατούς (κρύο, ζέστη, τραυματισμό) και αόρατους (κακό μάτι, κακιά ώρα, δαιμονικά κ.ά) και αποτελούσε ένα είδος ταυτότητας που δήλωνε το φύλο, την ηλικία, το επάγγελμα, την εθνικότητα, το θρήσκευμα, την περιοχή καταγωγής ή και το συγκεκριμένο τόπο, την κοινωνική θέση, την οικογενειακή (παντρεμένη, χήρα) και τη συναισθηματική κατάσταση (πένθος, χαρά).

Ο τρόπος διαμόρφωσης των ενδυμασιών αυτών διέπεται από τους νόμους της παράδοσης, είναι προφορικός και άγραφος. Η μια γενιά παραδίδει στην άλλη, η μάνα στην κόρη, ο τεχνίτης στο μαθητευόμενο. Οι παραδοσιακές ενδυμασίες δεν ακολουθούσαν τη μόδα της κάθε εποχής αλλά επηρεάζονταν από τη μόδα. Οι αλλαγές ήταν μικρές, ο ρυθμός αργός, γιατί στην παραδοσιακή κοινωνία οποιαδήποτε αλλαγή έπρεπε να έχει τη

γενική αποδοχή των μελών της κοινότητας.

Ένας ηλεκτρονικός χάρτης διάχυσης των ενδυμασιών που παρουσιάζονται στην έκθεση και οπτικοακουστικό υλικό με στιγμιότυπα από την επιτόπια έρευνα για τις τοπικές ενδυμασίες συντελούν στην πληρέστερη κατανόηση του περιεχομένου της έκθεσης.

Στη δεύτερη αίθουσα με εκθέματα από την Κεντρική και Ανατολική Μακεδονία θαυμάζουμε τη ναουσαϊκή φορεσιά για την οποία έγινε λόγος στην αρχή. Είναι η νυφική ενδυμασία της Ρίνας Λόγγου - Πετρίδη από το 1883, την οποία χάρισε στο Μουσείο η εγγονή της Σ. Μανούση. Το φόρεμα με κόκκινες και χρυσαφί ρίγες φαίνεται ότι δεν το άγγιξε καθόλου ο χρόνος. Στην ίδια βιτρίνα υπάρχει και μια ανδρική φορεσιά από τη Νάουσα του 1900.

Δίπλα από τη βιτρίνα βλέπουμε και δύο φωτογραφίες σε μεγέθυνση από την πόλη μας. Στη μία είναι η ίδια η Ρίνα Λόγγου με τον άνδρα της Γρηγόρη Πετρίδη, τα 7 παιδιά τους και την πεθερά της στο γάμο της κόρης της Μαρίας με το Θ. Χατζηγιαννάκη το 1912. Στη δεύτερη, από το 1930, το ζεύγος Γεωργίου και Αικατερίνης Τριανταφύλλου.

Η Νάουσα έχει έντονη παρουσία και στην Δ' αίθουσα με το γενικό τίτλο "Μεταμφιέσεις". Στην κεντρική βιτρίνα δεσπόζουσα θέση κατέχουν ένας γενίτσaros και μια μπούλα, ενώ κάτω από τη γνωστή φωτογραφία με το μπουλούκι μπροστά από το παλιό σπίτι του Γκαρνέτα στην Πουλιάνα το 1903 γίνεται εκτενής περιγραφή του εθίμου. Σε μια μικρή βιτρίνα δίπλα βλέπουμε έναν παλιό πρόσωπο, δωρεά της Τίνας Παραλή καθώς και ένα σκίτσο γενίτσαρου του ζωγράφου Νίκου Παραλή.

Βιβλιογραφία

1. Λαογραφικό και Εθνολογικό Μουσείο Μακεδονίας, Ένας οδηγός για τη γνωριμία του Σχολείου με το Λ.Ε.Μ.Μ. Θεσσαλονίκη 1993
2. Ενημερωτικά φυλλάδια του Μουσείου για τις θεματικές εκθέσεις.
3. www.in.gr/thes/museum
4. www.culture.gr
5. <http://alexander.macedonia.culture.gr>

Η Φυσική στην υπηρεσία της Ανθρωπότητας

του Σταύρου Σαμαρά
Φυσικού - μαθηματικού

Εισαγωγή

Από τις ανθρώπινες δραστηριότητες, η επιστημονική δημιουργία παρουσιάζει την μεγαλύτερη συνοχή και δύναμη. Αυτή έδωσε στον άνθρωπο, που δεν είναι το πιο δυνατό ζωντανό πλάσμα, την υπεροχή πάνω σε όλα τα άλλα που κατοικούν στον πλανήτη μας. Αυτή του έδωσε εμπιστοσύνη στον εαυτό του και πίστη στο μέλλον του. Ο άνθρωπος έχει μέσα του το σπέρμα των διαφορών και πλεονεκτημάτων από τα άλλα έμψυχα που του επέτρεψαν την μοναδική και εκπληκτική θέση πάνω στη γη. Αλλά στα θαυμαστά επιτεύγματά του, τόσο στα μηχανικά μέσα όσο και στις καλές Τέχνες που ανυψώνουν τη ζωή σε ανώτερα επίπεδα, η επιστημονική έρευνα είναι απαραίτητη προϋπόθεση. Η δε επιστημονική σκέψη και η καθιέρωση επιστημονικής μεθόδου ήσαν οι άμεσες αιτίες σοβαρών μεταβολών τόσο στο πολιτικό πεδίο όσο και στις σφαίρες των οικονομικών, κοινωνιολογικών, ηθικών και φιλοσοφικών αναζητήσεων και μεταρρυθμίσεων. Εξ άλλου ο πόθος, ο προαιώνιος πόθος του ανθρώπου, για μόνιμη ειρήνη που θα είναι η εξασφάλιση του πολιτισμού φαίνεται να βρίσκεται κοντά στην πραγματικότητα εξ αιτίας της τρομακτικής τελειοποίησης των πολεμικών μέσων που πέτυχε η επιστημονική πρόοδος, όσο και αν αυτό φαίνεται παράδοξο. Η καταστροφική δύναμη κατά ένα διαλεκτικό νόμο οδηγεί αργά ή γρήγορα σε εποικοδομητικά αναμορφωτικά αποτελέσματα.

Θα σχιαγραφήσουμε την κυρίαρχη δραστηριότητα του ανθρώπινου γένους πάνω σε ένα κομμάτι, το σοβαρότερο ίσως, γιατί έδωσε τη δυνατότητα ανάπτυξης των υπόλοιπων, σ' αυτό που λέγεται Φ υ σ ι κ ή. Η Φυσική είναι βασική για τη ζωή

μας γιατί οι άνθρωποι που ασχολούνται μ' αυτήν, οι επιστήμονες, μας έδωσαν πολλά πράγματα που αυξάνουν τις ανέσεις μας και τη χαρά της ζωής και ακόμα μερικές φορές μας διατηρούν στη ζωή.

Το περιβάλλον

Ας ξεκινήσουμε από κάτι απλό, από το αέρινο περίβλημα που περιβάλλει την γη, από αυτό που συνηθίσαμε να λέμε Ατμόσφαιρα. Χωρίς τον αέρα δεν είναι δυνατό να ζήσει ο άνθρωπος και γενικά όλα τα ζώα. Η ομιλία, το βάδισμα, η κυκλοφορία του αίματος, εξαρτώνται από την ποσότητα του αέρα που παίρνει το ανθρώπινο σώμα. Τα περισσότερα από τα ταχύτερα μέσα μεταφοράς κινούνται μέσα στον αέρα. Ο αέρας χρησιμοποιείται για την κίνηση μηχανών που ελαττώνουν τον ανθρώπινο μόχθο.

Η περιέργεια του ανθρώπου, για να γνωρίσει το περιβάλλον του τον οδήγησε στην ανακάλυψη του σύμπαντος. Ο πρώτος άνθρωπος με τις περιορισμένες παρατηρήσεις στον ήλιο, τη σελήνη και γενικά τα άστρα απέκτησε ορισμένες γνώσεις που δεν μπορούσε να τις πλουτίσει, γιατί δεν είχε τα απαραίτητα όργανα για να κάνει παρατηρήσεις ακρίβειας. Με την ανακάλυψη όμως κατόπτρων και φακών, ο άνθρωπος, κατασκεύασε τα τηλεσκόπια, που δέχονται εκατοντάδες και χιλιάδες φορές περισσότερο φως από ότι το ανθρώπινο γυμνό μάτι. Ακόμα με τα ερτζιανά κύματα οι γνώσεις για το σύμπαν επεκτάθηκαν ακόμα πιο πολύ.

Όμως, αν και η γη είναι ένα μικρό σώμα συγκρινόμενο με τα άστρα, δεν είναι και τόσο μικρή για τον άνθρωπο που συχνά δοκίμασε τη δυσκολία

να προσδιορίσει τη θέση του μα και τη θέση των άλλων αντικειμένων πάνω στη γη.

Η κανονικότητα με την οποία η γη και τα άστρα κινούνται μέσα στο σύμπαν, βοήθησε τον άνθρωπο να χρησιμοποιήσει τα άστρα καθώς και τον ήλιο σαν οδηγό στην πορεία του. Έχει κατασκευάσει όργανα που τον βοηθούν στις παρατηρήσεις του και στον προσδιορισμό με ακρίβεια της θέσης του πάνω στην επιφάνεια της γης.

Η Ενέργεια

Ένας από τους μεγαλύτερους θριάμβους του ανθρώπου έγινε όταν αυτός αναγνώρισε πως μερικές μορφές ενέργειας, που τις θεωρούσε άσχετες μεταξύ τους, είχαν πραγματικά στενό σύνδεσμο. Τις μορφές αυτές της ενέργειας σήμερα τις συγκεντρώνουμε σε ένα γενικό τίτλο

Ακτινοβολία Ενέργεια

Η ακτινοβολία ενέργεια περιλαμβάνει το ορατό φως, δύο μορφές αόρατο φως, το υπέρυθρο και υπεριώδες, τα Ερτζιανά κύματα, τις ακτίνες Χ και τις ακτίνες γ.

Για τον πρώτο άνθρωπο τα μοναδικά είδη ακτινοβολίου ενέργειας ήταν αυτά που προέρχονται από τον ήλιο και τη φωτιά. Για πρώτη φορά το 1873 ο σκωτσέζος Ιάκωβος Μάξουελ πρότεινε μια καινούργια θεωρία για το φως, και όχι μόνο ερμήνευσε τη φύση του μα και προέβλεψε καινούργιες άγνωστες μορφές ενέργειας. Αργότερα το 1887 ο Γερμανός Ερρίκος Χερτζ παρήγαγε και χρησιμοποίησε ένα καινούργιο τύπο ακτινοβολίας που μας είναι γνωστή ως ερτζιανά ή ραδιοφωνικά κύματα. Η συμπεριφορά της ακτι-

ΑΝΤΙΣΤΟΙΧΙΑ ΤΩΝ ΜΟΝΑΔΩΝ ΕΝΕΡΓΕΙΑΣ

	Τζουλ	Θερμίδες/ώρα	Χιλιο-γραμμόμετρα	Βαττ/ώρα	Ίππος/ώρα
Τζουλ	1	0,239	0,102	0.000278	0,000000375
Θερμίδα	4,18	1	0,427	0,00116	0,00000158
Χιλιογραμμόμετρο	9,81	2,34	1	0,0027	0,00000369
Βαττ-ωριαίο	3600	860	368	1	0,00135
Ίππος-ώρας	2650000	633000	27000	736	1

ΑΝΤΙΣΤΟΙΧΙΑ ΤΩΝ ΜΟΝΑΔΩΝ ΙΣΧΥΟΣ

	Βάττ	Θερμίδα/1δ	Χιλιογραμμόμετρο/ 1δ	Ίππος
Βαττ	1	0,239	0,102	0,00136
Θερμίδα κατά 1δ	4,18	1	0,427	0,00567
Χιλιογραμμόμετρο/1δ	9,81	2,34	1	0,133
Ίππος	736	176	75	1

τους.

Οι υπέρυθρες ακτίνες είναι τύπος αόρατης ακτινοβολίας που απορροφάται από τα σώματα πάνω στην οποία πέφτει και τα θερμαίνει γι' αυτό χρησιμοποιούνται πολύ στη βιομηχανία. Επειδή δε έχουν μεγαλύτερο μήκος κύματος από το ορατό φως διαδίδονται ευκολότερα στην ατμόσφαιρα και χρησιμοποιούνται στη φωτογραφία για να πάρουμε καθαρότερες φωτογραφίες από απόσταση.

Οι υπεριώδεις ακτινοβολίες προκαλούν φθορισμό μερικών ουσιών με χαρακτηριστικά χρώματα γι' αυτό χρησιμοποιούνται από μεταλλειολόγους, καθώς για την παραγωγή βιταμίνης D στο σώμα και σε μερικές τροφές.

Οι ακτίνες X που μας είναι γνωστές από την Ιατρική, (όπως και οι ακτίνες γ), χρησιμοποιούνται και στη βιομηχανία αυτοκινήτων για να διαπιστωθεί αν κάποιο τμήμα είναι ελαττωματικό καθώς και σε άλλους τομείς.

Ποιος θα μπορούσε να φανταστεί πως θα μπορούσε να μεταδοθεί με την ακτινοβολία ενέργεια ο ήχος και η έγχρωμη ακόμα εικόνα. Και όμως σήμερα μπορούμε, καθισμένοι αναπαυτικά στη ζεστασιά του σπιτιού μας να παρακολουθούμε τι γίνεται σε κάθε γωνιά του πλανήτη μας με εικόνες που έχουν το φυσικό τους χρώμα.

Στον αγώνα του, ο άνθρωπος για την καλύτερευση της ζωής του δημιούργησε τις απλές μηχανές και τις μηχανές εσωτερικής καύσης. Ο 19ος αιώνας είχε χαρακτηριστεί σαν ο αιώνας του ατμού.

Πύραυλοι-Αστροναυτική

Οι μηχανές, που προαναφέραμε, χρειάζονται για τη λειτουργία τους το οξυγόνο του αέρα, μα το όνειρο του ανθρώπου από την αρχαιότητα ήταν να βγει έξω από το γήινο περίβλημα σε χώρους όπου οι συσκευές, που εν τω μεταξύ είχε ανακαλύψει, τον πληροφορούσαν πως δεν υπάρχει αέρας. Έτσι δημιουργήθηκαν οι πύραυλοι. Οι πύραυλοι είναι μια κινητήρια μηχανή που χαρακτηρίζεται από το γεγονός ότι εκτός από τα καύσιμά της μεταφέρει και το απαραίτητο για καύση υλικό. Ο πύραυλος όσο ψηλότερα ανεβαί-

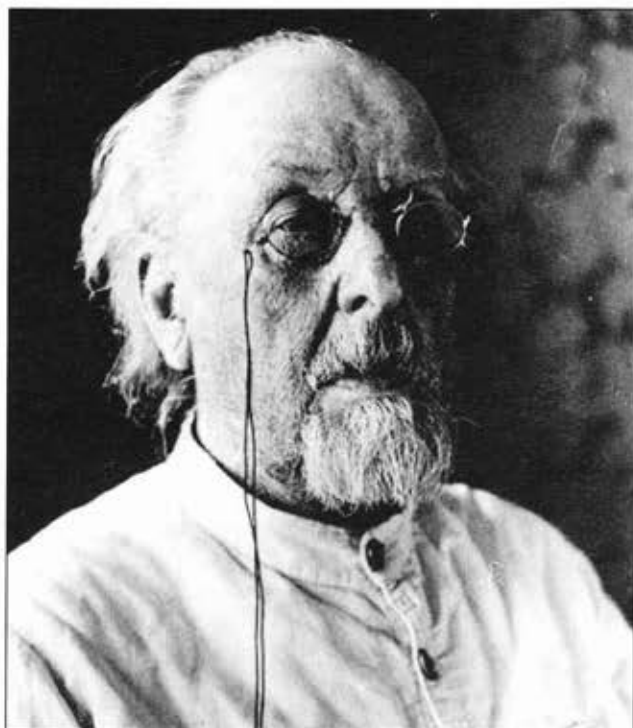

Τζέιμς Κλερκ Μάξγουελ, (1831 - 1879)

νοβολίας σε μερικές περιπτώσεις δείχνει ότι αυτή είναι κύματα ενώ σε άλλες ότι είναι υλικής φύσης. Η διαφορά που υπάρχει ανάμεσα στις μορφές της ακτινοβολίας ενέργειας οφείλεται στη συχνότητά

Κονσταντ Ρέντγκεν (1845 - 1923)

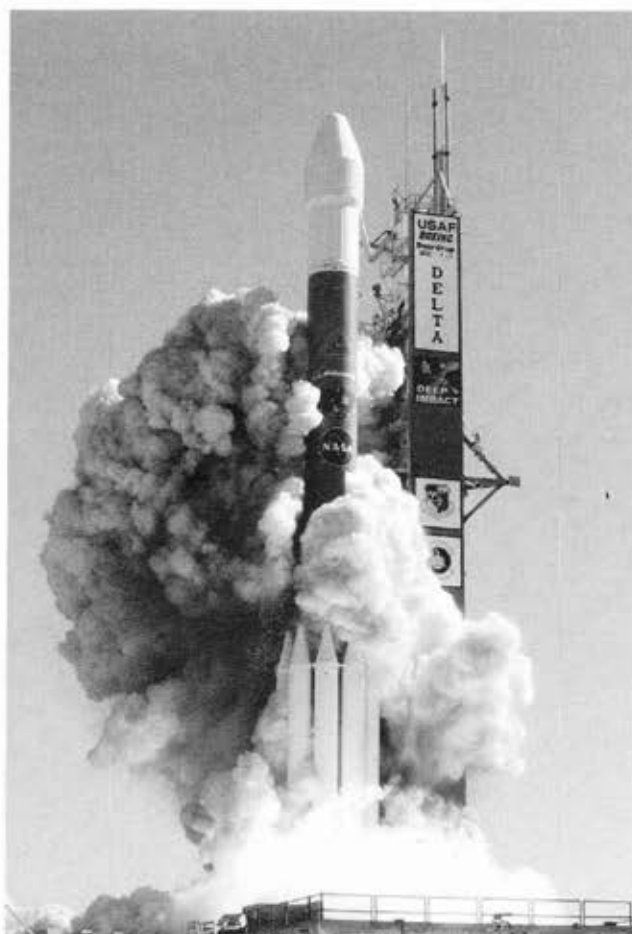
Κωνσταντίν Τσιολκόφσκι,
ο πρωτοπόρος των πυραύλων

νει και σε αραιότερη ατμόσφαιρα, όπου τα καύσιμα εξατμίζονται γρηγορότερα τόσο μικρότερη αντίσταση συναντά με αποτέλεσμα να κινείται με μεγαλύτερη ταχύτητα. Οι πύραυλοι στη μορφή που πήραν σήμερα είναι μια κατάκτηση του ανθρώπου που εμφανίστηκε στον Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο, έχουν όμως και αυτοί, όπως και όλες γενικά οι δημιουργίες του ανθρώπου, τον μακρινό τους πρόγονο. Οι τέχνες, όπως και η φύση, δεν κάνουν άλματα. Προχωρούν εξελικτικά. Πρόγονος των πυραύλων είναι η ταπεινή ρουκέτα- το πυροτέχνημα. Ένα παλιό κινέζικο χειρόγραφο με θαυμάσια εικονογράφηση αναφέρει πως ο Ογντάι, γιος του Τζένκις Χαν, ξεκινώντας από την Βόρεια Κίνα, που είχε κατακτήσει ο πατέρας του, έφτασε το 1232 κάτω από τα τείχη του Πεκίνου όπου τον περίμενε η μεγαλύτερη έκπληξη της ζωής του. Οι αμυνόμενοι Κινέζοι χρησιμοποιούσαν δύο μυστικά όπλα: Το ένα από αυτά περιγράφεται στο χειρόγραφο σαν πραγματικός κεραυνός που δονούσε τα ουράνια, ενώ το άλλο, ακόμα φοβερότερο, ήταν το βέλος της φωτιάς που πετούσε.

Έχει υπολογιστεί πως οι πύραυλοι ξοδεύουν περίπου 5 κιλά καύσιμα κατά τόνο και για χρονι-

κό διάστημα 1 δευτερολέπτου. Γι' αυτό κατασκευάστηκαν πύραυλοι με πολλούς ορόφους που αποσπώνται και πέφτουν ένας ένας μόλις καταναλωθούν τα καύσιμά τους και συμπληρωθεί η αποστολή τους.

Ο πρόδρομος των πυραύλων υπήρξε ο ρώσος μαθηματικός Κων/νος Τσιολκόφσκυ. Ο Τσιολκόφσκυ ήταν, όπως και ο μεγαλόπνευστος μουσικός Μπετόβεν, κουφός. Ο κουφός όμως εκείνος καθηγητής των μαθηματικών ενός επαρχιακού Γυμνασίου άκουγε στα βάθη της ψυχής του τους παλμούς του μέλλοντος. Καρπός των τολμηρών ονείρων του ήταν ένα άρθρο που δημοσίευσε στα 1903 με τίτλο "η εξερεύνηση των κοσμικών χώρων με μηχανές που κινούνται με αντίδραση". Με το άρθρο εκείνο ο Τσιολκόφσκυ αποδείκνυε θεωρητικά πως το σχέδιο των διαπλανητικών ταξιδιών, που ως τότε περιγράφονταν στα μυθιστορήματα, μπορούσε να πραγματοποιηθεί και μάλιστα στο προσεχές μέλλον. Περιέγραφε μάλιστα και μια "αμαξοστοιχία" πυραύλων που αποτελείται εκτός από το καθ' αυτό "όχημα" και από

βοηθητικούς πυραύλους που αποχωρίζονταν ένας ένας, με προορισμό να δώσουν την απαραίτητη ταχύτητα για το διαπλανητικό ταξίδι. Ανέφερε και την κατασκευή τεχνητού δορυφόρου που θα περιστρέφονταν γύρω από την γη με ταχύτητα 8 χιλιομέτρων το δευτερόλεπτο και θα χρησίμευε σαν "αμαξοστάσιο" για τα μελλοντικά ταξίδια στους κοσμικούς χώρους. Στη μικρή πόλη Καλούγκα τη γενέτειρα του Τσιολγκόφσκυ νότια από τη Μόσχα, το ξύλινο σπίτι που έζησε ο πατέρας της αστροναυτικής έχει μετατραπεί σε μουσείο και έχει προστεθεί στους Ναούς της Επιστήμης που δεν έχει πατρίδα.

Από τη στιγμή εκείνη μπορούμε να πούμε πως ότι από αιώνες ήταν λαχτάρα και τελευταία Επιστήμη έγινε κοινή συνείδηση που προσδιορίζεται με δυο ελληνικές λέξεις που έγιναν μια: Η Αστροναυτική ή Αστροπλοία.

Η Αστροναυτική άνοιξε τις πόρτες του διαστήματος. Στις 16 του Ιουλίου του 1969 οι Αμερικανοί Άρμστρογκ, Ολντριν και Κόλινς ύστερα από ταξίδι 239.000 μιλίων (382.400 χιλιομέτρων) οδήγησαν το διαστημόπλοιο του προγράμματος "Απόλλων 11" και στις 10 και 56' ώρα Κανάβεραλ ο Άρμστρογκ με το αριστερό του πόδι "προσεληνόνταν" για να τον ακολουθήσει ύστερα από 20' ο Όλντριν πραγματοποιώντας έτσι το μυθιστορηματικό ταξίδι του Ιουλίου Βερν.

Οι προσπάθειες των επιστημόνων συνεχίζονται. Σήμερα τα μηχανήματα που στέλνει ο άνθρωπος στο διάστημα μαζεύουν πληροφορίες για τον Άρη, την Αφροδίτη και τους άλλους πλανήτες και δεν είναι μακριά η στιγμή που ο άνθρωπος θα τους επισκεφτεί.

Εκατοντάδες δορυφόροι γυρίζουν γύρω από την γη με σκοπό να συγκεντρώνουν πληροφορίες για τις μετεωρολογικές μεταβολές ή για να κατευθύνουν τις ραδιοφωνικές ή τηλεοπτικές εκπομπές σε όλες τις περιοχές της γης.

Ατομική ενέργεια

Με την ανατολή του 20ου αιώνα οι εφημερίδες και τα επιστημονικά περιοδικά δημοσίευαν ασυνήθιστες ιστορίες για τρομακτικά ποσά ενέργειας που βρίσκονται κλεισμένα μέσα στα άτομα.

Οι ανακοινώσεις αυτές βασίζονταν πάνω σε μια θεωρία του Αλβέρτου Αϊνστάιν η οποία διατυπώθηκε το 1905. Ο Αϊνστάιν πίστευε πως όλη η ύλη του σύμπαντος ήταν κάτι όμοιο με συμπυκνωμένη ενέργεια και πως όλη η ενέργεια ήταν κάτι όμοιο με αναλυμένη ύλη. Με άλλα λόγια ύλη και ενέργεια στην πραγματικότητα είναι το ίδιο πράγμα με διαφορετική μορφή. Έδωσε μάλιστα και τον τύπο $E = mc^2$, που εκφράζει την ισοδυναμία μάζας (ύλης) και ενέργειας, όπου E = ενέργεια m = μάζα, c = ταχύτητα φωτός (3.107 χιλιόμετρα το δευτερόλεπτο.). Σύμφωνα με τον τύπο αυτό, αν ένα κιλό ύλης μετατραπεί σε ενέργεια θα παραχθούν 25 δισεκατομμύρια κιλοβατώρια, ενώ είναι γνωστό πως από ένα κιλό κάρβουνο παίρνουμε 8,5 κιλοβατώρια. Η πρώτη ενέργεια είναι γνωστή σαν ατομική (πιο σωστά θάπρεπε να λέμε πυρηνική γιατί όλη η ενέργεια περικλείεται στον πυρήνα του ατόμου), η δεύτερη χημική.

Με την αποδέσμευση της ατομικής ενέργειας είναι δεμένα τα ονόματα πολλών επιστημόνων από πολλές χώρες, που δούλεψαν πολλά χρόνια για τον σκοπό αυτό.

Δυστυχώς η πρώτη εφαρμογή της ατομικής ενέργειας ήταν η "Ατομική Βόμβα". Στις 4 και 30' τοπική ώρα Ειρηνικού, ένα ιπτάμενο υπερφρούριο Μπόιγκ B29 της αμερικανικής αεροπορίας εξαπολύει την πρώτη ατομική βόμβα, που εξαφανίζει την Ιαπωνική πόλη Χιροσίμα, για να ακολουθήσει την τύχη της στις 11 και 1' της 9ης Αυγούστου του ιδίου χρόνου το Ναγκασάκι.

Η ατομική ενέργεια διαφέρει από τις άλλες μορφές ενέργειας γιατί είναι αποτέλεσμα διάσπασης ή σύντηξης ορισμένων στοιχείων. Η απελευθέρωση της ατομικής ενέργειας θα λύσει το ενεργειακό πρόβλημα που ολοένα γίνεται οξύτερο. Από τα στοιχεία που μπορούν εύκολα να διασπαστούν είναι το ουράνιο και μάλιστα μια μορφή του (ισότοπο) το Ουράνιο 235. Κατά τη διάσπαση ενός πυρήνα ουρανίου παράγονται δύο νετρόνια καθ' ένα από αυτά θα διασπάσει ένα πυρήνα ουρανίου που καθένα δίνει δύο νέα νετρόνια κ.ο.κ.. Η αντίδραση αυτή ονομάζεται αλυσιδωτή. Κατά την διάσπαση αυτή ελευθερώ-

Απο το αδρανές απλό άτομο στο ενεργειακό συγκρότημα

νεται ένα τεράστιο ποσό ενέργειας με τη μορφή θερμότητας. Το ρυθμό της διάσπασης τον κρατούμε σε ένα ορισμένο επίπεδο για να εκμεταλλευτούμε τη θερμότητα που παράγεται. Αυτό το καταφέρνουμε με τους πυρηνικούς αντιδραστήρες.

Οι ειρηνικές εφαρμογές της Ατομικής Ενέργειας.

Ένας πυρηνικός αντιδραστήρας αποτελείται:

α) Από το πυρηνικό ας το πούμε καύσιμο π.χ. Ουράνιο 235 ή τεχνητά ισότοπα, Πλουτώνιο 239 και Ουράνιο 238

β) από τον επιβραδυντήρα που σκοπό έχει να κρατά την ταχύτητα των νετρονίων σε ορισμένο επίπεδο για να είναι αποτελεσματικά και

γ) από το ψυκτικό ρευστό που παίρνει την θερμότητα και την μεταφέρει εξωτερικά και

δ) από τις διατάξεις που ελέγχουν τη λειτουργία του αντιδραστήρα.

Κάθε πυρηνική αντίδραση συνοδεύεται και από

ραδιενέργεια που η επίδρασή της στους ζωντανούς οργανισμούς όταν ξεπεράσει ένα όριο είναι καταστρεπτική. Προϊόντα της πυρηνικής αντίδρασης είναι σώματα ραδιενεργά που αναπληρώνουν τα ελάχιστα φυσικά ραδιενεργά που τόσο χρήσιμα είναι σε πολλούς τομείς της ανθρώπινης δραστηριότητας

Έτσι με τη ραδιενέργεια μπορούμε να προσδιορίσουμε το πάχος, την πυκνότητα και την εσωτερική δομή των υλικών ή να προσδιορίσουμε την ηλικία των πετρωμάτων. Με τη ραδιενέργεια μπορούμε να βρούμε την ηλικία αρχαιολογικών ευρημάτων, απολιθωμάτων ακόμα και να προσδιορίσουμε τη γνησιότητα ενός παπύρου. Και ποιος δεν έχει ακουστά για την ευεργετική επίδραση της ραδιενέργειας στους καρκινοπαθείς. Οι ακτίνες γ σταματάν τη ζύμωση και επομένως θα χρησιμοποιούνται για την αποστείρωση και συντήρηση των τροφών όπως το γάλα ή το κρέας που αλλοιώνονται εύκολα. Τα ραδιοϊσότοπα εκπέμπουν ακτινοβολία που προδίνει την παρουσία τους. Με ευπαθή όργανα μπορούμε να παρακολουθούμε την πορεία τους. Έτσι μελετώντας την πορεία του ραδιενεργού άνθρακα μέσα στα φύλλα των φυτών θα λύσουμε το πρόβλημα της φωτοσύνθεσης που θα μας δώσει την δυνατότητα να παρασκευάσουμε φυτικές τροφές.

Η Θεωρία του Μάλθους (σύμφωνα με την θεωρία αυτή ο πληθυσμός της γης αυξάνεται κατά Γεωμετρική πρόοδο 2, 4, 8, 16, 32..., ενώ τα αγαθά για την διατροφή του κατά Αριθμητική 2, 4, 6, 8, 10, 12...), και των απαισιόδοξων οπαδών του φαίνεται πως δεν έχουν πια πέραση, γιατί δεν είχαν υπολογίσει τις δυνατότητες που κρύβει ο επιστήμονας άνθρωπος, αυτός που κατάφερε να πολλαπλασιάσει την παραγωγή αγαθών, αυτός που θα καταφέρει στο πολύ κοντινό μέλλον να αντικαταστήσει τη βασική πηγή ενέργειας, το πετρέλαιο, με μια άλλη ή άλλες μορφές ενέργειας, αυτός που θα μπορέσει να αποκρυπτογραφήσει τα μηνύματα του κοσμικού διαστήματος για να κάνει τη ζωή του ανθρώπου ακόμα πιο άνετη, ακόμα πιο ανθρώπινη

ΟΙ ΑΝΑΓΚΕΣ ΤΩΝ ΠΑΙΔΙΩΝ ΣΤΙΣ ΜΕΤΑ- ΒΑΛΛΟΜΕΝΕΣ ΣΥΝΘΗΚΕΣ ΤΗΣ ΟΙΚΟΓΕ- ΝΕΙΑΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΑΣ ΤΟΥ ΣΗΜΕΡΑ

της Σοφίας Λιγνού Καραγιαννοπούλου
κοινωνικής λειτουργού

Ο Freud είπε ότι το παιδί είναι πατέρας του ενήλικα ανθρώπου. Κάτω από την φαινομενική αυτή παραδοξολογία, περιέγραψε ότι ο τρόπος που ζήσαμε σαν παιδιά, επηρεάζει καθοριστικά τον τρόπο που ζούμε, συμπεριφερόμαστε σαν ενήλικες και αυτό έχει τεράστια σημασία: η κοινωνία του αύριο, δεν εξαρτάται μόνο από τις πολιτικές και κοινωνικές προσπάθειες του σήμερα, αλλά σ' ένα πολύ μεγάλο ποσοστό από τον τρόπο που ανατρέφουμε τα παιδιά μας σήμερα, από τον τρόπο δηλαδή που ικανοποιούμε τις ουσιαστικές τους ανάγκες. Η μελέτη λοιπόν των αναγκών των παιδιών και των σωστότερων τρόπων ικανοποίησής τους έχει θεμελιώδη σημασία τόσο για την δική τους σωματική και ψυχική υγεία κι ευτυχία της κοινωνίας που παραδίδουμε στα παιδιά μας και μέσα στην οποία θα ζήσουμε τα γηρατειά μας, όταν αυτά πια θα έχουν αναλάβει την σκυτάλη της λειτουργίας της.

Μπορούμε να διαιρέσουμε τις βασικές ανάγκες του παιδιού σε τρεις κατηγορίες: τις βιολογικές, τις ψυχικές και τις κοινωνικές ανάγκες.

Αυτονόητο είναι ότι οι κατηγορίες αυτές δεν είναι ανεξάρτητες, αλλά αλληλοπλέκονται και αλληλοεπηρεάζονται απόλυτα. Σώμα, ψυχή και περιβάλλον είναι η αδιαίρετη έκφραση της προσωπικότητας του παιδιού και του ενήλικα.

Οι Βιολογικές ανάγκες είναι γνωστές και αφορούν την σωματική υγεία του παιδιού μέσα από την σωστή διατροφή και περίθαλψη.

Οι ψυχικές και κοινωνικές ανάγκες του παιδιού: Το πρώτο και βασικότερο κοινωνικό περιβάλλον του παιδιού είναι η οικογένεια. **Και ψυχικές ανάγκες** του παιδιού δεν υπάρχουν ανεξάρτητα από την οικογένεια. Αν το παιδί είναι ο πυρήνας, η οικογένεια είναι το πρωτόπλασμα του. Ο μεγάλος Βρετανός παιδίατρος και ψυχαναλυτής Donald Winnicott είπε: "Δεν υπάρχει η έννοια του παιδιού από μόνη της. Υπάρχει το ζεύγος μητέρας-παιδιού". Και αργότερα το σύνολο της οικογένειας. Όπως στην Ιατρική η επικέντρωση στην παθολογοανατομική βλάβη σαν αιτία της αρρώστιας αντικαταστάθηκε από την έννοια της δυσλειτουργίας που προκαλεί την βλάβη, έτσι και στην σημερινή ψυχιατρική η έννοια της ψυχικής πάθησης (σ' ένα παιδί) αντικαταστάθηκε από την έννοια της δυσλειτουργίας ολόκληρου του συστήματος της οικογένειας που προκαλεί διαταραχή σ' ένα από τα μέλη του.

Η ψυχαναλυτική θεωρία μας έδωσε μια εικόνα λεπτομερειακή και κατατοπιστική για τα στάδια της ψυχικής εξέλιξης του παιδιού και τις ανάγκες που είναι εντονότερες σε κάθε στάδιο.

Πρώτος ο Freud περιέγραψε τα στάδια της ψυχικής πορείας του παιδιού και τα διαίρεσε στα γνωστά: στοματικό, πρωκτικό, φαλλικό και γεννησιακό που καλύπτουν τα πρώτα έξι χρόνια της ζωής και έχουν καθοριστική σημασία γι' αυτήν ολοκλήρωση της ψυχικής δομής του ανθρώπου. Στην συνέχεια οι Winnicott και Fairbairn προχώρησαν στην μελέτη της διαπροσωπικής σχέσης του παιδιού προς τη μητέρα και αργότερα

προς τα άλλα πρόσωπα της οικογένειας, ενώ ο J. Bowlby ξεκινώντας από ψυχαναλυτικά αλλά και ηθολογικά και πειραματικά δεδομένα περιέγραψε τον αναπτυσσόμενο δεσμό μητέρα-παιδιού και παιδιού-οικογένειας με την τεράστια σημασία του για την σωματοψυχική υγεία του παιδιού στην κατοπινή ζωή του. Ο E. Erickson μελέτησε περισσότερο την επίδραση, όχι μόνο του οικογενειακού αλλά του γενικότερου κοινωνικού περιβάλλοντος.

Η οικογένεια δεν είναι παρά ένα σύστημα μέσα στο ευρύτερο κοινωνικό σύστημα, το οποίο επηρεάζει με τον ίδιο τρόπο επανατροφοδότησης την οικογένεια που με την σειρά της επηρεάζει την κοινωνία. Η οικολογική αυτή αντίληψη θεωρεί την οικογένεια σαν μια χοάνη, ένα χωνευτήρι, όπου οι αξίες και οι ανάγκες της κοινωνίας μεταβιβάζονται στην οικογένεια, περνούν μέσα από το δικό της φίλτρο, αυτό που ονομάζουμε ιδιοτυπία της κάθε οικογένειας ή οικογενειακή ατμόσφαιρα, και τελικά μεταβιβάζονται στα παιδιά, που θ' αποτελέσουν και θα δημιουργήσουν την ιδιοτυπία της αυριανής κοινωνίας. Εδώ πρέπει να τονίσουμε ότι η οικογενειακή ατμόσφαιρα δημιουργείται από τη σύμπτυξη δυο άλλων οικογενειών με τη δική τους ιδιοτυπία δηλαδή τις δυο οικογένειες καταγωγής, του πατέρα και της μητέρας. Η διαλεχτική αλληλεπίδραση της ατμόσφαιρας των δυο αυτών οικογενειών καθορίζει το ατομικό πρόσωπο της καινούριας οικογένειας, που αναπτύσσει δικούς της τρόπους ικανοποίησης, των αναγκών των συζύγων και των παιδιών που θ' αποκτήσουν.

Γίνεται σαφές λοιπόν ότι η Τρίτη κατηγορία αναγκών του παιδιού, οι κοινωνικές ανάγκες, είναι στενά δεμένη με την οικογένειά του, που αποτελεί το χωνευτήρι των επιδράσεων του κοινωνικού περιβάλλοντος.

Άρα, οι ανάγκες του παιδιού, οι ανάγκες της οικογένειας και οι ανάγκες της κοινωνίας είναι βασικά ταυτόσημες. Οι βιολογικές και ψυχοκοινωνικές ανάγκες του παιδιού και αργότερα του ενηλίκου, δημιουργούν τους ατομικούς και κοινωνικούς πειραματισμούς και αγώνες για την οργάνωση και βελτίωση της κοινωνίας, ώστε η

κοινωνία αυτή να ικανοποιήσει τις ανάγκες αυτές. Μορφές κοινωνικής οργάνωσης που από τη δομή τους προκαλούν διαστρέβλωση της ικανοποίησης των φυσιολογικών αναγκών του παιδιού δημιουργούν μια προβληματισμένη αλλά και προβληματική νέα γενιά που θα δημιουργήσει κοινωνικές αναταραχές για να ικανοποιηθούν οι ανάγκες που δεν ικανοποιήθηκαν στην παιδική ηλικία. Αν π.χ. η κοινωνία είναι έντονα άνιση στην κατανομή των αγαθών, αυτό θα έχει επιπτώσεις στον τρόπο που ικανοποιήθηκαν οι ανάγκες αυτές στην παιδική ηλικία. Τα παιδιά που συνήθισαν στα πλούσια αγαθά θα θελήσουν να διατηρήσουν την προνομαχική ταξική αυτή μεταχείριση, ενώ τα παιδιά που στερήθηκαν τα αγαθά αυτά θα θελήσουν να τ' αποκτήσουν αλλάζοντας με πολιτικούς και κοινωνικούς αγώνες τη δομή της κοινωνίας. Αυτή η απλουστευμένη διατύπωση γίνεται ακόμα πιο περίπλοκη, αν λάβουμε υπ' όψη ότι τα αγαθά δεν είναι μόνο οικονομικά αλλά και ψυχικά κι ότι ένα παιδί που δεν ικανοποιήθηκε στις ψυχικές του ανάγκες, τόσο στις συνειδητές όσο και στις ασυνειδητές, θα προσπαθήσει όταν μπορέσει να τις ικανοποιήσει με διαστρεβλημένο τρόπο, με άλλες μορφές ικανοποίησης, όπως η συσσώρευση καταναλωτικών αγαθών, πλούτου ανεξέλεγκτη δύναμη εξουσίας πάνω στον συνάνθρωπό του, κ.ά.

Οι ανάγκες του παιδιού λοιπόν σε τελική αναγωγική ανάλυση δεν είναι παρά οι ανάγκες της κοινωνίας και οι ανάγκες της κοινωνίας δεν είναι - ούτε πρέπει να είναι - τίποτε άλλο από την ικανοποίηση των ουσιαστικών αναγκών του παιδιού.

ΟΙ ΜΕΤΑΒΟΛΕΣ ΤΩΝ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΣΥΝΘΗΚΩΝ

Απ' όσα γνωρίζουμε μέχρι σήμερα, ο άνθρωπος πάντα χρειάζεται τροφή, ασφάλεια, σεξουαλική ικανοποίηση, διαπροσωπικές σχέσεις και μια θέση στην κοινωνία που τον περιβάλλει. Κάθε κοινωνία όμως και κάθε ιστορική εποχή ικανοποιεί με διαφορετικό τρόπο τις ανάγκες αυτές. Συχνά οι αλλαγές των κοινωνικών συνθηκών

δημιουργούν μεταβολές στον τρόπο ικανοποίησης ή συχνά δημιουργούν καινούριες ανάγκες που πρέπει να αντιμετωπισθούν. Καινούργιες κοινωνικές ανάγκες δημιουργούν καινούργιες υποχρεώσεις στα παιδιά, ανάγκες π.χ. για διαφορετική εκπαίδευση. Μια πολεμική κοινωνία, μια αγροτική κοινωνία ή μια τεχνολογική κοινωνία, έχουν διαφορετικές απαιτήσεις από τα παιδιά και ικανοποιούν ορισμένες ανάγκες, ενώ καταπιέζουν άλλες.

Θα αναφέρουμε μερικές από τις βασικές αλλαγές στην κοινωνία του σήμερα και θα περιγράψουμε περιληπτικά τις θετικές και αρνητικές επιπτώσεις τους στον τρόπο ικανοποίησης των αναγκών του παιδιού στα πρώτα στάδια της ψυχικής του ανάπτυξης. Αυτές οι επιπτώσεις και ο τρόπος που τις αντιμετωπίζουμε ή θα τις αντιμετωπίσουμε, θα επιδράσουν καθοριστικά στη διαμόρφωση της αυριανής κοινωνίας.

Οι μεταβολές των κοινωνικών συνθηκών που έχουν λάβει χώρα στην διάρκεια του αιώνα μας, οι περισσότερες τα τελευταία χρόνια τις ζήσαμε και τις ζούμε όλοι μας και όλοι γνωρίζουμε την επίδρασή τους στη ζωή μας. Εδώ θα υπογραμμίσουμε τις ειδικότερες επιπτώσεις που αφορούν την ικανοποίηση των αναγκών των παιδιών στα κρίσιμα χρόνια της ζωής τους και στην εφηβεία και που αφορούν έμμεσα την οικογένεια:

Στον πρώτο και κρίσιμότερο χρόνο της ζωής αναπτύσσεται η βασική εμπιστοσύνη του βρέφους προς τον κόσμο κι από εκεί πηγάζει η αισιόδοξη ή απαισιόδοξη στάση μας απέναντι στη ζωή. Φορέας και δημιουργός της εμπιστοσύνης αυτής είναι βασικά η μητέρα και αργότερα ολόκληρη η οικογένεια. Βασικές ανάγκες του βρέφους, η τροφή, ο ύπνος και το αίσθημα ασφάλειας που ικανοποιούνται με τον ίδιο τρόπο και από το ίδιο πρόσωπο. Έτσι το βρέφος μαθαίνει να έχει εμπιστοσύνη στο περιβάλλον του και να αντιμετωπίζει χωρίς μεγάλο φόβο κι ανασφάλεια τις διάφορες "απειλές". Δημιουργείται δηλαδή ο πυρήνας της προσωπικότητάς του.

Στο δεύτερο χρόνο το παιδί έχει ωριμάσει αρκετά και αρχίζει τους πρώτους πειραματισμούς για να

επιβεβαιώσει την αρχόμενη ανεξαρτησία του. Τα μέσα που έχει στη διάθεσή του είναι οι σφιγκτήρες του και αρχίζει να τους δοκιμάζει. Τότε αρχίζει και η κοινωνικοποίηση του παιδιού μέσω της μητέρας η οποία το εκπαιδεύει σε κανόνες που πρέπει να γνωρίζει μέσα σε ορισμένο τόπο και χρόνο. Είναι η πρώτη επέμβαση της κοινωνίας στη ζωή του παιδιού και αποτελεί τη βάση για να μάθει ότι έχει δικαιώματα και υποχρεώσεις που συχνά αντιβαίνουν στην απόλαυσή του.

Στον τρίτο χρόνο το παιδί είναι ακόμα πιο ώριμο και παύει να είναι παθητικός ή διαμαρτυρόμενος δέκτης της συμπεριφοράς και απαιτήσεων των γονιών. Αντίθετα γίνεται ενεργητικό, αρχίζει να παίρνει πρωτοβουλίες και να δημιουργεί τις δικές του σχέσεις με το περιβάλλον. Αυτό συνδυάζεται με την επίταση της σεξουαλικότητάς του και την επικέντρωσή της στα γεννητικά του όργανα.

Στην περίοδο αυτή μπαίνει και το οιδιπόδειο σύμπλεγμα. Από τον σωστό ή όχι τρόπο που θα επιλύσει τα προβλήματα αυτά θα εξαρτηθεί κατά μεγάλο μέρος η ζωή του αργότερα δηλαδή οι σχέσεις του με το άλλο φύλο, η απόλαυση της σεξουαλικότητας, η δημιουργία μιας ικανοποιητικής συζυγικής και οικογενειακής σχέσης και σε μεγάλο ποσοστό η δημιουργικότητά του.

Οι τρεις αυτές βασικές ανάγκες του παιδιού δηλαδή η εμπιστοσύνη στο περιβάλλον, η αυτονομία και η διαμόρφωση της σεξουαλικής ταυτότητας καθορίζουν κατά ένα μεγάλο ποσοστό την διαμόρφωση τόσο της παιδικής όσο και της ενήλικης προσωπικότητάς του.

ΑΛΛΑΓΕΣ ΠΟΥ ΑΦΟΡΟΥΝ ΑΜΕΣΑ ΤΗΝ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ

1. Η απελευθέρωση της γυναίκας
2. Η σεξουαλική απελευθέρωση
3. Η δημοκρατικοποίηση της οικογένειας και η αύξηση των δικαιωμάτων του παιδιού.
4. Η επίδραση στην οικογένεια των νέων επιστημονικών γνώσεων και θεωριών (η επίδραση δηλαδή της μοντέρνας παιδιατρικής, ψυχολογίας,

ψυχιατρικής και λοιπών σχετικών επιστημών στον τρόπο ανατροφής και εκπαίδευσης του παιδιού).

5. Η διάλυση της εκτεταμένης οικογένειας και ο περιορισμός της στην πυρηνική οικογένεια.

6. Η δημιουργία μιας καινούριας εφηβικής κουλτούρας, χωρίς άμεση σύνδεση με την παιδική ή την ενήλικη κουλτούρα.

7. Η ταχύτατη τεχνολογική ανάπτυξη

8. Ο αυξανόμενος καταναλωτισμός

9. Η μαζική πληροφόρηση και επικοινωνία, ιδίως μέσα από την τηλεόραση

10. Τα οικολογικά προβλήματα (αστικοποίηση, απανθρωπισμός των πόλεων, υπερπληθυσμός, ρύπανση και καταστροφή του περιβάλλοντος)

11. Η απειλή και ο φόβος μιας πυρηνικής καταστροφής.

ΑΛΛΑΓΕΣ ΠΟΥ ΑΦΟΡΟΥΝ ΑΜΕΣΑ ΤΗΝ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ

1. Η απελευθέρωση της γυναίκας

Η γυναίκα είναι και γίνεται όλο και περισσότερο ελεύθερη, εργάζεται, αυτοπραγματώνεται.

Γίνεται πιο αυτόνομη προσωπικότητα, πιο ισότιμη σύντροφος για τον άνδρα, συνεισφέρει στην οικονομία του σπιτιού, δεν προσκολλάται με παρασιτικό και συναισθηματικά αρρωστημένο τρόπο στα παιδιά της. Είναι πιο ώριμη και αντικειμενική, γίνεται συναισθηματικά ανεξάρτητη και τελικά καλύτερη μητέρα για το παιδί της.

2. Η σεξουαλική απελευθέρωση

Άρχισε μετά τις πρώτες επιδράσεις της ψυχανάλωσης και γενικεύτηκε μετά το 1960 στις περισσότερες Δυτικές χώρες και στην χώρα μας.

Εισήγαγε μια καινούρια πνοή ελευθερίας στις σχέσεις γονιών και παιδιών γύρω από το τεράστιο αυτό θέμα και ελάττωσε σε κάποιο βαθμό

τον πουριτανισμό και την υποκρισία της ελληνικής οικογένειας γύρω από την σεξουαλικότητα. Άρχισε να γίνεται γνωστό και σχετικά παραδεκτό και κυρίως στα αστικά κέντρα, ότι τα παιδιά έχουν την δική τους σεξουαλικότητα, η οποία πρέπει να καθοδηγείται και όχι να καταπιέζεται υποκριτικά και συχνά βάνανσα με αποτέλεσμα την πρόκληση ψυχικών τραυμάτων και απωθήσεων, με ανυπολόγιστες συνέπειες για την σωστή διαμόρφωση της προσωπικότητας.

Όμως η έλλειψη σωστής μαζικής διαφώτισης και καθοδήγησης των γονιών από ειδικούς και συχνά η λαθεμένη κοινωνική αντίληψη ότι σεξουαλική ελευθερία σημαίνει ελευθεριότητα και άρση κάθε ελέγχου στη ερωτική επιθυμία, έχει δημιουργήσει αρκετά προβλήματα. Η πρόωγη έναρξη σεξουαλικών σχέσεων, ήδη από τα 13-14 χρόνια ή και νωρίτερα, η αδιάκριτη σεξουαλική πολυμιξία στην εφηβεία, οι ανεπιθύμητες κυήσεις που οδηγούν στην έκτρωση και η αύξηση των σεξουαλικά μεταδιδόμενων ασθενειών, είναι μερικά από τα προβλήματα που αρχίζουν να προβληματίζουν. Ο διαχωρισμός επίσης της σεξουαλικής πράξης από την γενικότερη ερωτική και συναισθηματική σχέση δημιουργεί προβλήματα σε πολλούς νέους, που δεν είναι ώριμα ψυχικά για να τ' αντιμετωπίσουν.

Τα διπλά στάνταρς των γονιών, πάνω στο ίδιο θέμα περιπλέκουν ακόμη περισσότερο το πρόβλημα. Σωστότερη διαφώτιση των γονιών και παιδιών από πραγματικούς ειδικούς, θα βοηθήσει να ξεκαθαριστούν οι συγκεχυμένες απόψεις και τάσεις γύρω από το θέμα αυτό.

3. Η δημοκρατικοποίηση της οικογένειας και η αύξηση των δικαιωμάτων του παιδιού

Η πατριαρχική αυταρχική οικογένεια, τόσο γνώριμη σε όλους μας στη χώρα μας, υποχωρεί συνεχώς. Απελευθέρωση κερδίζει, όχι μόνο η γυναίκα, αλλά και τα παιδιά. Ποτέ στην ιστορία της ανθρωπότητας τα παιδιά δεν είχαν τόσα δικαιώματα, τόσο από νομική όσο και από κοινωνική και οικογενειακή άποψη. Ο γονιός δεν μπορεί σήμερα να αποφασίζει ανεξέλεγκτα για την τύχη τους. Η παιδική εργασία, ή μάλλον δουλεία, καταργήθηκε. Βάνανσα μέσα, όπως ο ξυλοδαρ-

μός που φτάνει σε βαθμό κακοποίησης είναι πια παράνομος. Όταν ο γονιός υπερβαίνει τα όρια η Πολιτεία επεμβαίνει και αναλαμβάνει την κηδεμονία. Όλα αυτά είναι θετικά στοιχεία τεράστιας σπουδαιότητας για τον άνθρωπο.

Υπάρχουν όμως αρνητικά στοιχεία, ιδιαίτερα στην μεταβατική αυτή περίοδο. Μαζί με την αυταρχικότητα, άρχισε να εκλείπει και η σταθερότητα της οικογένειας και η προσαρμογή στις απαραίτητες κοινωνικά μορφές εξουσίας. Οι γονείς δεν ξέρουν πια πόσο και πότε να επέμβουν και να επιβάλουν την δική τους θέληση στα παιδιά. Ο αυταρχισμός αντικαθιστάται συχνά από μια μορφή αναρχίας στην οικογένεια, με προεκτάσεις άμεσες στην σχολική εκπαίδευση και την κοινωνική ζωή, ιδιαίτερα στην εφηβική ηλικία. Η ελευθερία συγχέεται με την ασυδοσία. Πολλοί γονείς καλύπτουν την αμηχανία τους γύρω από το θέμα ή συχνά την αδιαφορία τους για τα παιδιά τους με μια υπερβολική χορήγηση ελευθερίας, σε μια ηλικία που το παιδί και ο έφηβος χρειάζεται καθοδήγηση και όρια, τόσο στην σεξουαλικότητα όσο και στην επιθετικότητά του, τις οποίες δεν μπορεί ακόμη να χαλιναγωγήσει μόνος του. Τα παιδιά χρειάζονται δημοκρατικά, αλλά ξεκάθαρα όρια για το τι είναι επιτρεπτό, άσχετα αν πάντα θέλουν να υπερβούν τα όρια αυτά. Αλλιώς τους δημιουργείται σύγχυση και ανασφάλεια κι οδηγούνται τότε συχνά σε περιθωριακές ομάδες που τους δίνουν μια αίσθηση ταυτότητας και μια αίσθηση ότι ανήκουν σε μια ομάδα με τους δικούς της κανόνες.

4. Η επίδραση στην οικογένεια των νέων επισημονικών γνώσεων και θεωριών

Η επίδραση αυτή γίνεται ολοένα βαθύτερη και απόλυτα θετική. Οι γονείς διαφωτίζονται περισσότερο και πολύ πιο σωστά για την ανατροφή των παιδιών τους τόσο στη σωματική όσο και στην ψυχική σφαίρα. Στη χώρα μας έγιναν σημαντικότερες επιτεύξεις στον τομέα της σωματικής υγείας ενώ μόλις τα τελευταία χρόνια άρχισε μια κάποια ανεπαρκέστατη προσπάθεια για την ψυχική υγεία του παιδιού και της οικογένειας. Εδώ αξίζει να σημειώσουμε τον κίνδυνο της σύγχυσης που προέρχεται από τους μη ειδικούς που ενίοτε

είναι καλοί επιστήμονες σε άλλους τομείς και όμως θεωρούν δικαίωμά τους να αναφέρονται με απολυτότητα σε θέματα που απαιτούν μια βαθιά γνώση και πολύχρονη εμπειρία σε θέματα παιδιού και οικογένειας. Οι εφημερίδες και τα “περιοδικά” και διάφορες τηλεοπτικές εκπομπές βρεθούν τα τελευταία χρόνια από σωστές και άστοχες απόψεις διαφόρων “ειδικών” ή μη, όλες διατυπωμένες με φαινομενική εγκυρότητα, που καλλιεργούν σύγχυση.

5. Η διάλυση της εκτεταμένης οικογένειας και ο περιορισμός της στην πυρηνική οικογένεια

Αυτό δημιούργησε μια καλύτερη και πιο ώριμη συζυγική σχέση. Έπαψε η έντονη εξάρτηση από τους γονείς και οι επεμβάσεις. Το ζευγάρι άρχισε να πλησιάζει ο ένας τον άλλο σαν ενήλικοι, συναισθηματικά και ερωτικά, ενώ στην εκτεταμένη οικογένεια συχνά η συναισθηματική επένδυση παρέμενε στους γονείς. Έχει όμως και πολλά αρνητικά στοιχεία. Άρχισε να εκλείπει το κλίμα ενός ευρύτερου υποστηρικτικού δικτύου, όπως οι συγγενείς. Τα παιδιά δεν έχουν την δυνατότητα της καθημερινής επαφής με παππού και γιαγιά. Η μοναξιά των συζύγων, όταν η σχέση δεν είναι καλή γίνεται μεγαλύτερη. Το διαζύγιο έγινε ευκολότερο στην πυρηνική οικογένεια. Αυτό όμως είναι από την άλλη και καλό. Δεν μέναν πλέον σε μια σχέση ψυχολογικά εξοικωτική που είναι εξίσου ζημιογόνα για όλους. Η ευκολία του διαζυγίου θεσπίστηκε, ενώ η ωριμότητα και η σωστή πληροφόρηση για τα συνειδητά ή όχι προβλήματα του γάμου είναι σε χαμηλό επίπεδο, με συνέπεια την επανάληψη δυο ή και περισσότερων κακών γάμων. Εδώ αξίζει να σημειώσουμε την δημιουργία ειδικών Οικογενειακών Δικαστηρίων για την σωστότερη αντιμετώπιση των προβλημάτων αυτών.

6. Η απομάκρυνση του εφήβου από την οικογένεια

Τέλος μια σημαντική αλλαγή που ήρθε τα τελευταία χρόνια στη χώρα μας από έξω είναι η πρόωγη σχεδόν απομάκρυνση του εφήβου από την οικογένεια και η δημιουργία μιας ιδιαίτερης εφηβικής κουλτούρας. Σαν θετικό στοιχείο δημιούργησε την ανεξαρτητοποίηση των νέων από την

επιρροή και συχνά τις “δαγκάνες” της εξάρτησης των γονιών. Έφερε όμως ήδη και τα πρώτα αρνητικά στοιχεία: πρόωρη σεξουαλική δραστηριοποίηση, νεανική παραβατικότητα και εγκληματικότητα, ανεπιθύμητες εγκυμοσύνες και εκτρώσεις, τον συχνά κενό κόσμο της καφετέριας και ντίσκο, τον εκκωφαντικό θόρυβο της κακής μοντέρνας μουσικής, την αποκοπή τους από την οικογένεια και το σχολείο καθώς και το ευρύτερο κοινωνικό περιβάλλον.

Δημιούργησε μια ελαφρύτητα στις σχέσεις, έναν απελπισμένο μηδενισμό, μια μοναξιά με αποτέλεσμα την κατακόρυφη άνοδο στις απόπειρες αυτοκτονιών τα τελευταία χρόνια στη χώρα μας.

Πως εξηγούνται όλα αυτά;

Θα αναφερθούμε σ' ένα από τα προβλήματα της πολύπλοκης ψυχολογίας των εφήβων: την αντιμετώπιση του θανάτου.

Για πρώτη φορά ο έφηβος αισθάνεται έντονα το μεταφυσικό ρίγος της βεβαιότητας του θανάτου. Σπάνια μιλά γι' αυτό σε κάποιον. Αισθάνεται την μοναξιά και πασχίζει να βρει ένα νόημα στη ζωή του. Γίνεται η αναζήτηση ενός κόσμου όμορφου, ηθικού, αγγελικά πλασμένου όπως έγραψε ο Σολωμός. Ο ρομαντικός και ιδεαλιστικός αυτός κόσμος του εφήβου έγινε ιδιαίτερα στην εποχή μας ευκαιρία για εμπορευματοποίηση και στρατολόγηση. Του προσφέρεται μια κοινωνία που κάθε άλλο παρά όμορφη, ηθική και αγγελικά πλασμένη είναι. Αισθάνεται προδομένος. Εμείς οι ενήλικοι, οι γονείς, που περάσαμε την ίδια εμπειρία και αναγκαστήκαμε να προσγειωθούμε, χάνοντας στη διαδικασία το πιο ανθρώπινο, το πιο πολύτιμο κομμάτι του εαυτού μας, του προσφέρουμε τον ίδιο συμβιβασμό. Γι' αυτό και ο έφηβος απορρίπτει τους γονείς, το σχολείο, την κοινωνία. Θέλει κάτι άλλο. Η εφηβεία είναι η μόνη εποχή που οι περισσότεροι άνθρωποι είναι τίμιοι με τον εαυτό τους, τις ιδέες τους, τα συναισθήματά τους. Έτσι σιγά-σιγά οι περισσότεροι έφηβοι συμβιβάζονται σαν κι εμάς και ενσωματώνονται στην κοινωνία των λογικών, προσγειωμένων, συμβιβασμένων και κάπου βαθιά, πληγωμένων ανθρώπων. Και αντί για το όμορφο κόσμο αρχίζουν κι αυτοί να

συσσωρεύουν και να καταναλίσκουν αυτά που προσφέρει η τεχνολογική, καταναλωτική κοινωνία μας: φαγητό, ηλεκτρονικές συσκευές, παιχνίδια, εύκολο σεξ και χρήμα που θα αγοράσουν όλα.

Όχι μόνο δεν υπάρχει ο αγγελικός κόσμος, αλλά ο θάνατος, ο φόβος μας πυρηνικής καταστροφής κάνει λιγότερο ελκυστικό, λιγότερο πιθανό αυτό το όραμα. Σήμερα υπάρχει η τηλεόραση, η μαζική άμεση, ζωντανή, έγχρωμη που προσφέρει έναν καταιγισμό πληροφόρησης και κυρίως ζωντανών εικόνων της καταστροφής και του θανάτου, από τα αστυνομικά films, μέχρι την πραγματική φρίκη του πολέμου, του θανάτου μπρος στα μάτια μας, πράγματα που ζήσαμε.

Αυτοί λοιπόν είναι οι λόγοι των διαταραχών της συμπεριφοράς τους, μια αδιαφορία και πλήξη για τη ζωή, μια αδυναμία εμπλοκής στις κοινωνικές σχέσεις και έλλειψη ουσιαστικών διαπροσωπικών σχέσεων.

Ενώ ο άνθρωπος του αιώνα μας είναι πολιτικοποιημένος όσο ποτέ, πληροφορημένος όσο ποτέ, ταξιδικμένος όσο ποτέ, ζει στην πιο μαζική κοινωνία που υπήρξε ποτέ. Κάπου έχει χάσει τον εαυτό του και αισθάνεται μόνος. Και αυτό γιατί η τεχνολογική ανάπτυξη δεν συμβάδισε με την ψυχική.

Τι ωφελήσετε ο άνθρωπος αν κερδίσει τον κόσμο και απολέσει την ψυχήν αυτού; Είτε ο Χριστός.

Δεν αναφέρομαι βέβαια καθόλου ενάντια στην τεχνολογική ανάπτυξη. Κανείς δεν θα ήθελε τον τρόπο ζωής που υπάρχει στις υπανάπτυκτες χώρες. Αλλά “ουδέν καλόν αμιγές κακού”. Γι' αυτό θα επαναλάβω όσο κι αν είναι σχετικά ουτοπική η προτροπή, ότι ο άνθρωπος πρέπει να συνειδητοποιήσει τις εσωτερικές ψυχικές λειτουργίες για να μπορέσει να γίνει πιο λογικός και να ελέγχει την επιθετικότητα που υπάρχει μέσα του και στην κοινωνία που δημιούργησε. Αλλιώς μας περιμένει η καταστροφή ή μια αυταρχική, αυτοματοποιημένη, ανελεύθερη, μηχανική κοινωνία.

Μην ξεχνάμε ότι η κοινωνία αυτή, “Ο Θαυμάσιος Καινούργιος Κόσμος” του Huxley και του

“Αγροκτήματος των ζώων” του George Orwell, έχει ημερομηνία έναρξης το “1984”.

Παρενθετικά μερικές προτάσεις για μέτρα που πρέπει να λάβει η πολιτεία:

1. Καλύτερη διαφώτιση του κοινού με την παραπέρα οργάνωση των Σχολών Γονέων, Ιατροπαιδαγωγικών Κέντρων και άλλων συναφών οργανώσεων.

2. Η δημιουργία εύληπτων ενδιαφερόντων και επιστημονικά τεκμηριωμένων προγραμμάτων στην τηλεόραση με συνεργασία σωστά καταρτισμένων ειδικών. Τα προγράμματα αυτά θα αφορούν όλο τον κύκλο της ζωής του ανθρώπου με ανάλυση της σημαντικής και ψυχοκοινωνικής εξέλιξης, του γάμου, των ψυχικών δυσκολιών και των πιο έντονων ψυχικών διαταραχών.

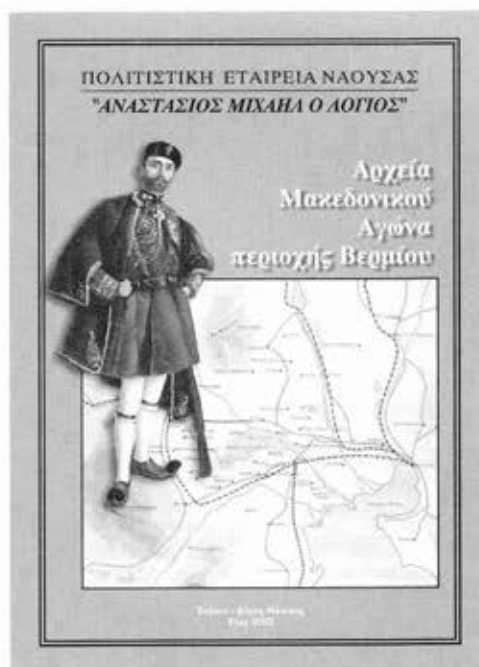
3. Εισαγωγή στο Σχολείο, από την αρχή του Δημοτικού μέχρι το τέλος του Λυκείου ενός παρόμοιου σχετικού μαθήματος (θα μπορούσε να ονομαστεί π.χ. “Ο άνθρωπος και η ζωή του”. Δεν αναφερόμαστε εδώ ότι στη χώρα μας το σχολείο είναι σε μεγάλο βαθμό καταπιεστικό φορτωμένο γνώσεις που δεν προσφέρουν τίποτε το ουσιαστικό στα παιδιά. Ούτε καν τα προετοιμάζει σωστά για μια επαγγελματική σταδιοδρομία, που είναι και η δικαιολογία γιατί είναι έτσι.

4. Δημιουργία ειδικού δικαστηρίου με ειδικά μετεκπαιδευμένους δικαστές, που να ρυθμίζει και να εκδικάζει ότι αφορά το παιδί και την οικογένεια.

5. Ειδικά μέτρα : Όλο το σύστημα ειδικών υπηρεσιών για το παιδί και την οικογένεια (π.χ. Κέντρα Ψυχικής Υγείας, Παιδοψυχιατρικές Υπηρεσίες, κλπ.).

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. Freud : “Εισαγωγή στην Ψυχανάλυση”
2. Donald Winnicott : “Το παιδί, η οικογένεια και ο εξωτερικός κόσμος”
“Οι διεργασίες ωρίμανσης και το διευκολυντικό περιβάλλον”
“Συζητήσεις με γονείς”
3. Erikson E. : (1990) “Η παιδική ηλικία και η κοινωνία”
4. Bowlby J. : (1995)

"...Η βαριά παρακαταθήκη που μας κληροδότησαν όλοι εκείνοι που αγωνίστηκαν για την εκπλήρωση των μεγάλων ιδανικών της ελευθερίας και της ανεξαρτησίας επιτάσσει τη διεκδίκηση από μέρους μας της δικαίωσης της ιστορικής μνήμης του έθνους μας. Και αυτή την ανάγκη έρχεται να καλύψει το συγκεκριμένο βιβλίο..."

Κώστας Φωτιάδης
Καθηγητής της Ιστορίας
του Νεώτερου Ελληνισμού

ΔΙΑΘΕΣΗ ΤΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ:

-Πολιτιστική Εταιρεία Νάουσας
-Σαμαρά Λευκή τηλ. 2332022575

Πολυπολιτισμική Εκπαίδευση στις σύγχρονες κοινωνίες

του Κων/νου Αν. Λαπαβίτσα
Δασκάλου

Τα τελευταία χρόνια παρατηρείται σε όλο τον κόσμο μια σημαντική αύξηση των μεταναστευτικών ρευμάτων, η οποία συνδέεται με τον παγκοσμιοποιημένο χαρακτήρα των θεσμών του ελέγχου στα μέσα παραγωγής, την ανισομερή ανάπτυξη και τις άλληλοεξαρτώμενες συναλλαγές μεταξύ των κρατών.

Η πολυπολιτισμικότητα της ελληνικής κοινωνίας, ως αποτέλεσμα της συμβίωσης του γηγενούς πληθυσμού με τις κοινότητες των μουσουλμάνων, των τσιγγάνων, των παλιννοστούντων ομογενών και των προσφύγων, διευρύνεται τελευταία από τη συνεχή έλευση μεταναστών, η οποία αυξάνει με γρήγορους ρυθμούς τη γλωσσική και θρησκευτική ανομοιογένεια της χώρας μας, δημιουργώντας παράλληλα νέους κοινωνικοπολιτικούς προβληματισμούς.

Κατά τους Hurh και Kim (1984), η προσαρμογή των μεταναστών είναι η διαδικασία κατά την οποία οι μετανάστες τροποποιούν τις στάσεις τους και τη συμπεριφορά τους για να βελτιώσουν

τις συνθήκες ζωής τους, σύμφωνα με τις συνθήκες στο νέο περιβάλλον. Ο Taft (1973 και 1984), ορίζει ως προσαρμογή τις αλλαγές που γίνονται από το μετανάστη με σκοπό να εναρμονιστεί στο νέο περιβάλλον. Ο Adler (1976) υποστηρίζει ότι η προσαρμογή σε ένα περιβάλλον αποτελεί εμπειρία, η οποία οδηγεί το άτομο σε μεγαλύτερη αυτογνωσία και ωρίμανση.

Η Πολυπολιτισμική Εκπαίδευση (Multicultural Education), πρωτοεμφανίστηκε στην Αμερική κατά τη δεκαετία του 1960 ως απάντηση στις κινητοποιήσεις και τα αιτήματα των εθνικών μειονοτικών ομάδων και κυρίως των Αφροαμερικανών για πολιτικά δικαιώματα και κατάργηση των διακρίσεων στην εκπαίδευση, την εργασία και την αντιπροσώπευση και συμμετοχή τους στις κοινωνικές δομές (Banks 1989). Σύμφωνα με τον Banks (1988 και 1989), ως στόχοι της πολυπολιτισμικής Εκπαίδευσης αναφέρονται οι εξής: 1) Όλοι οι μαθητές να απολαμβάνουν ίσες ευκαιρίες στην εκπαίδευση. 2) Καλλιέργεια στάσεων απέναντι σε άτομα με διαφορετική εθνική, πολι-

τισμική, φυλετική και θρησκευτική προέλευση. 3) Η ενίσχυση του αυτοσυναισθήματος και της εμπιστοσύνης των μαθητών στις ικανότητές τους να συμμετέχουν σε όλους τους τομείς της καθημερινής ζωής. 4) Η ανάπτυξη στους μαθητές από την οπτική διαφόρων πολιτισμών και όχι του κυρίαρχου πολιτισμού. Με αυτούς τους στόχους συμφωνεί η συντριπτική πλειοψηφία της Πολυπολιτισμικής Εκπαίδευσης, που πέτυχαν στην πράξη σε ικανοποιητικό βαθμό.

Η Ευρωπαϊκή Ένωση ασχολείται ήδη με τα προβλήματα των μεταναστών και των μετακινούμενων πληθυσμών από το 1968. Σύμφωνα με το άρθρο 12 του κανονισμού 1612/68 (19-10-1968), προβλέπεται ότι τα παιδιά ενός πολίτη που ανήκει σε χώρα της Ευρωπαϊκής Ένωσης και εργάζεται σε άλλη χώρα της Ε.Ε. (τότε ονομαζόταν Ευρωπαϊκή Κοινότητα) εισάγονται στα ίδια εκπαιδευτικά ιδρύματα με τους ίδιους όρους που ισχύουν για τους υπηκόους του κράτους αυτού. Για το λόγο αυτό, προτείνεται: Η μητρική γλώσσα καθώς και η κουλτούρα των παιδιών των μεταναστών να συμπεριλαμβάνονται στο επίσημο σχολικό πρόγραμμα, η βελτίωση των παιδαγωγικών μεθόδων και του διδακτικού υλικού για τη διδασκαλία των παιδιών των μεταναστών, η αύξηση του αριθμού των τάξεων υποδοχής για τη φοίτηση κυρίως των παιδιών των μεταναστών ηλικίας 6 έως 12 ετών. Για τη διδασκαλία της μητρικής γλώσσας των παιδιών των μεταναστών ειδικότερα, προτείνεται η πρόσληψη εκπαιδευτικών από τις μειονότητες. Τέλος απαραίτητη είναι η δημιουργία για τη διαπολιτισμική προσέγγιση στην εκπαίδευση.

Το πρόγραμμα Socrates (1977) και το πρόγραμμα Comenius της δεύτερης δράσης, προωθούν τη διαπολιτισμική διάσταση στην εκπαίδευση των μαθητών, ώστε να προετοιμαστούν για να ζήσουν σε μια κοινωνία που χαρακτηρίζεται όλο και περισσότερο από πολιτισμική και γλωσσική πολυμορφία. Ακόμα τα προγράμματα αυτά βοη-

θούν στην αλληλεγγύη μεταξύ των πολιτών, προκειμένου να καταπολεμήσουν το ρατσισμό και την ξενοφοβία. Η Αγγλία, η Γαλλία και η Γερμανία αποτελούν πολυπολιτισμικές κοινωνίες ως αποτέλεσμα της έλευσης εκατομμυρίων μεταναστών.

Το να είμαστε υποχρεωμένοι να ζούμε μαζί με άλλους δεν είναι ατυχία, όπως έχουμε συνηθίσει άκριτα να πιστεύουμε, αλλά μοναδική ευκαιρία να αναγνωρίσουμε και να αναστοχαστούμε πάνω στον εαυτό μας. Είναι μια ευκαιρία αξιοποίησης των καρπών (και των κακών ακόμα) της συμβίωσης και κοινής ιστορικής εμπειρίας, που από κανένα άλλο προϊόν της παγκόσμιας πολιτισμικής υπεραγοράς δεν μπορεί να υποκατασταθεί. Ρυθμίζοντας αυτό που πραγματικά είμαστε μέσω της ουσιαστικής αντιπαράβολής με όλους τους ιστορικούς μας συνταξιδιώτες ίσως βοηθήσουμε να γίνει κάποια μέρα ο βάτραχος πάλι πρίγκιπας, αλλά πρέπει να πείσουμε την πριγκίπισσα να φιλήσει το βάτραχο.

Πρόσφατα η άποψη ένα σχολείο για όλα τα παιδιά (παιδιά μειονοτήτων, ανάπηρα, αλλόθρησκα, κορίτσια / αγόρια, παιδιά αλλοδαπών κ.α.) συναντά όλο και μεγαλύτερη αποδοχή. Από το 1980 ιδρύθηκαν οι Τάξεις Υποδοχής (Τ.Υ.) και τα Φροντιστηριακά Τμήματα (Φ.Τ.) Οι μαθητές είναι πάνω από 9 και μέχρι 17. Η κατανο-

μή γίνεται ανάλογα με την ηλικία και το βαθμό κατοχής της ελληνικής γλώσσας σε αρχάριους και σε προχωρημένους των μικρών και των μεγάλων τάξεων μετά από χρήση διαγνωστικών τεστ. Οι μαθητές παρακολουθούν για ένα έτος στο επίπεδο Τ.Υ. 1 και δύο έτη στο επίπεδο Τ.Υ. 2. Με συνεργασία των δασκάλων, της Τ.Υ. και της αντίστοιχης τάξης τους μαθητή, λαμβάνεται μέριμνα οι μαθητές να παρακολουθούν οπωσδήποτε την τάξη που ανήκουν, κυρίως στα μαθήματα Φυσική αγωγή, Εικαστική Αγωγή, Μουσική Αγωγή, Ξένη Γλώσσα, Σχολική ζωή ή και άλλο μάθημα. Τα Φροντιστηριακά Τμήματα λειτουργούν εκτός ωραρίου σχολείου. Ο αριθμός των μαθητών πρέπει να είναι πάνω από 3. Πολλοί παλιννοστούντες και αλλοδαποί μαθητές παρακολουθούν μαθήματα στις κανονικές τάξεις του σχολείου, αλλά για να ενισχυθούν καλύτερα φοιτούν και στις παραπάνω τάξεις υποδοχής και φροντιστηριακά τμήματα. Τα τελευταία σχολικά έτη σε σχολικές μονάδες της Κεντρικής Μακεδονίας ο αριθμός των μαθητών που φοιτούν στις τάξεις είναι:

Σχολικά Έτη	ΤΑΞΕΙΣ ΥΠΟΔΟΧΗΣ	ΦΡΟΝΤΙΣΤ. ΤΜΗΜΑΤΑ
2000-2001	1662	900
2001-2002	1901	81
2002-2003	2221	648
2003-2004	2058	334
2004-2005	1892	184
2005-2006	1190	59

Οι πρώτες τάξεις υποδοχής ιδρύθηκαν το 1980 στη Θεσσαλονίκη, σε δημοτικά σχολεία και γυμνάσια της Θεσσαλονίκης με σκοπό να αντιμετωπιστούν οι ιδιαίτερες εκπαιδευτικές ανάγκες των παιδιών των Ελλήνων μεταναστών που επαναπατρίζονταν από τη Γερμανία. Οι τάξεις ήταν ενταγμένες στο κανονικό σχολείο, αλλά λειτουργούσαν με ξεχωριστό αναλυτικό πρόγραμμα. Αργότερα επεκτάθηκε ο θεσμός των Τ.Υ. και στην Αθήνα όπου και ιδρύθηκαν νέες τάξεις υποδοχής. Σε αντίθεση με την Αγγλία και την Αυστρία στην Ελλάδα δε λειτουργούν Σχολεία ή κέντρα Γλωσσών ούτε υπάρχει ο θεσμός των συμβούλων πολυπολιτισμικής εκπαίδευσης.

Οι εκπαιδευτικοί χρειάζονται συνεχή επιμόρφωση για να εξασκηθούν σε παιδαγωγικές πρακτικές και διδακτικές μεθόδους κατάλληλες για την εκπαίδευση και ψυχολογική στήριξη των διαφορετικών μαθητών. Πρέπει να αντιλαμβάνονται και συναισθάνονται τα ψυχολογικά, συναισθηματικά προβλήματα και τις επικοινωνιακές δυσκολίες, που μπορεί να εμφανίζουν οι αλλόφωνοι μαθητές. Για να επικοινωνούν καλύτερα πρέπει να γνωρίζουν και ομιλούν ξένες γλώσσες και κυρίως την αγγλική, που είναι διεθνής γλώσσα. Να γνωρίζουν τι σημαίνουν οι έννοιες διαπολιτισμική παιδαγωγική - πολυπολι-

τισμική εκπαίδευση και αντιρατσιστική εκπαίδευση, καθώς και τις μεταξύ τους ομοιότητες και διαφορές. Να αξιοποιούν τις νέες τεχνολογίες για τη διδασκαλία σε πολυπολιτισμικές τάξεις.

Τα παιδιά εμφανίζουν δυσκολίες στη μάθηση και την ψυχοκοινωνική τους συμπεριφορά κατά τη φοίτησή τους στο σχολείο. Στόχος πρέπει να είναι η εφαρμογή προγραμμάτων στο πλαίσιο μια γενικότερης αναβάθμισης και εκσυγχρονισμού όλων των βαθμίδων του εκπαιδευτικού συστήματος της χώρας. Τα προβλήματα που αντιμετωπίζει η Ελλάδα τα τελευταία χρόνια φαίνεται να είναι παρόμοια με εκείνα που αντιμετώπισαν στο παρελθόν η Αγγλία και η Αυστραλία. Γι' αυτό πρέπει να υπάρχει ελληνογλώσση εκπαίδευση με συστηματική διδασκαλία της ελληνικής γλώσσας.

Η έλλειψη αναγνώρισης στην Ελλάδα των ξένων πολιτισμών εμποδίζει την ομαλή εξέλιξη της προσωπικότητας των αλλοδαπών μαθητών και δε δίνονται ίσες ευκαιρίες στην εκπαίδευση γι' αυτούς.

Πρέπει να αποδεχτούμε την εθνική διαφορετικότητα των αλλοδαπών μαθητών. Το αναλυτικό πρόγραμμα σπουδών πρέπει αν αναγνωρίζει τη

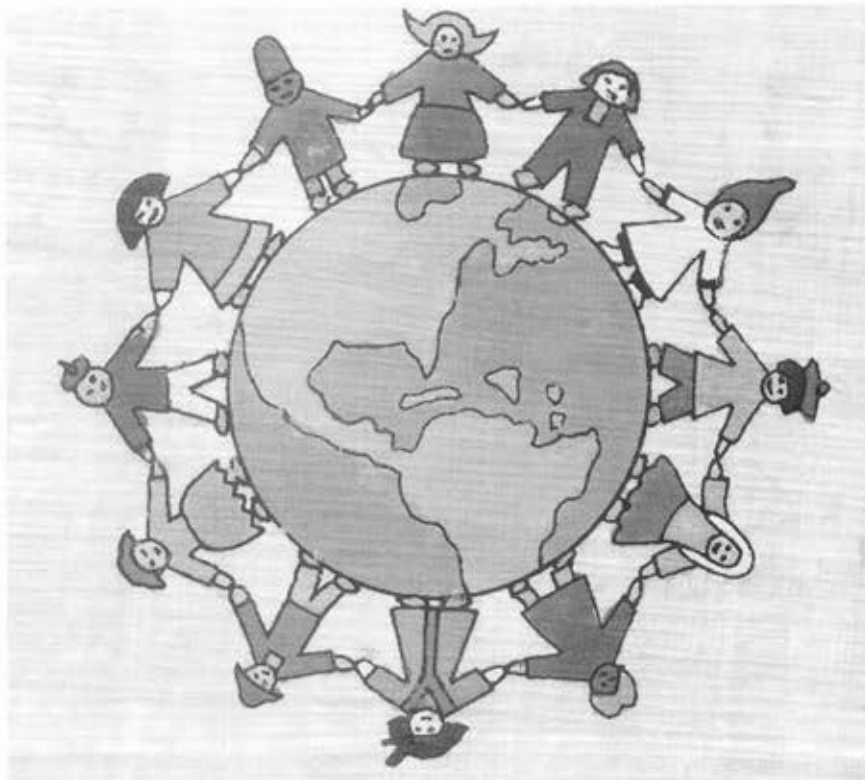
διαφορετικότητα όλων των ανθρώπων, όσον αφορά την φυλή, το φύλο, την κοινωνική τάξη ή το εθνοπολιτισμικό του υπόβαθρο. Οι δραστηριότητες ενός αναλυτικού προγράμματος προσανατολισμένου στον αντιρατσισμό πρέπει να επιτρέπουν στους μαθητές να δείξουν το σεβασμό τους στα άτομα και τις ομάδες και να κατανοήσουν, ότι όλοι οι λαοί και όλοι οι πολιτισμοί είναι αλληλένδετοι και αλληλοεξαρτώμενοι αφού αποτελούν μέρος της παγκόσμιας κοινότητας.

Δεν υπάρχουν βιολογικές διαφορές ανάμεσα στο σύγχρονο και τον πρωτόγονο άνθρωπο, αλλά οι μεταξύ τους διαφοροποιήσεις έχουν πολιτισμικό χαρακτήρα (Vygotsky). Οι διαφορετικές ταυτότητες να χαρακτηρίζονται για τη μεταξύ τους αλληλεπίδραση και να μη λειτουργούν απομονωμένα και ξεχωριστά ή μια από την άλλη. Το άτομο που πηγαίνει με το περιβάλλον του και συναναστρέφεται ενεργητικά μ' αυτό μπορούμε να πούμε ότι είναι προσαρμοσμένο (Piaget).

Πρέπει να γνωρίσουν οι μαθητές και οι μαθήτριες τις συνθήκες που επικρατούν στις χώρες καταγωγής των μεταναστών. Να κατανοήσουν ότι η απόφαση των ενηλίκων να έλθουν ακόμη και παράνομα στην Ευρώπη, συχνά μαζί με τα παιδιά τους είναι λογική πράξη.

Η Διαπολιτισμική Εκπαίδευση ως προϋπόθεση στο σύγχρονο σχολείο

Τον Ιούνιο του 1996, λόγω της συνεχούς αύξηση του αριθμού παλιννοστούντων και αλλοδαπών μαθητών στα ελληνικά σχολεία, που η πλειοψηφία τους προέρχεται από τις χώρες της πρώην Σοβιετικής Ένωσης (Γεωργία, Αρμενία, Ρωσία, Ουκρανία), την Αλβανία, τη Γερμανία και τη Βουλγαρία, ψηφίζεται ο νόμος 2413 για τη διαπολιτισμική εκπαίδευση, που σκοπό έχει την οργάνωση και λειτουργία των σχολικών

μονάδων πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης για την παροχή εκπαίδευσης σε νέους με εκπαιδευτικές, κοινωνικές, πολιτισμικές και μορφωτικές ιδιαιτερότητες.

Ο όρος πολυπολιτισμικότητα χρησιμοποιείται συνήθως για να περιγράψει μια κοινωνική πραγματικότητα και τη διαδικασία εξέλιξής της, ενώ ο όρος διαπολιτισμικότητα για να δηλώσει μια διαλεκτική σχέση, μια δυναμική αλληλεπίδρασης και αμοιβαίας αναγνώρισης και συνεργασίας ανάμεσα σε άτομα διάφορων εθνικών / μεταναστευτικών ομάδων (Μάρκου 1991). Η διαπολιτισμική εκπαίδευση καλλιεργεί ένα κλίμα γενικής παιδείας και αξιοποιεί τους διάφορους πολιτισμούς, επιδιώκει να εμποδίσει το σχηματισμό στερεότυπων και προκαταλήψεων, απέναντι σε πρόσωπα και πολιτισμούς, πραγματοποιώντας μια εκπαιδευτική διαδικασία, που δίνει ουσία στα ανθρώπινα δικαιώματα προωθώντας την κατανόηση και τη συνεργασία μεταξύ των λαών, που έχουν μια κοινή αντίληψη για την πρόοδο και την ειρήνη. Η διαπολιτισμική εκπαίδευση έχει σαν στόχο την εξάλειψη των διακρίσεων και του αποκλεισμού, προσπαθεί να προάγει την ένταξη των αλλοδαπών στο σχολικό σύστημα και να τους βοηθήσει να έχουν τις ίδιες δυνατότητες και αποτελέσματα σε όλους. Οι βασικές αρχές της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης είναι η εκπαίδευση για ενσυναίσθηση, εκπαίδευση για αλληλεγγύη, εκπαίδευση για διαπολιτισμικό σεβασμό, εκπαίδευση ενάντια στον εθνικιστικό τρόπο σκέψης, εκπαίδευση για την ειρήνη.

Τα αναλυτικά προγράμματα των μαθημάτων που διδάσκονται σήμερα στο ελληνικό σχολείο επιτρέπουν την ανάπτυξη αντιρατσιστικής εκπαίδευσης σε πολλές ενότητες. Σύμφωνα κατά την ταπεινή μου γνώμη, πρέπει όλα τα σχολεία να αναπτύξουν δραστηριότητες κατά του ρατσισμού και της ξενοφοβίας και μεταξύ άλλων να τιμή-

σουν τη διεθνή ημέρα για την εξάλειψη των φυλετικών διακρίσεων στις 21 Μαρτίου. Σε ένα διαπολιτισμικό σχολείο που έχει μεγάλο αριθμό μαθητών πρέπει να λαμβάνονται υπόψη στο σχεδιασμό ενός αναλυτικού προγράμματος η εθνική διαφορετικότητα, η μητρική Γλώσσα, η πραγματικότητα των προκαταλήψεων και των διακρίσεων και οι προσδοκίες των γονέων. Όλοι οι πολιτισμοί έχουν να διδάξουν κάτι σημαντικό στον κόσμο. Να προσεγγίσουμε τους πολιτισμούς τουλάχιστον με την υπόθεση ότι είναι ισάξιοι. Σοφός είναι εκείνος που διδάσκεται από όλους. Ο πολιτισμός των ανθρώπων δεν ταυτίζεται με τον πολιτισμό των Ευρωπαίων.

Στην περιφέρεια εκπαίδευσης κεντρικής Μακεδονίας μετονομάστηκαν ως Διαπολιτισμικά Δημοτικά σχολεία τα εξής:

6ο Δημ. Σχολείο Ελευθερίου-Κορδελιού

Δημ. Σχολείο Νέων Επιβατών

6ο Δημ. Σχολείο Ευόσμου

3ο Δημ. Σχολείο Μενεμένης

5ο Δημ. Σχολείο Μενεμένης

Λίπη και λιπαρά οξέα στη διατροφή και την υγεία των ανθρώπων

των Δ.Κ. Στυλιανίδη
Επίτιμου Δ/ντή Ινστιτούτου Φυλλοβόλων Δένδρων
και Α.Δ. Σιμώνη
Επίτιμου Δ/ντή Ινστιτούτου Εδαφολογίας Θεσ/νίκης

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Θρέφονται δ' αλφίτων αλεύρων, όψον, ελαιών, τυρού, βολβών, λαχάνων και τραγημάτων, σύκων, ερεβίνθων και κνάμων και ούτω διάγοντες βίον ΕΝ ΕΙΡΗΝΗ ΜΕΤΑ ΥΓΕΙΑΣ, ως εικός, γηραιοί τελευτώντες άλλον τοιούτον βίον τοις εγγόνοις παραδώσουσι. ΠΛΑΤΩΝ

Θα τρέφονται με πληγούρι, κρέας βραστό, ελιές, τυρί, βολβούς, λάχανα και ξηρούς καρπούς, σύκα, ρεβίθια και κουκιά και έτσι περνώντας τη ζωή τους ειρηνικά και υγιεινά, όπως είναι φυσικό, θα πεθαίνουν γέροι και θα παραδίδουν στα εγγόνια τους τέτοιο τρόπο ζωής. (Μετάφραση: Ελλη Παυλίδου -Φιλόλογος).

Η σημασία της ποικιλότητας των τροφών για την ικανοποίηση των διατροφικών αναγκών του ανθρώπινου οργανισμού ήταν γνωστή από την αρχαιότητα, όπως φαίνεται από τα αναφερόμενα με τόση πληρότητα και σαφήνεια από τον Πλάτωνα. Ιδιαίτερα τονίζονται οι λέξεις ΕΙΡΗΝΙΚΑ και ΥΓΙΕΙΝΑ, δυο λέξεις που και σήμερα αποτελούν ακρογωνιαίους λίθους της υγιεινής διαβίωσης των ανθρώπων.

Στη διατροφή τους οι άνθρωποι χρειάζονται και το πληγούρι (σιτηρά ολικής αλέσεως) και ζωικά προϊόντα (κρέας, τυρί) και τα λαχανικά και τους ξηρούς καρπούς και τα ψυχανθή (ρεβίθια και κουκιά). Έτσι παίρνει ο άνθρωπος και τις τρεις βασικές μακροθρεπτικές τροφές που είναι οι υδατάνθρακες, τα λίπη και οι πρωτεΐνες, τις βιταμίνες, τα ανόργανα μακροθρεπτικά και μικροθρεπτικά στοιχεία και τις φυτοχημικές -βιοε-

νεργές ουσίες.

Αν και οι πρόγονοί μας τις ονομασίες αυτών των ουσιών δεν τις γνώριζαν, ήξεραν όμως που βρίσκονται και πώς θα τις έπαιρναν.

ΛΙΠΗ ΚΑΙ ΛΙΠΑΡΑ ΟΞΕΑ

Αφορμή για την αναφορά αυτή απετέλεσε η ευρύτατα κρατούσα άποψη, όχι μόνο στη χώρα μας, ότι υγιεινή διατροφή σημαίνει όσο το δυνατόν μεγαλύτερη αποχή από τη χρήση λιπαρών ουσιών, οι οποίες χαρακτηρίζονται ως η κυριότερη αιτία των προβλημάτων υγείας τα οποία με τόση ένταση εκδηλώνονται τα τελευταία χρόνια.

Για πολλούς ανθρώπους τα λίπη και η υγεία είναι δυο έννοιες ασυμβίβαστες. Από ορισμένους μάλιστα οι δυο αυτές έννοιες προσομοιάζονται με το λάδι και το νερό, τα οποία όπως είναι γνωστό δεν αναμιγνύονται.

Ωστόσο υπήρξαν πάντοτε ερευνητές, οι οποίοι εδώ και πολλές δεκαετίες υπεστήριζαν ότι το κλειδί για την υγεία των ανθρώπων είναι το είδος και όχι η ποσότητα των καταναλισκόμενων λιπών. Τα λίπη χρειάζονται στον οργανισμό του ανθρώπου, όπως χρειάζονται και τα δυο άλλα μακροθρεπτικά συστατικά, οι πρωτεΐνες και οι υδατάνθρακες.

Τα λίπη σε ποσοστό 20-35% χρειάζονται στον ανθρώπινο οργανισμό για πολλούς λόγους: Είναι η πιο πλούσια πηγή των βιταμινών Α, D, E, K οι οποίες είναι λιποδιαλυτές και μόνο σαν τέτοιες προσλαμβάνονται από τον οργανισμό του ανθρώπου. Τα λίπη σε πολλές περιπτώσεις πε-

ριέχουν λιπαρά οξέα πολύτιμα για την υγεία των ανθρώπων και τα οποία δεν παράγονται από τον ανθρώπινο οργανισμό.

Τα λίπη αποτελούν δομικό στοιχείο των μεμβρανών των κυττάρων και του νευρικού ιστού. Το αποθηκευμένο, σε κανονική ποσότητα, λίπος προστατεύει τα οστά και τα όργανα και διατηρεί τη θερμοκρασία του σώματος σε ένα στενό εύρος (θερμομόνωση).

Το λίπος συμβάλλει στην πέψη και στην μεταφορά, εκτός των λιποδιαλυτών βιταμινών και πολλών μικροθρεπτικών στοιχείων (ιχνοστοιχεία).

Ορισμένες πηγές λιπών είναι πρόδρομη ουσία για τη σύνθεση πολλών ορμονών καθώς και της βιταμίνης D. Με την υψηλή περιεκτικότητά τους σε θερμίδες (9 θερμ/γραμ λίπους), αποτελούν σημαντική πηγή ενέργειας. Σήμερα με τη γνώση δράσεως των διαφόρων λιπαρών οξέων που συνθέτουν τα λίπη είναι πλέον γνωστό ποια από αυτά ωφελούν και ποια βλάπτουν την υγεία των ανθρώπων.

Δυο κατηγορίες λιπαρών οξέων σήμερα θεωρούνται ότι βλάπτουν την υγεία και συνιστάται από όλους η κατά το δυνατόν αποφυγή της κατανάλωσής των. Είναι τα ΚΟΡΕΣΜΕΝΑ και τα TRANS ΛΙΠΑΡΑ ΟΞΕΑ. Για να γίνουν πιο κατανοητοί οι όροι κορεσμένα, ακόρεστα κλπ λιπαρά οξέα αναφέρονται μερικά στοιχεία για τη δομή τους. Όλα τα λιπαρά οξέα έχουν παρόμοια δομή. Μια αλυσίδα από άτομα άνθρακα ενωμένα με άτομα υδρογόνου και μια ομάδα άνθρακος- οξυγόνου-οξυγόνου-υδρογόνου στο ένα άκρο. Τα κορεσμένα λιπαρά οξέα χαρακτηρίζονται από την ύπαρξη περισσότερων ατόμων υδρογόνου ενωμένων με την ανθρακική αλυσίδα, τα οποία άτομα υδρογόνου τα καθιστούν στερεά στη θερμοκρασία δωματίου.

ΚΟΡΕΣΜΕΝΑ ΛΙΠΑΡΑ ΟΞΕΑ

Συναντώνται κυρίως στα ζωϊκής προέλευσης προϊόντα, όπως το κρέας, το βούτυρο, το πλήρες γάλα και το τυρί. Δεν λείπουν όμως και από τα προϊόντα φυτικής προέλευσης. Το ελαιόλαδο περιέχει κορεσμένα λιπαρά που φθάνουν και το 15 % . Λίγο πιο κάτω είναι και η περιεκτικότητα

πολλών σπορελαίων. Οι περισσότεροι ξηροί καρποί περιέχουν σχετικά μικρό ποσοστό κορεσμένων, γύρω στο 10% . Υπάρχουν όμως και μερικοί ξηροί καρποί και σπόροι που έχουν πολύ υψηλό ποσοστό κορεσμένων και το οποίο φθάνει και στο 48% (κουκουναρόσπορος).

Ο αριθμός των κορεσμένων λιπαρών οξέων στα διάφορα προϊόντα φθάνει τα 24. Μόνον αν προσδιορισθούν και τα 24 λιπαρά μπορεί να υπάρξει ακριβής εικόνα της περιεκτικότητας ενός προϊόντος σε κορεσμένα λιπαρά. Συνήθως στα εργαστήρια προσδιορίζονται τα πιο γνωστά, των οποίων ο αριθμός φθάνει το πολύ τα δέκα.

Πολλοί πιστεύουν ότι τα φυτικής προέλευσης κορεσμένα λιπαρά δεν είναι τόσο βλαπτικά όσο είναι τα ζωϊκής προέλευσης. Αλλά και όλα τα κορεσμένα λιπαρά οξέα δεν είναι το ίδιο επικίνδυνα. Παραδόξως μάλιστα ένα λιπαρό οξύ, το ΣΤΕΑΤΙΚΟ, που συναντάται στην καθαρή σοκολάτα, προσομοιάζει περισσότερο με τα ακόρεστα λιπαρά, δεδομένου ότι μειώνει τα επίπεδα της κακής χοληστερόλης (LDL).

Η δυσμενής επίδραση των κορεσμένων λιπαρών οξέων συνίσταται στην αύξηση στον οργανισμό της κακής χοληστερόλης και των τριγλυκεριδίων που ευθύνονται για τα καρδιαγγειακά νοσήματα, την παχυσαρκία και τον καρκίνο, όταν γίνεται υπερβολική ιδίως χρήση.

TRANS (τρανς) ΛΙΠΑΡΑ ΟΞΕΑ

Τα τρανς λιπαρά συναντώνται σε μικρές ποσότητες στο κρέας, αλλά η κύρια πηγή προέλευσής των είναι τα υδρογονομένα έλαια. Παρασκευάσθηκαν τεχνητά στο εργαστήριο πριν 100 χρόνια

περίπου για να αποτελέσουν οικονομικές εναλλακτικές λύσεις για το βούτυρο.

Η θέρμανση υγρών ελαίων (φυτικών) παρουσία υδρογόνου έδινε στερεά λίπη. Η διαδικασία η οποία ονομάζεται υδρογόνωση, εμπλουτίζει τα άτομα άνθρακα με περισσότερα άτομα υδρογόνου, με συνέπεια η δομή των πολυακόρεστων ή μονοακόρεστων λιπαρών οξέων (υγιεινά) να μοιάζει περισσότερο με αυτή των κορεσμένων. Έτσι δημιουργήθηκαν τα στερεά φυτικά έλαια τα οποία περιέχουν τα τρανς λιπαρά οξέα.

Τα υδρογονομένα έλαια, με την ολική ή μερική υδρογόνωση, δεν οξειδώνονται και δεν ταγγίζουν. Για το λόγο αυτό πολλοί παρασκευαστές φυτικών ελαίων τα υδρογονώνουν μερικώς, ώστε να παραμένουν σε υγρή μορφή, αλλά να μην οξειδώνονται και να χρησιμοποιούνται στο τηγάνισμα χωρίς να αφήνουν μυρουδιά ταγγίσματος. Και σ' αυτήν την περίπτωση όμως δημιουργούνται τρανς λιπαρά.

Τα τρανς λιπαρά θεωρούνται ακόμη χειρότερα για την υγεία των ανθρώπων και από τα κορεσμένα. Δεν αυξάνουν απλά τα επίπεδα της κακής χοληστερόλης (LDL), αλλά συγχρόνως μειώνουν και τις ευεργετικές λιποπρωτεΐνες υψηλής πυκνότητας (HDLs). Έτσι τα τρανς λιπαρά προκαλούν ένα διπλό κτύπημα στις αρτηρίες.

Οι ερευνητές της Σχολής Δημόσιας Υγείας του Harvard εκτιμούν ότι το υδρογονομένο λίπος είναι υπεύθυνο για τουλάχιστον 30.000 πρόωρους θανάτους από καρδιακή νόσο, ετησίως στις Η.Π.Α.

Τα τρανς λιπαρά αυξάνουν επίσης το κοιλιακό λίπος. Υπάρχουν επίσης αποδείξεις ότι το τρανς λίπος συμβάλλει στην αντοχή της ινσουλίνης, αυξάνοντας τον κίνδυνο του διαβήτη τύπου 2.

Τέλος νέες έρευνες έχουν, επίσης, συνδέσει το τρανς λίπος με αυξήσεις στον αριθμό των μικρών, πυκνών σωματιδίων της LDL- του είδους που είναι πιθανότερο να συμβάλλει στο φραγμό των αρτηριών.

Επιστήμονες του Ινστιτούτου Ιατρικής των Η.Π.Α. αναφέρουν πως τα τρανς λιπαρά οξέα

δεν προσφέρουν κανένα γνωστό όφελος στην υγεία και δεν υπάρχει ασφαλές όριο κατανάλωσής των.

Ύστερα από όλες αυτές τις διαπιστώσεις, ο F.D.A. (Αμερικανικός Οργανισμός Τροφίμων και φαρμάκων) με κανονισμούς που εγκρίθηκαν τον Ιούλιο του 2003, απαιτεί από τους παρασκευαστές ειδών διατροφής να αρχίσουν να αναγράφουν - όχι αργότερα από την 1η Ιανουαρίου 2006 - το περιεχόμενο σε τρανς λίπος των προϊόντων τους. Πολύ σύντομα το στοιχείο αυτό θα κάνει την εμφάνισή του και στην Ευρωπαϊκή Ένωση.

ΑΚΟΡΕΣΤΑ ΛΙΠΑΡΑ ΟΞΕΑ

Αποκαλούνται και ΥΓΙΕΙΝΑ λιπαρά.

Προέρχονται κυρίως από φυτικά προϊόντα και ψάρια. Διακρίνονται σε δυο κατηγορίες. Τα πολυακόρεστα λιπαρά οξέα και τα μονοακόρεστα.

ΠΟΛΥΑΚΟΡΕΣΤΑ

Υπάρχουν σε πολλούς ελαιούχους σπόρους, όπως ο ηλιόσπορος, το καλαμπόκι καθώς και σε πολλούς ξηρούς καρπούς.

Έχουν δυο ή και περισσότερους διπλούς δεσμούς μεταξύ των ατόμων άνθρακα. Διακρίνονται σε δυο είδη. Τα ωμέγα-3 (ω-3), (λινολενικό οξύ) και τα ωμέγα -6 (ω-6), (λινελαϊκό οξύ). Ανήκουν στην κατηγορία των απαραίτητων λιπαρών οξέων για τη φυσιολογική λειτουργία του οργανισμού, χωρίς ωστόσο να μπορεί να τα συνθέσει ο οργανισμός.

Είναι απαραίτητα για τη δόμηση των κυτταρικών μεμβρανών, του εξωτερικού περιβλήματος των κυττάρων και του περιβλήματος των νεύρων. Συμβάλλουν στην πήξη του αίματος, τη μυϊκή συστολή και χαλάρωση και τις φλεγμονές. Εκεί που εστιάζεται η μεγάλη ευεργετική δράση των πολυακόρεστων λιπαρών είναι αυτή επί της χοληστερόλης και της προστασίας του καρδιαγγειακού συστήματος. Τα ω-3 λιπαρά (α-λινολενικό) μάλιστα βοηθούν όχι μόνο στην πρόληψη, αλλά και στην αντιμετώπιση καρδιακών νοσημάτων και εγκεφαλικών επεισοδίων. Για το λόγο αυτό παρασκευάστηκαν και κυκλοφορούν στα

φαρμακεία χάπια με ω-3 λιπαρά τα οποία συνταγογραφούνται από τους καρδιολόγους ιατρούς. Πολλές τροφές εμπλουτίζονται με ω-3 λιπαρά, ακόμη και τα αυγά, δια μέσου της τροφικής αλυσίδας των ορνίθων. Τροφές που περιέχουν ω-3 λιπαρά είναι ο λιναρόσπορος, τα καρύδια, το μη υδρογονομένο σογιέλαιο, τα λιπαρά ψάρια όπως ο σολομός, ο τόνος, ο κολιός και οι σαρδέλες.

Οι διαιτητικές προσλήψεις αναφοράς (Δ.Π.Α.) διαφέρουν για τα ω-3 και ω-6 λιπαρά στις διάφορες ηλικίες. Για άνδρες ηλικίας 19-50 ετών είναι 1,6 γρ ημερησίως ω-3 και 1,1 γρ για τις γυναίκες της ίδιας ηλικίας. Για τα ω-6 λιπαρά οι Δ.Π.Α. είναι 17 γρ. ημερησίως για άνδρες και γυναίκες ηλικίας 19-50 ετών.

Τα ω-6 λιπαρά οξέα περιέχονται στους ελαιούχους σπόρους και τα σπορέλαια όπως το ηλιέλαιο, σογιέλαιο, καλαμποκέλαιο, καθώς και σε μερικούς ξηρούς καρπούς όπως τα καρύδια και τα βραζιλιάνικα καρύδια (Brazil nut). Τα καρύδια είναι οι μόνοι ξηροί καρποί που περιέχουν συγχρόνως ω-3 και ω-6 λιπαρά. Σε πολλές μάλιστα ποικιλίες η σχέση ω-6/ω-3 είναι ακριβώς αυτή που χρειάζεται ο οργανισμός ενός ανθρώπου 19-50 ετών, ήτοι 10,5.

Τα ω-3 λιπαρά κατεβάζουν την κακή χοληστερόλη, αλλά συγχρόνως κατεβάζουν, σε μικρότερο βέβαια βαθμό, και την καλή χοληστερόλη και αυτό θεωρείται ως ένα μικρό μειονέκτημα.

Σε ένα πείραμα που στη διατροφή χρησιμοποιήθηκαν καρύδια τα οποία κάλυπταν το 20% των απαιτούμενων θερμίδων, υγιείς άνδρες ελάττωσαν τη χοληστερόλη τους μέσα σε ένα μήνα κατά 12% την ολική, κατά 16% την κακή (LDL) και κατά 5% την καλή (HDL). Φυσικά η σχέση LDL/HDL μειώθηκε. Η δίαιτα αυτή δεν είχε επιπτώσεις στην πίεση του αίματος.

Από όλους τους ξηρούς καρπούς, τα καρύδια είναι εκείνα που έχουν επίδραση στη μείωση της χοληστερόλης.

Όλα τα πολυακόρεστα έχουν την τάση να οξειδώνονται γρήγορα και να ταγγίζουν. Τα ω-3 όμως θεωρούνται ως ένα λιπαρό οξύ πολύ αστα-

θές και ταχύτατα οξειδούμενο. Έτσι, όσοι κάνουν χρήση των ω-3 λιπαρών πρέπει να λαμβάνουν σοβαρά υπόψη την αδυναμία αυτή προκειμένου να μη καταστούν αυτά βλαβερά αντί για ωφέλιμα.

Τα καρύδια που έχουν σημαντική ποσότητα ω-3 δεν πρέπει να διακινούνται υπό μορφή ψίχας και καλόν είναι όταν οι θερμοκρασίες αρχίζουν να ανεβαίνουν να διατηρούνται στο ψυγείο, όπου επιβραδύνεται η διαδικασία της οξείδωσης.

Τα ω-6 βέβαια δεν παρουσιάζουν την ευπάθεια των ω-3 σε τόσο μεγάλο βαθμό, αλλά και αυτά, λόγω του μικρού σχετικού αριθμού ατόμων υδρογόνου που φέρουν, έχουν μια τάση για οξείδωση με συνέπεια το τάγγισμα των προϊόντων που τα περιέχουν.

ΜΟΝΟΑΚΟΡΕΣΤΑ ΛΙΠΑΡΑ ΟΞΕΑ

Τα μονοακόρεστα λιπαρά οξέα, μεταξύ των ατόμων άνθρακα στην ανθρακική αλυσίδα, έχουν μόνο ένα απλό δεσμό.

Έτσι τα μονοακόρεστα λιπαρά έχουν περισσότερα άτομα υδρογόνου από τα πολυακόρεστα, αλλά λιγότερα από τα κορεσμένα. Κατέχουν μια ενδιαμέση θέση. Έτσι δεν έχουν ισχυρή τάση για οξείδωση και τάγγισμα.

Σε μια ισορροπημένη διατροφή μειώνουν ελαφρά την χοληστερόλη, αλλά δεν αυξάνουν ή αυξάνουν πολύ λίγο την καλή χοληστερόλη (HDL).

Η κυριότερη πηγή ακόρεστων λιπαρών είναι το ελαιόλαδο (80%) στο οποίο αποδίδονται οι ευεργετικές επιδράσεις της μεσογειακής δίαιτας στην μείωση των καρδιαγγειακών επεισοδίων. Ωστόσο πολλοί πιστεύουν ότι οι ευεργετικές επιδράσεις του ελαιόλαδου δεν οφείλονται μόνο στα μονοακόρεστα λιπαρά οξέα, αλλά και σε ένα πλήθος άλλων ουσιών, γνωστών και αγνώστων, που περιέχει ο φυσικός αυτός χυμός ενός νωπού καρπού, ενός φρούτου, της ελιάς. Η βιταμίνη Ε με την ισχυρή αντιοξειδωτική της δράση και η β-καροτίνη είναι μερικώς από τις υψηλής διατητητικής αξίας ουσίες του ελαιόλαδου.

Η ευεργετική επίδραση του ελαιόλαδου στην υγεία των ανθρώπων είναι αναγνωρισμένη παγκοσμίως. Η έρευνα που έγινε το 1960 σε 7 μεσογειακές χώρες από τον Παγκόσμιο Οργανισμό υγείας εδραιώνει αυτή την άποψη.

Εκτός από το ελαιόλαδο, αξιόλογες πηγές μονοακόρεστων λιπαρών οξέων είναι τα αμύγδαλα, τα αράπικα φιστίκια (αραχίδα), το σουσάμι και το ταχίνι φυσικό και το αβοκάντο.

Τα αμύγδαλα, ένα κοινότατο προϊόν το οποίο παράγεται στη χώρα μας, περιέχει μονοακόρεστα λιπαρά σε υψηλό ποσοστό, γύρω στο 50%. Ο ξηρός αυτός καρπός σε συνδυασμό με την υψηλή περιεκτικότητά του σε βιταμίνη Ε και αργινίνη, καθίσταται πολύτιμη τροφή σε μια μεσογειακή διαίτα.

ΣΥΝΟΨΗ

Μια υγιεινή διατροφή δεν αποτελείται μόνο από την ισορροπημένη επιλογή τροφίμων και την αποφυγή διατροφικών ελλείψεων, αλλά κυρίως από την επιλογή τροφίμων που προάγουν την υγεία και την αποφυγή εκείνων που αυξάνουν τον κίνδυνο εμφάνισης ασθενειών, όπως τα καρδιαγγειακά, ο καρκίνος και ο σακχαρώδης διαβήτης.

Ο συνδυασμός των μακροθρεπτικών, υδατάνθρακες, λίπη, πρωτεΐνες, εξακολουθεί να είναι απαραίτητος, μόνο που τώρα είναι γνωστό ότι κάποιες από τις επιλογές μεταξύ αυτών είναι καλύτερες σε σύγκριση με κάποιες άλλες.

Τα λίπη, σε αντίθεση με ότι πολλοί πιστεύουν, δεν είναι τροφή προς αποφυγή. Η όσο το δυνατόν μεγαλύτερη αποφυγή πρέπει να αφορά τα κορεσμένα και κυρίως τα τρανς λιπαρά. Τα λίπη σε ένα ποσοστό 20-35% είναι απαραίτητα. Μάλιστα πολλοί πιστεύουν ότι μια διατροφή με 20% λιπαρά μπορεί να μην είναι μια διατροφή καλής ποιότητας, γιατί αν οι απαιτούμενες για τον οργανισμό θερμίδες παρθούν από υδατάνθρακες και μάλιστα όχι καλής ποιότητας, αυξάνονται οι πιθανότητες εμφάνισης καρδιακών νοσημάτων και διαβήτη.

Τα πολυακόρεστα και μονοακόρεστα λιπαρά είναι αυτά που πρέπει να προτιμώνται στη διατροφή. Τα πολυακόρεστα, ω-3 και ω-6, είναι τροφές-φάρμακα. Χρειάζεται προσοχή να μην έχουν υποστεί οξείδωση λόγω της ευπάθειάς τους σ' αυτήν, γιατί τότε καθίστανται επιβλαβή.

Τα μονοακόρεστα αποδείχθηκαν και αυτά εξαιρετικά ευεργετικά στην υγεία των ανθρώπων και ιδίως το ελαιόλαδο το οποίο περιέχει 80% μονοακόρεστα. Το ελαιόλαδο είναι ένας φυσικός χυμός φρούτου και σαν τέτοιος είναι πολλαπλά ωφέλιμος και ευεργετικός στην υγεία των ανθρώπων.

Με γνώμονα τα αναφερόμενα από τον Πλάτωνα στην αρχή της εργασίας και τα οποία κινούνται στα πλαίσια του πανσόφου αρχαίου ρητού "Μέτρον Άριστον", η διατροφή των ανθρώπων δεν πρέπει να κινείται στην αρχή των αποκλεισμών, αλλά στην αρχή των κατάλληλων επιλογών.

Οι διευκρινήσεις του καθηγητού κ. Π. Φάκλαρη

Με ευχαρίστηση δημοσιεύουμε τις παρακάτω διευκρινήσεις που μας δόθηκαν από τον καθηγητή της Αρχαιολογίας του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης κ. Παν. Φάκλαρη, ως προς το δημοσίευσμά μας με τίτλο "Η θέση των Αιγών ως επιστημονικό πρόβλημα" που περιλήφθηκε στο διπλό τεύχος αριθ. 115-116 της "ΝΙΑΟΥΣΤΑΣ" των μηνών Απριλίου-Σεπτεμβρίου 2006.

-Στη σελίδα 10 στήλη 2 στον στίχο 41 η αναφερόμενη ως καθηγήτρια αρχαιολογίας κ. Κοτταρίδου είναι απλά αρχαιολόγος. Καθηγήτριες είναι μόνο οι κ. Δρούγου και Παληαδέλη.

-Όταν έγραψε το άρθρο του σχετικά με τη θέση των Αιγών στο αμερικανικό περιοδικό American Journal of Archaeology (Οκτώβριος 1994) δεν γνώριζε για τους δύο χάρτες του Πτολεμαίου. Το πληροφορήθηκε το 1995 και από τον παλαιογράφο Σ. Καδή έμαθε, ότι δεν έχουν ερμηνευθεί ακόμη οι πτολεμαϊκές συντεταγμένες. Για πρώτη φορά δημοσιεύτηκαν οι χάρτες από εμάς στη "ΝΙΑΟΥΣΤΑ". Φυσικά τους αγνοούσαν τόσο ο Χάμοντ όσο και ο Ανδρόνικος.

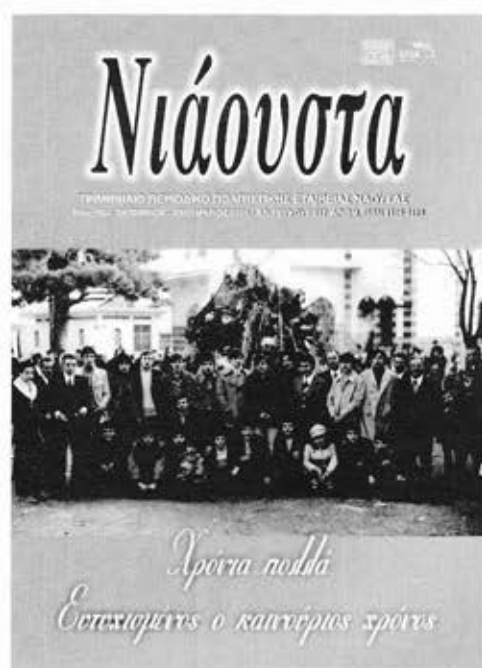
Όταν ο ίδιος τους έθεσε υπ' όψη στον Φ. Πέτσα, ο δεύτερος είπε, ότι πρόκειται για δυνατό στοιχείο. Ο Βατοπεδινός κώδικας πρέπει να ήταν σε γνώση του Μανωλεδάκη, όταν έγραψε την μελέτη του. Ήδη τους δύο κώδικες-χάρτες έχει στην κατοχή του και ο ίδιος ο κ. Φάκλαρης.

-Οι αναφερόμενοι στο δημοσίευσμά μας στη σελίδα 12 στήλη 1 στους στίχους 28-30 Π. Θέμελης και Ι. Τουράτσογλου ο μεν πρώτος δεν ήταν καθηγητής του Πανεπιστημίου Αθηνών, αλλά του Πανεπιστημίου Κρήτης (Φιλοσοφικής στο Ρέθυμνο) και τώρα ομότιμος, ο δε δεύτερος τέως διευθυντής του Νομισματικού Μουσείου Αθηνών. Ο δε

καθηγητής ΑΠΘ Μ. Τιβέριος ουδέποτε υπήρξε συνεργάτης του Ανδρόνικου.

-Όσον αφορά δε την Λητή (στη σελίδα 14, στήλη 2, στίχος 16) δεν βρίσκεται μεταξύ Αξιού και Εχεδώρου και μάλλον υποκρύπτεται τυπογραφικό λάθος.

Ευχαριστούμε πάντως για τα καλά του λόγια και τις διευκρινιστικές πληροφορίες που μας έδωσε.

**Μια συνδρομή της
"ΝΙΑΟΥΣΤΑΣ"
είναι το καλύτερο δώρο
για τους φίλους μας**

Σχετικά με το "νέο" βιβλίο Ιστορίας της 6ης δημοτικού

Του Βλάση Αγτζίδη (1)

Διδάκτορας Σύγχρονης Ιστορίας

Το βιβλίο Ιστορίας της 6ης δημοτικού βρέθηκε ήδη στο στόχαστρο πολλών. Όμως, αυτοί που θα έπρεπε πρωτίστως να κινηθούν γιατί θίγονται είναι οι απόγονοι των προσφύγων του '22. Το βιβλίο αυτό είναι αρνητικό σύμπτωμα και χειροπιαστό αποτέλεσμα της κυρίαρχης -εξ αιτίας μας- νεοελληνικής ιστοριογραφίας. Μιας ιστοριογραφίας ελλαδοκεντρικής και αντιδραστικής που βασίζει τις ερμηνείες της για τα ιστορικά γεγονότα των αρχών του 20ου αιώνα σε παραχάραξη. Η δικιά μας ευθύνη συνίσταται στην ανικανότητά μας να οργανώσουμε σοβαρούς πυρήνες ιστορικών, που θα προσπαθήσουν να παρέμβουν στις κεντρικές εκπαιδευτικές διαδικασίες αναπαραγωγής της ιστορικής γνώσης. Η αδυναμία μας αυτή δεν έχει συνειδητοποιηθεί μέχρι σήμερα. Έχει καλυφθεί λόγω της εξαπάτησης του ποντιακού λαού από διάφορους επιτήδειους, οι οποίοι για το ίδιο όφελος -καθώς και των πολιτικών συμφερόντων που εκπροσωπούν- παρουσιάζουν μια ανύπαρκτη πραγματικότητα. Δυστυχώς, η ποντιακή ιστορία διδάσκεται μόνο σε κάποια περιθωριακά πανεπιστημιακά τμήματα, τα οποία κανένα ρόλο δε διαδραματίζουν στη διαδικασία διαμόρφωσης των κοινά αποδεκτών ιστορικών ερμηνειών. Ακόμα όμως και αυτή η μερικότερη διδασκαλία επιτυγχάνεται χάρη στον πατριωτισμό και την προσωπική πρωτοβουλία κάποιων συμπατριωτών μας.

Η σημασία της ελληνικής Ανατολής

Μιλώντας για την ιστορία των Ελλήνων της Ανατολής, μιλάμε για την κορυφαία στιγμή στην ιστορία των Ελλήνων. Τη στιγμή δηλαδή που θα

βρεθούν για πάντα εκτός της μικρασιατικής χερσονήσου, υφιστάμενοι παράλληλα και μια μεγάλης έκτασης εθνική εκκαθάριση. Το ζήτημα είναι εάν στην εκπαιδευτική διαδικασία τα παιδιά μας πρέπει να μαθαίνουν την ελληνική ιστορία ή μόνο την ιστορία του κράτους της Ελλάδας. Στο ζήτημα αυτό υπάρχει μια μεγάλη ασυνέπεια από τους συγγραφείς του βιβλίου. Γιατί σε άλλα

σημεία παρουσιάζει την πανανθρώπινη ιστορία, σε άλλα την ιστορία των Ελλήνων συνολικά και μόνο στην περίοδο της γενοκτονίας τους από τον τουρκικό εθνικισμό και της Εξόδου των ελληνικών πληθυσμών από την Ανατολή, αποκτά πλήρως της κρατική θεώρηση. Σαφέστατα είναι μεροληπτικό και ρατσιστικό κατά των Ελλήνων της Ανατολής (Μικρασιατών, Ποντίων και Ανατολικοθρακών). Εγώ δεν πιστεύω στον τοπικισμό. Όμως το βιβλίο χαρακτηρίζεται από μια ρατσιστική, κατά των προσφύγων του '22, άρνηση.

Και αν θεωρήσουμε ότι ο τοπικισμός χαρακτηρίζει τον τρόπο γραφής της Ιστορίας, τότε δεν είναι δυνατόν να αποκρύπτεται η ιστορία του ενός τρίτου των κατοίκων της σύγχρονης Ελλάδας, οι οποίοι άμεσα ή με επιγαμίες σχετίζονται με τους πρόσφυγες του '22.

Ας δούμε όμως την πραγματική Ιστορία και ας προσπαθήσουμε να συνειδητοποιήσουμε την απώσταση που χωρίζει το νέο βιβλίο Ιστορίας απ' αυτήν.

Η Σμύρνη -όπως και η υπόλοιπη Ιωνία, ο Πόντος και η Ανατολική Θράκη- υπήρξαν βασικές εστίες του ελληνισμού. Διαβάζοντας την εργασία του

Φίλιππου Ηλιού "Κοινωνικοί αγώνες και διαφωτισμός. Η περίπτωση της Σμύρνης (1819)" συνειδητοποιείς ότι η Ιωνία υπήρξε η μήτρα - μαζί με τη διασπορά- όπου οι νέες ιδέες κυοφορήθηκαν και οδήγησαν στην Επανάσταση κατά της οθωμανικής απολυταρχίας. Αυτές οι βασικές εστίες θα πάψουν να υπάρχουν μετά το '22, όταν θα κλείσει οριστικά πλέον ο κύκλος της δημιουργίας εθνών-κρατών. Σήμερα, ολοκληρώνεται και σε διανοητικό επίπεδο αυτή η απώλεια, με την παραγνώρισή τους από την καθεστωτική ιστοριογραφία. Παρούσα είναι η εκτίμηση του Μ. Κούντερα, ότι για να εξαφανίσει κανείς ένα λαό θα πρέπει να του αφαιρέσει πρώτα τη μνήμη, να του καταστρέψει την παιδεία και την ιστορία του. Μετά, τα υπόλοιπα είναι εύκολα!

Τα ιστορικά γεγονότα

Η τελική φάση του κύκλου της δημιουργίας εθνών-κρατών στην περιοχή μας θα καθοριστεί από την επίσημη απόφαση των Νεότουρκων εθνικιστών το 1911 για εξόντωση των χριστιανικών ομάδων της πολυεθνικής μουσουλμανικής Οθωμανικής Αυτοκρατορίας και την μετατροπή της σ' ένα νέο εθνικό τουρκικό κράτος.

Με την πράξη τους αυτή θέτουν ουσιαστικά τέλος σε μια μακράιωνη περίοδο οθωμανικής παράδοσης, που συγκροτούσε ένα πολυεθνικό μουσουλμανικό κράτος με κύρια έμφαση στην θρησκευτική επιλογή. Εφεξής, για τους Τούρκους εθνικιστές το αίτημα θα είναι η κυριαρχία της εθνικιστικής παντουρκιστικής εκδοχής, τόσο κατά των χριστιανικών κοινοτήτων (Ελλήνων, Αρμενίων, Ασσυροχαλδαίων και Αράβων), όσο και κατά των πολυεθνικών και πολύγλωσσων μουσουλμανικών μαζών.

Στο πλαίσιο του Α' Παγκοσμίου Πολέμου οι εθνικιστές θα υλοποιήσουν σε μεγάλο βαθμό το σχέδιό τους, αρχίζοντας την εξόντωση των χριστιανικών εθνών. Με το τέλος του πολέμου ο ελληνικός παράγοντας θα προσπαθήσει να παρεμβεί στις μεταπολεμικές διευθετήσεις, διεκδικώντας τις ελληνικές περιοχές της Αυτοκρατορίας. Με τη εμφάνιση του εθνικιστικού κεμαλικού κινήματος θα υπάρξει μια σκληρή πάλη για το ποια δύναμη θα εκπροσωπήσει με τον καλύτε-

ρο τρόπο τα δυτικά συμφέροντα στη περιοχή. Στην πάλη αυτή, νικητής θα αναδειχθεί το κεμαλικό κίνημα. Οι Έλληνες, λόγω του Διχασμού, της αντιμικρασιατικής συμπεριφοράς των πολιτικών και στρατιωτικών ηγεσιών των ετών '21 και '22, αλλά και της έλλειψης ενιαίας συνείδησης, θα ηττηθούν κατά κράτος.

Συμβολική πράξη της ήττας αυτής θα είναι η καταστροφή της Σμύρνης από τα κεμαλικά στρατεύματα. Με έναν πρωτοφανή τρόπο για τη σύγχρονη εποχή, ο Μουσταφά Κεμάλ πασά -που αργότερα οι Τούρκοι θα τον αναγνωρίσουν ως γεννήτορά τους (Ατατούρκ)- θα γιορτάσει τη νίκη του με τη σφαγή του άμαχου χριστιανικού πληθυσμού και την πυρπόληση της πόλης. Στην πόλη εκείνη τη στιγμή κατοικούσαν 150.000 Έλληνες και είχαν μαζευτεί και άλλες εκατοντάδες χιλιάδες πρόσφυγες από το εσωτερικό της Ιωνίας.

Με το Ολοκαύτωμα των χριστιανικών πληθυσμών θα ολοκληρωθεί η διαδικασία διαμόρφωσης του σύγχρονου τουρκικού έθνους-κράτους, το οποίο θα ιδρυθεί τυπικά το 1923. Θύματα ήταν οι περισσότερες γηγενείς χριστιανικές ομάδες, πλην των λεγόμενων Φραγκολεβαντίνων και των ελάχιστων τουρκοορθόδοξων του παπα-Εφτίμ. Οι μονοφυσίτες (Αρμένιοι, Ασσύριοι και λίγοι Κούρδοι), οι ορθόδοξοι (Έλληνες στον Πόντο, την Ιωνία, την Καππαδοκία και την Ανατολική Θράκη, καθώς και Άραβες Σύριοι στον οθωμανικό Νότο), οι προτεστάντες (Αρμένιοι και Έλληνες) και οι καθολικοί (Αρμένιοι και Άραβες), ανέρχονταν σε τέσσερα εκατομμύρια περίπου. Μετά το τέλος της μεγάλης ανθρωποσφαγής, λίγες μόνο δεκάδες χιλιάδες παρέμειναν στα πατρικά τους εδάφη. Οι Έλληνες που εξοντώθηκαν την περίοδο αυτή πιθανόν να ανέρχονται σε ένα εκατομμύριο άτομα. Και οι πρόσφυγες πλησίαζαν το 1.5 εκατομμύριο.

Ντόπιοι κατά προσφύγων

Την επαύριο της πρωτοφανούς Καταστροφής θα αρχίσει ο δεύτερος γολγοθάς για τους πρόσφυγες. Σε κοινωνικό επίπεδο θα αντιμετωπίσουν έναν σκληρό ενδοεθνικό απαρτχάιντ στην Ελλάδα, που θα κρατήσει μέχρι τη δεκαετία του '40.

Αποκαλυπτικά για το αντιπροσφυγικό μένος που κυριάρχησε, είναι τα άρθρο του Γεωργίου Βλάχου στην τότε "Καθημερινή". Η απόρριψη των προσφύγων από τους ντόπιους και την εξουσία θα αντικατασταθεί δύο δεκαετίες μετά την Καταστροφή από την αντιπαράθεση μεταξύ Αριστεράς και Δεξιάς. Σε ιδεολογικό επίπεδο, η εξουσία θα καταβάλει κάθε δυνατή προσπάθεια να εξοντώσει τη ιστορική μνήμη των προσφύγων. Ο φιλοκεμαλισμός θα κυριαρχήσει, ενώ σε επίπεδο διδασκαλίας θα παραλειφθεί πλήρως μεγάλη τραγωδία. Σημαιοφόροι της τουρκοφιλικής γραμμής της λήθης θα αναδειχθούν οι δύο αντικομμουνιστικές δικτατορίες. Θα συνεχίσουν έτσι την παράδοση του Ελ. Βενιζέλου, ο οποίος πρότεινε για Νόμπελ Ειρήνης τον Μουσταφά Κεμάλ. Ειδικά οι Απριλιανοί, θα απαγορεύσουν σε κάποιες φάσεις στις σχολικές γιορτές για την 25η Μαρτίου την αρνητική αναφορά στον όρο "Τούρκος".

Η κατάσταση αυτή θα αρχίσει να αλλάζει τη δεκαετία του '80, όταν θα αρχίσει δειλά να αναπτύσσεται η κοινωνία των πολιτών. Οι πρόσφυγες και οι απόγονοί τους, θα αποδυθούν σε σκληρό αγώνα για να αλλάξουν οι βασικές ιδεολογικές συνιστώσες του ελλαδικού χώρου, με την ενσωμάτωση και της δικής τους ιστορίας στην ευρύτερη ελληνική. Αποτέλεσμα αυτής της κοινωνικής ενεργοποίησης θα είναι η αναγνώριση της γενοκτονίας των χριστιανικών πληθυσμών της Ανατολής, των Ελλήνων και των Αρμενίων. Ειδικά για τους Έλληνες της Ανατολής θα θεσπιστούν δύο επίσημες Ημέρες Μνήμης, η 19η Μαΐου για τη γενοκτονία στον Πόντο και η 14η Σεπτεμβρίου για τη γενοκτονία στο σύνολο της Μικράς Ασίας.

Τα "νέα" αναθεωρητικά βιβλία

Φαίνεται όμως ότι η παραδοσιακή αντίδραση, που απέκρυπτε την ιστορία των Ελλήνων της Ανατολής, συνεχίζει να υπάρχει και να εκφράζεται κατά περίπτωση. Μόνο που σήμερα τη σκυτάλη από την Ακροδεξιά έχει πάρει μια συγκεκριμένη ομάδα από την "εκσυγχρονιστική" Αριστερά, για την οποία ο Στάθης της "Ε" έγραψε: "Είναι θλιβερό ότι η 'ανάγνωση' και η (δια)'γραφή' της Ιστορίας από ένα μέρος της Αριστεράς είναι πλέον ιδεολογικοποιημένη. Δηλαδή προπαγαν-

διστική. Που μάλιστα βολεύει γάντι την 'ιδεολογία' της Νέας Τάξης, δηλαδή τις πολιτικές της στοχεύσεις".

Ακριβώς σ' αυτή την κατηγορία βρίσκεται το νέο βιβλίο Ιστορίας της 6ης δημοτικού, όπου η προσπάθεια ωραιοποίησης της οθωμανικής κυριαρχίας και η απόλυτη αποσιώπηση της γενοκτονίας στην Ανατολή είναι κυρίαρχη. Ας μη ματαιοπονήσει κάποιος να βρει κάτι για τη σφαγή των χριστιανικών πληθυσμών και την πυρπόληση της Σμύρνης μετά το τέλος του ελληνοτουρκικού πολέμου και την αναχώρηση των ελλαδικών αρχών από την πόλη. Αλλοίμονο στα ιστορικά γεγονότα εφόσον δεν συμβαδίζουν με τις ιδεολογικές ερμηνείες. Και επί πλέον, τη στιγμή που το υπουργείο Παιδείας θα στέλνει εγκυκλίους στα σχολεία για την πραγματοποίηση των εκδηλώσεων για τις επίσημες εθνικές επετείους της 19ης Μαΐου και 14ης Σεπτεμβρίου, οι μαθητές δεν θα έχουν διδαχθεί τίποτα επ' αυτών.

Είμαστε ακριβώς στο σημείο όπου οι κατακτήσεις της κοινωνίας των πολιτών αναιρούνται από μια μικρή ομάδα γραφειοκρατών. Αυτό που υποκριτικά θέλουν να αποφύγουν οι συγγραφείς, δηλαδή την κατασκευή της ιστορίας, το υπηρετούν με τον πλέον κυνικό τρόπο. Στο συγκεκριμένο βιβλίο, το δύσκολο ερώτημα για τη σχέση της μνήμης με την ιστορία αντιμετωπίζεται με την προσβολή της μνήμης και την παραχάραξη της ιστορίας. Τη στιγμή που "η ιστορία έχει τη δύναμη να διευρύνει το βλέμμα στον χώρο και στο χρόνο, τη δύναμη της κριτικής στη μαρτυρία" επανερχόμαστε στις γνήσιες συνταγές της λήθης της ακροδεξιάς ιστοριογραφίας -όσον αφορά πάντα τους Έλληνες της Ανατολής. Πάντως, ενδιαφέρον έχει το γεγονός, ότι η ίδια τάση αναθεώρησης της ιστορίας χαρακτηρίζει σήμερα και τις ακροδεξιές οργανώσεις, οι οποίες επιχειρούν την "αγιοποίηση" του Ίωνα Δραγούμη ή την αποκατάσταση των Εξ. Πλήθος θα μπορούσαν να είναι οι παρατηρήσεις πάνω στην ιδεολογία του βιβλίου, καθώς και στις τεχνικές απόκρυψης που ακολουθούνται. Ας τις αφήσουμε όμως για μια επόμενη παρέμβαση!

Το μέρος αυτό της "αριστεράς", που ανέφερε ο

Στάθης, φαίνεται ότι εκφράζει σήμερα με τον καλύτερο τρόπο τις ιδεολογικές επιλογές της εξουσίας. Γι' αυτό και της ανατέθηκε η "ιδεολογική διαπαιδαγώγηση" του λαού λίγο καιρό πριν από την ΕΤ1, όταν επαναπροβλήθηκε η σειρά "Το Πανόραμα του Αιώνα". Σε έγγραφο μιας προσφυγικής Ομοσπονδίας προς τον γενικό διευθυντή της κρατικής τηλεόρασης αναφέρονταν τα εξής: "Δεν θα είχαμε αντίρρηση σ' αυτό το εγχείρημα (να θεσπίσουν την καθεστωτική ιστορία), εάν υπήρχε ενιαία αντίληψη της Ιστορίας από τους ιστορικούς. Όμως είναι γνωστό ότι αυτό δεν ισχύει στην ελληνική περίπτωση. Οι ερμηνείες των γεγονότων που δίνονται είναι πολλές και κάποιες απ' αυτές βρίσκονται σε αντιδιαμετρικά σημεία. Τέτοια ζητήματα για παράδειγμα είναι οι γενοκτονίες των χριστιανικών λαών από τον τουρκικό εθνικισμό (Αρμένιοι, Έλληνες, Ασσυροχαλδαίοι), η αντίσταση των Ελλήνων στον Πόντο, η Μικρασιατική Εκστρατεία, η πυρπόληση της Σμύρνης, η πορεία των προσφύγων στην Ελλάδα και στη Σοβιετική Ένωση, οι σταλινικές διώξεις. Μακάρι οι Έλληνες ιστορικοί να είχαν αποφασίσει περί της μιας μοναδικής και αλάνθαστης ερμηνείας. Δυστυχώς αυτό μέχρι σήμερα δεν έχει συμβεί."

Τι μέλει γενέσθαι;

Δεν είναι τυχαίο ότι η πρώτη αντίδραση στο συγκεκριμένο βιβλίο εκδηλώθηκε τον περασμένο Ιούλιο, στο πλαίσιο του 6ου Παγκόσμιου Ποντιακού Συνεδρίου. Εκπρόσωποι 600 οργανώσεων απ' όλο τον κόσμο ζήτησαν ομόφωνα από την υπουργό Παιδείας να αποσύρει το "νέο" βιβλίο ιστορίας της 6ης δημοτικού. Οι αντιδράσεις θα πληθαίνουν, όσο η κοινωνία -και ειδικά οι πληθυσμοί που προέρχονται από τους πρόσφυγες του '22- θα αντιλαμβάνεται το εγχείρημα της εξόντωσης της ιστορικής μνήμης. Γιατί, σήμερα λίγοι είναι αυτοί που θα αποδεχτούν εύκολα τη διαιώνιση του σχίσματος με την απόκρυψη της ιστορίας των Ελλήνων της Ανατολής.

Η απαίτηση για συμπερίληψη της Ιστορίας των Ελλήνων της Ανατολής στην ευρύτερη νεοελληνική δεν έχει κανένα στοιχείο πολιτικού ρεβανσισμού. Σε μεθοδολογικό επίπεδο υπάρχουν πολ-

λοί τρόποι ώστε να διδάσκονται τα ιστορικά γεγονότα με αποστασιοποιημένο τρόπο, χωρίς να προκαλούν συναισθηματικές εντάσεις και αισθήματα ρεβανσισμού.

Η απόκρυψη που επιχειρεί η συγγραφέας του βιβλίου, ποιοτικά είναι αντίστοιχη με προσπάθειες συγκάλυψης του Ολοκαυτώματος. Μπορεί το Ολοκαύτωμα να μην τολμά να το αποκρύψει, όμως την άλλη μεγάλη γενοκτονία -αναγνωρισμένη και αυτή διεθνώς- των Αρμενίων την αποκρύπτει με έναν εξίσου προκλητικό τρόπο. Και είναι σαφές γιατί: γιατί βρίσκεται στην ίδια κατηγορία με τις γενοκτονίες των Ελλήνων της Ανατολής και η συγγραφέας -όπως και πλήθος ακροδεξιών και χουντικών παλιότερα- με την παρέα της έχει πολιτικά μια φιλο-νεοτουρκική θεώρηση, μια θεώρηση απόλυτης αποδοχής του τουρκικού εθνικισμού. Η μοίρα των χριστιανικών πληθυσμών αποσιωπάται γιατί ακριβώς αποκάλυπτει τη φύση του τουρκικού εθνικισμού.

Το βιβλίο αυτό έρχεται σε ευθεία σύγκρουση με την ιστορική εμπειρία των προσφυγογενών πληθυσμών της σύγχρονης Ελλάδας. Θα δούμε στο άμεσο μέλλον, εάν αυτή την προσπάθεια ολοκλήρωσης των γενοκτονιών (μέσα από την αποσιώπησή τους) η ίδια η κοινωνία την επιτρέψει. Εάν αυτό το αίτημα οι διάφοροι σχετικοί φορείς -εκπαιδευτικοί, πανεπιστημιακοί κ.ά.- είναι τόσο ανίκανοι να το εκφράσουν, και το εκχωρήσουν αλλού. Σίγουρα οι φορείς των προσφύγων θα πρέπει άμεσα να οργανώσουν τις διαμαρτυρίες του.

Πιστεύω ότι οι κοινωνικές αντιδράσεις θα υποχρεώσουν την υπουργό Παιδείας να ζητήσει από μη προκατειλημμένους, ουδέτερους ιστορικούς να ξαναγράψουν τα κομμάτια του συγκεκριμένου βιβλίου που δέχονται τη σφοδρή κριτική.

ΗΜΑΘΙΑ

*ταξίδι στην ιστορία, στον πολιτισμό,
στην ομορφιά της φύσης και της ζωής...*

Με σημαντικές αρχαιότητες, ανεπτυγμένη τουριστική, πολιτισμική και αθλητική υποδομή, πανέμορφα τοπία, εξαιρετικά τοπικά προϊόντα, ζωντανή παράδοση και ζεστή φιλοξενία, η Ημαθία είναι ιδανικός προορισμός ολόκληρο το χρόνο.

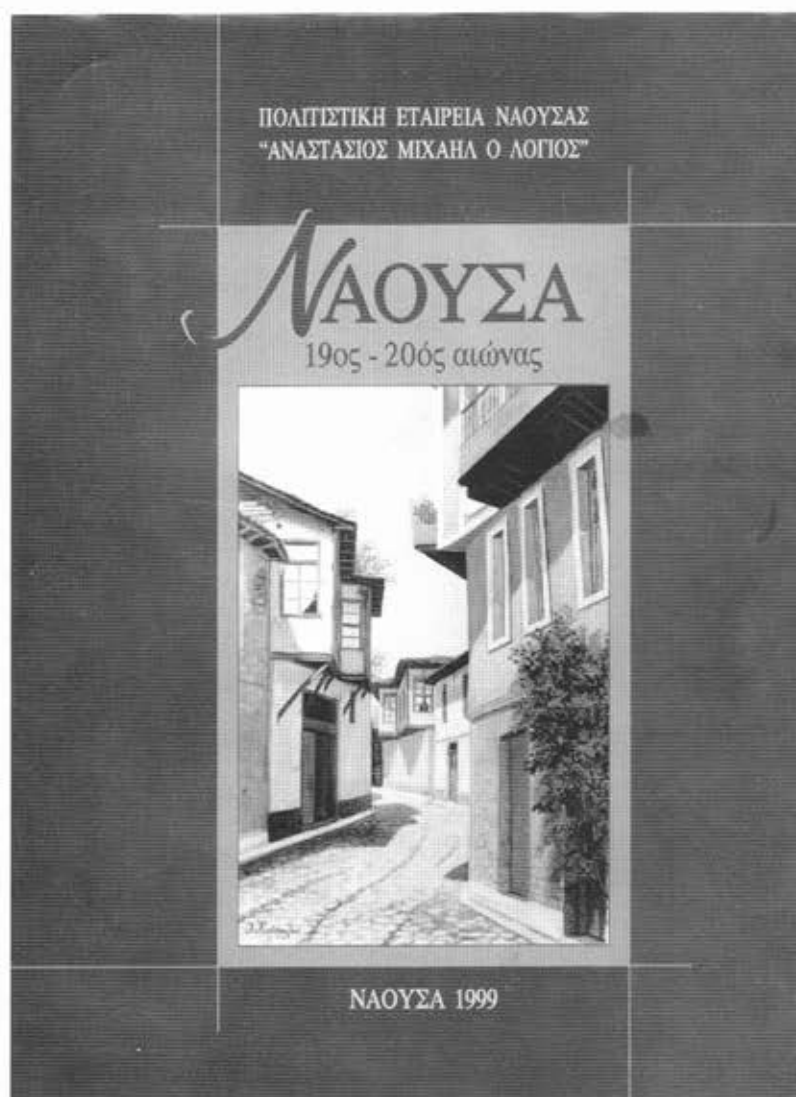
Ένα ταξίδι που μόλις τελειώσετε, θα θέλετε να το αρχίσετε ξανά!

ΝΟΜΑΡΧΙΑΚΗ ΑΥΤΟΔΙΟΙΚΗΣΗ ΗΜΑΘΙΑΣ

Μητροπόλεως 44, Τ.Κ. 59100, Βέροια, Τηλ: 23310 22310, 23310 25000

"Νάουσα 19ος - 20ος αιώνας" ...

*...ένα βιβλίο που δεν πρέπει να λείπει
από την βιβλιοθήκη σας*

ΔΙΑΘΕΣΗ: Πολιτιστική Εταιρεία Νάουσας (Δημοτική βιβλιοθήκη)
τηλ. 23320 24102

Σαμαρά Λευκή τηλ. 23320 22.575